

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Diplomová práce

2022

Bc. Ela Nováková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Komparace zahraničních vztahů Bavorska a Saska

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Ela Nováková

Studijní program: Teritoriální studia

Vedoucí práce: Jakub Eberle, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 16. 1. 2022

Bc. Ela Nováková

Bibliografický záznam

NOVÁKOVÁ, Ela. *Komparace zahraničních vztahů Bavorska a Saska*. Praha, 2022. 92 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce Jakub Eberle, Ph.D.

Rozsah práce: 179 376 znaků

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá fenoménem paradiplomacie v kontextu komparace dvou substátních celků – Bavorska a Sasko. Nárůst paradiplomatických aktivit je přirozenou reakcí nestátních aktérů na nárůst globalizace, regionalizace a ve zvoleném teritoriu i evropské integrace. Bavorsko i Sasko jakožto zástupci substátní roviny vládnutí v německém federalismu nedisponují plnou škálou vlastních, výlučných kompetencí. Ačkoliv nemohou vystupovat jako plně suverénní mezinárodní subjekty, využívají aktivně dostupné prostředky a nástroje, díky čemuž se zapojují do navazování zahraničních vztahů. Paradiplomatické aktivity jsou v práci ilustrovány s důrazem na současnou podobu a mimo úroveň kanálů regulovaných EU. Hlavní rozdíl mezi Bavorskem a Saskem představuje historický vývoj, ekonomický potenciál a identifikace s regionálními stranami, které ovlivňují Mnichov i Drážďany v jejich mezinárodní přitažlivosti a sebevědomí. Bavorští zemští aktéři vystupují v regionálních vztazích vůči středoevropským státům jako *de facto* rovnocenní partneři a jejich atraktivita je patrná i v globálním měřítku. To se zrcadlí i ve vnitroněmecké politice, kde Mnichov artikuluje své zemské zájmy i v případě, že se odklání od berlínské politiky. Díky úspěšné dominantní roli CSU lze očekávat kontinuitu daného vývoje. Sasko je naopak spíše regionální hráč, který nedisponuje takovými ekonomickými a demografickými kapacitami, aby mohl vstupovat do globálního dění. Jeho primárním zaměřením je rozvoj přeshraničních styků a rozvoj spolupráce se středoevropskými státy. Dominantní postavení saské CDU je v současnosti ohroženo vzestupem AfD, což může vést ke změně kontinuity saské politiky – i vůči vnějším vztahům. Pro Bavorsko i Sasko jako silně proexportně orientované země představuje ekonomický motiv hlavní důvod k navazování vnějších vztahů.

Abstract

This diploma thesis deals with the phenomenon of paradiplomacy in the context of the comparison of two substate units – Bavaria and Saxony. The growth of paradiplomatic activities is a natural reaction of non-state actors to the increase of globalization, regionalization and in the selected territory also European integration. Both Bavaria and Saxony, as representatives of the substate level of government in German federalism, do not have the full range of their own, exclusive competences. Although they cannot act as fully sovereign international entities, they actively use means and tools available to them to engage in foreign relations. Paradiplomatic

activities are illustrated in this thesis with emphasis on their current form and outside the level of channels regulated by the EU. The main differences between Bavaria and Saxony lie in their historical development, economic potential and identification with regional parties that influence both Munich and Dresden in their international appeal and self-confidence. Bavarian state players act as de facto equal partners in regional relations with Central European countries, and their attractiveness is evident on the global scale. This is also reflected in intra-German politics, where Munich articulates its provincial interests even if it deviates from Berlin politics. Thanks to the successful dominant role of the CSU, continuation of the existing development can be expected. Saxony, on the other hand, is more of a regional player who does not have the economic and demographic capacity to enter global affairs. Its primary focus is the development of cross-border relations and the development of cooperation with Central European countries. The dominant position of the Saxon CDU is currently threatened by the rise of the AfD, which may lead to a change in the continuity of Saxon politics - even vis-à-vis external relations. For both Bavaria and Saxony as strongly pro-export-oriented countries, the economic motive is the main reason for establishing external relations.

Klíčová slova

Bavorsko, Sasko, paradiplomacie, zahraniční vztahy substátních vlád, německý federalismus, substátní aktéři

Keywords

Bavaria, Saxony, Paradiplomacy, Foreign Relations of Subnational Governments, Federalism in German, subnational actors

Title/název práce

Komparace zahraničních vztahů Bavorska a Saska

The Comparison of Bavarian and Saxon Foreign Relations

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce Jakobovi Eberlemu, Ph.D. za cenné rady, připomínky a trpělivé vedení. Současně bych chtěla vyjádřit svou vděčnost M., D., N. a J., kteří mi byli podporou po dobu psaní diplomové práce a mého studia.

ZÁVĚREČNÉ TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE NMTS

Závěrečné teze student odevzdává ke konci Diplomního semináře III jako součást magisterské práce a tyto teze jsou spolu s odevzdáním magisterské práce do SIS předpokladem udělení zápočtu za tento seminář.

Jméno:

Ela Nováková

E-mail:

48285342@fsv.cuni.cz

Specializace (uveďte zkratkou)*:

NP TSNRS

Semestr a školní rok zahájení práce:

LS 2019/2020

Semestr a školní rok ukončení práce:

ZS 2021/2022

Vedoucí diplomového semináře:

PhDr. Miroslav Kunštát, Ph.D.

Vedoucí práce:

Jakub Eberle, Ph.D.

Název práce:

Komparace zahraničních vztahů Bavorska a Saska

Charakteristika tématu práce (max 10 řádek):

Diplomová práce se zabývá fenoménem paradiplomacie v kontextu komparace dvou substátních celků – Bavorska a Saska v rámci SRN. Paradiplomatické aktivity jsou v práci ilustrovány s důrazem na současnou podobu a mimo úroveň kanálů regulovaných EU. Bavorsko i Sasko disponují v souladu s limity GG určitými možnostmi pro vykonávání zahraničních aktivit. Jejich zahraniční aktivity jsou analyzovány na základě zvolených faktorů: ekonomická motivace, hlavní substátní zemští aktéři a síla regionální strany a nástroje, respektive jejich využívání v praxi. V závěru následuje komparace zvolených faktorů a evaluace zjištěných závěrů.

Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Téma práce bylo teritoriálně i časově zúženo. Časové těžiště se přeneslo na současný stav zahraničních aktivit Bavorska a Saska. Dřívější události od roku 1990 jsou uvedeny v menší míře, zejména za účelem ukázky tendence vývoje navazování zahraničních aktivit. Došlo k upuštění od samostatné plánované kapitoly zaměřené na bavorsko-české a sasko-české vztahy. Zároveň byly přesněji definovány sledované faktory pro komparaci. Na základě odborné literatury bylo upuštěno od čisté analýzy motivací jakožto faktorů, místo toho byly zvoleny jako sledované faktory : ekonomická motivace, hlavní substátní zemští aktéři a síla regionální strany a nástroje, respektive jejich využívání v praxi.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

Úvod

 Hodnocení literatury a pramenů

 Paradiplomacie - substátní aktéři v mezinárodním dění

Případová studie: Bavorsko a Sasko

 Německý federalismus a postavení spolkových zemí

 Bavorsko

 Ekonomický charakter

 Zemští aktéři

 Nástroje

 Shrnutí

 Sasko

<p>Ekonomický charakter jako paradipломatický motiv Zemští aktéři Nástroje Shrnutí Komparace Závěr</p>
<p>Hlavní výsledky práce (max. 10 řádek): Hlavní rozdíl mezi Bavorskem a Saskem představuje historický vývoj, ekonomický potenciál a role regionálních stran. Bavorsko i Sasko spojuje silná regionální identita a proexportní charakter, což jsou hlavní motory paradipломatických aktivit. V případě Saska hraje větší roli nepříznivá demografická situace a potřeba nahradit unijní dotace a federální podporu. Hlavními aktéry navazující vnější vztahy jsou premiéři a dle příslušných oblastí i jednotlivá ministerstva. Bavorský premiér má silnější pozici ve Spolku i zahraničních vztazích, tradičně disponuje silnou a výraznou osobností. Bavorskou síť zahraničních zastoupení a center obchodu lze označit za globální, silně profesionalizovanou a schopnou reagovat na aktuální potřeby. Sasko se orientuje převážně na středoevropský region a disponuje výrazně menším aparátem pro zahraniční vztahy.</p>
<p>Prameny a literatura (výběr nejpodstatnějších):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alexander Kuznetsov, <i>Theory and Practice of Paradiplomacy: Subnational governments in international politics</i>, (London and New York: Routledge, 2015). • Ivo Duchacek, „Perforated Sovereignties: Towards a Typology of a New Actors in International Relations“, in <i>Federalism and International Relations: The Role of Subnational Units</i>, ed. Hans J. Michelmann a Panayotis Soldatos (Oxford: Oxford University Press, 1990), 2. • Michael Keating, „Regions and International Affairs: Motives, Opportunities and Strategies“, in <i>Regional & Federal</i> 9, č. 1. (1999). • Jakub Eberle a Vladimír Handl, <i>Zahraníční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni</i> (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2016). • Kamil Frymark, <i>The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?</i> (Warsaw: Ośrodek Studiów Wschodnich, 2019), 15, http://aei.pitt.edu/100376/1/Studies_77_State-of-Bavaria_net_0.pdf (staženo 4. prosince 2021). • Joachim Amm, <i>Die Parteien in Sachsen</i> (Dresden: Sächsische Landeszentrale für politische Bildung, 2019). • Barbora Veselá, „Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky“, in <i>Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny</i>, ed. Vladimír Handl (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011), 119–166, https://www.dokumenty-iir.cz/Knihy/Handl_Nemecko_vcele_Evropy.pdf (staženo 11. června 2021). • Wolfgang Rudzio, <i>Das politische System der Bundesrepublik Deutschland</i>, (Springer VS: Wiesbaden, 2019). • John Kincaid, „Scientific Background: Subtheme Paper: Foreign Relations of sub-national Units“, in <i>Federalism in a Changing World: Learning from Each Other</i>, Raoul Blindenbacher a Arnold Koller (McGill-Queen's University Press, 2003), 74-96. • Jakub Eberle a Jan Prášil, <i>Zahraníční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni</i>, (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2013). • „Kooperationen und Partnerschaften des Bayerischen Landtags mit anderen Parlamenten und Organisationen“, Bayerischer Landtag, https://www.bayern.landtag.de/parlament/kooperationen/kooperationen-und-partnerschaften (staženo 12. dubna 2021). • „Sachsen und Europa“, Sächsischer Landtag,

<https://www.landtag.sachsen.de/de/landtag/sachsen-europa/index.cshtml> (staženo 18. prosince 2021).

• „Willkommen bei der Außenwirtschaft in Bayern“, Außenwirtschaft in Bayern, <https://www.aussenwirtschaft.bayern/> (staženo 1. prosince 2021).

• „Standort Sachsen im Vergleich mit anderen Regionen 2020“, Staatsministerium für Wirtschaft, Arbeit und Verkehr, <https://publikationen.sachsen.de/bdb/artikel/36666> (staženo 14. prosince 2021).

Etika výzkumu:**

Jazyk práce:
čeština

Podpis studenta a datum
12. 1. 2021

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		
Vedoucí specializace		
Garant programu		

* BAS – Balkánská a středoevropská studia; ES – Evropská studia; NRS – Německá a rakouská studia; RES – Ruská a eurasijská studia; SAS – Severoamerická studia; ZES – Západoevropská studia.

** Pokud je to relevantní, tj. vyžaduje to charakter výzkumu (nebo jeho zadavatel), data, s nimiž pracujete, nebo osobní bezpečnost vaše či dalších účastníků výzkumu, vysvětlíte, jak zajistíte dodržení, resp. splnění těchto etických aspektů výzkumu: 1) informovaný souhlas s účastí na výzkumu, 2) dobrovolná účast na výzkumu, 3) důvěrnost a anonymita zdrojů, 4) bezpečný výzkum (nikomu nevznikne újma).

Obsah

ÚVOD.....	1
1. TEORETICKO-METODOLOGICKÉ VÝCHODISKO	4
1.1. HODNOCENÍ LITERATURY A PRAMENŮ.....	5
1.2. PARADIPLOMACIE – SUBSTÁTNÍ AKTÉŘI V MEZINÁRODNÍM DĚNÍ.....	9
1.2.1. <i>Nástroje paradipломatických aktivit.....</i>	<i>10</i>
2. PŘÍPADOVÁ STUDIE: BAVORSKO A SASKO V MEZINÁRODNÍM DĚNÍ.....	12
2.1. NĚMECKÝ FEDERALISMUS A POSTAVENÍ SPOLKOVÝCH ZEMÍ	12
2.1.1. <i>Rozdělení zahraničněpolitických kompetencí</i>	<i>16</i>
2.2. BAVORSKO JAKO AKTIVNÍ ZAHRANIČNÍ AKTÉR	18
2.2.1. <i>Bavorska ekonomika jako paradipломatický motiv</i>	<i>21</i>
2.2.2. <i>Zakotvení zahraničních kompetencí v bavorské ústavě.....</i>	<i>23</i>
2.2.3. <i>Zemští aktéři zahraničních vztahů Bavorska</i>	<i>24</i>
2.2.3.1. <i>Bavorský premiér a Státní kancelář.....</i>	<i>25</i>
2.2.3.2. <i>Zastoupení Bavorska v Berlíně.....</i>	<i>28</i>
2.2.3.3. <i>Ministerstva a vládní agentury</i>	<i>29</i>
2.2.3.4. <i>Zemský sněm a politické strany.....</i>	<i>31</i>
2.2.4. <i>Nástroje.....</i>	<i>33</i>
2.2.4.1. <i>Multilaterální spolupráce</i>	<i>33</i>
2.2.4.2. <i>Navazování zahraničních partnerství</i>	<i>36</i>
2.2.4.3. <i>Zahraniční zastoupení a centra obchodu.....</i>	<i>36</i>
2.2.4.4. <i>Oficiální zahraniční návštěvy.....</i>	<i>38</i>
2.2.5. <i>Shrnutí.....</i>	<i>39</i>
2.3. SASKO JAKO AKTIVNÍ ZAHRANIČNÍ AKTÉR.....	41
2.3.1. <i>Saská ekonomika jako paradipломatický motiv</i>	<i>43</i>
2.3.2. <i>Zakotvení zahraničních kompetencí v saské ústavě</i>	<i>45</i>
2.3.3. <i>Zemští aktéři zahraničních vztahů Saska</i>	<i>46</i>
2.3.3.1. <i>Saský premiér a Státní kancelář.....</i>	<i>46</i>
2.3.3.2. <i>Zastoupení Saska v Berlíně.....</i>	<i>49</i>
2.3.3.3. <i>Ministerstva a vládní agentury</i>	<i>50</i>
2.3.3.4. <i>Zemský sněm a politické strany.....</i>	<i>52</i>
2.3.4. <i>Nástroje.....</i>	<i>53</i>
2.3.4.1. <i>Multilaterální spolupráce</i>	<i>53</i>
2.3.4.2. <i>Navazování zahraničních partnerství</i>	<i>54</i>
2.3.4.3. <i>Zahraniční zastoupení.....</i>	<i>55</i>
2.3.4.4. <i>Oficiální zahraniční návštěvy.....</i>	<i>56</i>
2.3.5. <i>Shrnutí.....</i>	<i>57</i>
3. KOMPARACE ZAHRANIČNÍCH VZTAHŮ BAVORSKA A SASKA.....	58
ZÁVĚR.....	62
SUMMARY	64
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	67

Úvod

Ve 21. století nenáleží otázka aktivní účasti v mezinárodním systému výlučně do rukou samotných států. Třetí i čtvrtá průmyslová revoluce posouvá společnost i ekonomiku k bodu, kde centrální roli hrají komunikace a informace, socio-ekonomická a politická sféra se proměňuje vlivem globalizace, regionalizace a vlivem modernizace dochází ke změnám v individuální i kolektivní identitě.¹ Stále více aktérů je nuceno adaptovat se a strategicky reagovat na probíhající transformaci. Aktérství se proto v oblasti mezinárodních vztahů ujímá stále více nevládních organizací, mezinárodních vládních organizací i substátních aktérů. Trend necentrálních vlád rozvíjet své vlastní zahraniční aktivity, diplomatické strategie a nástroje se označuje termínem „*paradiplomacie*“. Noví aktéři svým zapojením dále mění dynamiku i charakter mezinárodních vztahů a přirozeně se stávají objektem zájmu akademické sféry i širší společnosti. S rostoucí mírou zejména ekonomické globalizace a regionalizace lze očekávat i pokračující nárůst aktivity těchto nových aktérů. Důvodem je snaha regionů, spolkových zemí, provincií i měst nalézt efektivní způsob, jak prosazovat své regionální a lokální zájmy na mezinárodní scéně.²

Jak se liší relativně „noví“ subnacionální aktéři v míře a charakteru navazování zahraničních vztahů? Během své rešerše jsem narazila na poměrně velké množství autorů, kteří se věnují komparaci regionálních aktérů v rámci odlišných státních celků. Odlišují se ale tyto vztahy i u příslušníků stejného státního celku, tedy v rámci shodného legislativního rámce a podobného historicko-kulturního kontextu? Za předpokladu, že odpověď je kladná, jak se liší? V čem? Cílem předkládané práce je analýza specifického fungování paradiplomatických aktivit na zemské úrovni ve Spolkové republice Německo (dále SRN). Výzkumu paradiplomatických aktivit v rámci stejného státního celku zatím nebyl v odborné literatuře věnován dostatečný prostor. Proto bude výstupem diplomové práce příspěvek k analýze odlišnosti faktorů, které mají ve federativním uspořádání vliv na substátní celky a jejich aktérství v mezinárodních vztazích.

Ústava SRN nazývaná Základní zákon neumožňuje vykonávat spolkovým zemím plně autonomní zahraniční politiku, nicméně se souhlasem spolkové vlády mohou jednotlivé spolkové země například využívat možnosti předávání kompetencí na přeshraniční instituce

¹ Joachim Blatter, Matthias Kreutzer, Michaela Rentl a Jan Thiele, „The Foreign Relations Of European Regions: Competences And Strategies“, *West European Politics* 31, č. 1 (říjen 2008): 464-490, <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1080/01402380801939743> (staženo 12. dubna 2021).

² Ibid.

a podepisovat smlouvy se sousedními státy v oblastech spadajících do zemských kompetencí.³ Jako subjekty předkládané práce byly na základě podobnosti zvoleny dva německé substátní celky – Svobodný stát Sasko a Svobodný stát Bavorsko. Obě tyto spolkové země reprezentují hráče mezinárodního dění, kteří se do něj aktivně zapojují a neomezují své aktivity pouze na nejbližší sousedy. Například bavorský zemský sněm navázal v roce 1999 partnerství s národním shromážděním Québecu a o čtyři roky později i s Moskvou.⁴

Bavorsko i Sasko spojuje velice silná zemská identita.⁵ Bavorský i saský zemský sněm se rozhodly pro připojení přídomek Freistaat („Svobodný stát“) do oficiálního názvu země. Přídomek Freistaat slouží jako připomínka federální tradice a „výraz zvláštního statusu“.⁶ Tradičně nejsilnější bavorskou stranou je konzervativní Křesťansko-sociální unie (CSU). V Sasku je i přes pokles podpory v posledních letech stále dominantní Křesťanskodemokratická unie (CDU). CSU a CDU bývají označovány jako „sesterské strany“ a na spolkové úrovni společně utváří koalici, neoficiálně nazývanou rovněž jako „Unie“. Ve Spolkovém sněmu sdílejí společný poslanecký klub.⁷

Obě spolkové země zároveň disponují i dostatečným množstvím odlišných prvků, které mohou vést k nuancím v podobě a způsobu navazování i vykonávání zahraničněpolitických aktivit. Například Bavorsko bylo před německým sjednocením součástí SRN, zatímco Sasko NDR. Sasko bylo jako spolková země obnoveno až při sjednocení Německa 3. října 1990. Pozdější obnovení Saska jako spolkové země mělo za následek, že s rozvojem a provozováním vlastních zahraničních aktivit mohlo začít až o několik desetiletí později než Bavorsko i celá řada dalších evropských regionů či západoněmeckých zemí.⁸ Bavorsko naproti tomu začalo rozvíjet své přeshraniční vztahy již v sedmdesátých letech. V tomto období navázalo mimo jiné partnerství se svazovými republikami Jugoslávie. Rozdíly lze nalézt přirozeně i na poli

³ Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“, Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

⁴ „Kooperationen und Partnerschaften des Bayerischen Landtags mit anderen Parlamenten und Organisationen“, Bayerischer Landtag, <https://www.bayern.landtag.de/parlament/kooperationen/kooperationen-und-partnerschaften> (staženo 12. dubna 2021).

⁵ Jakub Eberle a Vladimír Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2016), 12.

⁶ Eckhard Jesse, Thomas Schubert a Tom Thieme, *Politik in Sachsen* (Wiesbaden: Springer VS, 2014), 297.

⁷ Thomas Poguntke a Oskar Niedermayer, „Christlich-Soziale Union in Bayern e.V.“, Bundeszentrale für politische Bildung, 2. října 2021, <https://www.bpb.de/politik/wahlen/wer-steht-zur-wahl/bundestagswahl-2021/338934/csu>, (staženo 12. listopadu 2021).

⁸ Eberle a Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*, 12.

spolupráce v rámci EU. Orgán zastupující zájmy spolkových zemí, tedy Spolková rada, provozoval svou bruselskou kontaktní kancelář již od roku 1967. Od osmdesátých let posléze otevíraly jednotlivé země svá zastoupení při Evropských společenstvích (ES).⁹

Bavorsko i Sasko se odlišují i z demografického a geografického hlediska. Bavorsko je s rozlohou 70 550 km² územně největším spolkovým státem, zatímco sousední Sasko disponuje rozlohou 18 450 km² a náleží mu proto až desátá příčka v rámci Spolku.¹⁰ Bavorsko je druhé nejlidnatější s počtem obyvatel 13,14 milionu, Sasko je s počtem 4,06 milionu spíše uprostřed žebříčku.¹¹ V celoněmeckém kontextu představuje Sasko spíše chudší spolkovou zemi, která nedisponuje takovými zdroji a ambicemi jako Bavorsko. Přesto Sasko v posledních letech patří ke spolkovým zemím s vůbec nejvyšším meziročním nárůstem exportu.¹²

⁹ Eberle a Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*, 12.

¹⁰ „Fläche Der Deutschen Bundesländer 2020“, Statista Research Department, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/154868/umfrage/flaeche-der-deutschen-bundeslaender/> (staženo 13. dubna 2021).

¹¹ Wolfgang Rudzio, *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland*, (Springer VS: Wiesbaden, 2019), 251.

¹² „Standort Sachsen im Vergleich mit anderen Regionen 2020“, Staatsministerium für Wirtschaft, Arbeit und Verkehr, <https://publikationen.sachsen.de/bdb/artikel/36666> (staženo 14. prosince 2021).

1. Teoreticko-metodologické východisko

Předkládaná práce je založena na analýze aktuálních determinantů, které ovlivňují obě spolkové země, Bavorsko a Sasko, na zemské úrovni v jejich aktérstvím v mezinárodních vztazích. Paradiploematické aktivity zažívají rozkvět i na nižších úrovních – subregionálních a lokálních (města, obce).¹³ Tento typ aktivit však zůstává mimo rovinu analýzy. Jelikož je cílem, aby byla předkládaná analýza co nejaktuálnější, časové těžiště práce představuje současná podoba zahraničních aktivit Bavorska a Saska k roku 2021, tedy k době vzniku předkládané práce. Z důvodu postihnutí specifických trendů vývoje obou subjektů budou zohledněny v relevantních částech i dřívější události, a to od znovusjednocení SRN dne 3. října 1990. Od tohoto roku již obě země byly součástí stejného federativního uspořádání, a tedy i shodného legislativního rámce. Tento přístup umožní synchronní výzkum obou subjektů, na jehož základě budou získané výsledky komparovány v poslední části. Navazování vnějších vztahů je komplexní činnost. Může zahrnovat celou řadu rozličných oblastí, dimenzí, prostředků i podob spolupráce. To znamená, že existuje i nepřeberné množství úhlů pohledů, dílčích aspektů k analýze. V úvodu je proto nutné upozornit, že zaměřením práce je analýza zahraničních vztahů mimo evropskou politiku. Obě dimenze nelze kvůli širokému propletení aktérů i vlivu evropské politiky na spolkový ústavní řád jednoznačně oddělit. Nicméně zahraniční vztahy budou chápány jako rovina probíhající mimo přímou regulaci právem EU, oficiální kanály a nástroje EU. Zde zůstává prostor pro další autory.

Zahrnutí přístupu případové studie umožní nalézt nuance v přístupu k navazování vnějších vztahů a jejich praktické podobě. Výhoda přidaného prvku v podobě případové studie spočívá v možnosti efektivně zodpovědět otázky „jak“ a „proč“, které jsou nezbytné k analýze vztahů v konkrétním kontextu. Práce se pohybuje na pomezí mezinárodních vztahů a politologie. Primárním cílem práce je již zmíněná analýza faktorů, které působí na Bavorsko a Sasko při navazování vnějších vztahů. V práci ukážu, že na tento cíl přímo navazuje i cíl druhý – tím je dokázat, že i v rámci jednoho státního celku lze nalézt odlišnosti v přístupu k vykonávání zahraničních aktivit na úrovni spolkové země. Hlavní dvě výzkumné otázky, které se vzájemně doplňují, zní následovně:

1. Jakým způsobem a v čem jsou ovlivňovány Bavorsko a Sasko při vykonávání svých zahraničních aktivit?

¹³ Michael Keating, „Regions and International Affairs: Motives, Opportunities and Strategies“ *Regional & Federal* 9, č. 1. (1999), 9.

2. Proč a v čem se dané determinanty u obou spolkových zemí odlišují?

Výsledkem finální analýzy bude ukázka toho, že politika substátních aktérů je ovlivněna širokou škálou faktorů. V případě Bavorska například ve větší míře ekonomickou silou nežli v Sasku. Práce je za účelem zodpovězení výše uvedených výzkumných otázek rozdělena do tří částí. **První část** se zabývá vymezením samotného konceptu paradiplomacie, motivům, které k jejímu vykonávání vedou a konkrétním nástrojům, které k vykonávání zahraničních aktivit státy využívají. Výstupem teoretické části jsou konkrétně formulované determinanty, které budou sledovány ve druhé i třetí části.

Hlavní, druhá část se věnuje nejprve pozici Bavorska a Saska v německém federalismu a legislativnímu rámci, ve kterém se spolkové země pohybují, neboť spolkové země v rámci spolku samozřejmě nemají vlastní autonomní mezinárodněprávní subjektivitu. Představeny budou i hlavní ústavní limity. Tato oblast je naopak regulována jen velmi málo, Sasko i Bavorsko se zde pohybují v právním vakuu a státní orgány jsou v pozici koordinátora volných a často jen na určité téma zaměřených sítí aktérů. Díky tomu bude možné přejít k další části – nejdůležitějším zemským aktérům a nástrojům. Jejich výběr bude inspirován výzkumnými zprávami – k Bavorsku Eberleho a Prášila a k Sasku Eberleho a Handla. Tato část bude doplněna vlastní rešerší oficiálních webových stránek zemských sněmů i vlád Saska i Bavorska. Všechny tyto aspekty budou zkoumány s důrazem na současnost. Na konci bude následovat vyhodnocení a shrnutí poznatků. Analogicky je postupováno i v případě Saska. **Třetí kapitola** se zabývá již komparací na základě zvolených faktorů zahraničních vztahů Bavorska i Saska. V **závěru** bude následovat shrnutí poznatků a jejich zobecnění v kontextu současného paradiplomatického diskurzu.

1.1. Hodnocení literatury a pramenů

Fenomén navazování zahraničněpolitických aktivit substátními aktéry bývá v literatuře uváděn pod různými názvy jako například „*Regional Sub-State Diplomacy*“, „*paralelní diplomacie*“, „*Multilayered Diplomacy*“, „*Multi-level Diplomacy*“ či „*Subnationale Außenbeziehungen*“.¹⁴ V prostoru německojazyčném se lze setkat i s pojmem „*Nebenaußenpolitik*“, který v sobě nese negativní konotace v podobě evokování konfliktu mezi spolkovou vládou a zemskými vládami, respektive porušování oficiální federální směrnice zahraniční politiky.¹⁵ V německojazyčném

¹⁴ Brian Hocking, „Bridging Boundaries: Creating Linkages. Non-Central Governments and Multilayered Policy Environments“, *Welt Trends*, č. 11 (1995), 39, <https://d-nb.info/121748504X/34>. (staženo 14. dubna 2021).

¹⁵ Martin Koschkar, *Subnationale Außenbeziehungen: Mecklenburg-Vorpommern und Schleswig-Holstein im Ostseeraum*, (Springer VS, 2017), 15-17.

prostoru je rovněž nezbytné zmínit, že i samotné užití slovního spojení „zahraniční politika“ představuje problém. Oficiálně totiž zahraniční politiku může vykonávat pouze Berlín.¹⁶ Na základě absence jednotně užívaného názvu pro substátní vnější činnosti je patrné, že termín paradiplomacie nemá rovněž jednotně užívanou definici a vymezení. Z toho důvodu bude v následující kapitole vymezeno chápání pojmu paradiplomacie pro účely předkládané práce.

Ve světové literatuře se pojem paradiplomacie začal objevovat v 80. letech 20. století v době oživení zájmu vědecké obce o studium federalismu a komparativní politiky. Termín „paradiplomacie“ začal jako první užívat k definování zahraničněpolitických aktivit substátních aktérů Panayotis Soldatos.¹⁷ Jeho termín byl brzy převzat dalšími autory. Pro Duchacka předpona „para“ k pojmu „diplomacie“ adekvátně vyjadřovala, že se jedná o mezinárodní politiku substátního aktéra, která může být paralelní, koordinovaná nebo doplňující ústřední vládu, ale může být také v rozporu s mezinárodními politikami a politikou dané země.¹⁸ V českém prostředí se paradiplomacii krajů zabývali na počátku 21. století například Vít Dostál a Vít Hloušek ve své publikaci *Jak zkoumat českou krajskou paradiplomacii? Koncepty, modely a aplikace na případ Jihomoravského kraje*¹⁹ či Petr Drulák, Lucie Königová a Petr Kratochvíl ve studii *Podíl obecních a krajských samospráv na zahraniční politice ČR: Zpráva z výzkumného projektu*²⁰. Přímo saským zahraničním aktivitám se věnovali Jakub Eberle a Vladimír Handl ve studii *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu*²¹ Eberle se ve spolupráci s Janem Prášilem zabýval i Bavorskem ve výzkumné zprávě *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni*.²²

¹⁶ Eberle a Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*, 36.

¹⁷ Ivo Duchacek, „Perforated Sovereignities: Towards a Typology of a New Actors in International Relations“, in *Federalism and International Relations: The Role of Subnational Units*, ed. Hans J. Michelmann a Panayotis Soldatos (Oxford: Oxford University Press, 1990), 2.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Vít Dostál a Vít Hloušek, „Jak zkoumat českou krajskou paradiplomacii? Koncepty, modely a aplikace na případ Jihomoravského kraje“, *Středoevropské politické studie* 16, č. 4 (2004), <https://doi.org/10.5817/CEPSR.2014.4.312>, (staženo 14. dubna 2021).

²⁰ Petr Drulák, Lucie Königová a Petr Kratochvíl, *Podíl obecních a krajských samospráv na zahraniční politice ČR: Zpráva z výzkumného projektu MZV ČR RB 7/10/03*, (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004), 17-23, http://www.mzv.cz/file/16390/RB_7_10_03.doc, (staženo 14. dubna 2021).

²¹ Eberle a Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*.

²² Jakub Eberle a Jan Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TB010MZV040*, (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2013).

V prostoru německojazyčném představuje nálezn odborné literatury přímo k fenoménu paradiplomacie určitou výzvu. Důvodem je již nastíněná výlučná kompetence spolkové exekutivy v oblasti zahraniční politiky, kvůli které neexistuje větší množství prací komplexnějšího rázu. Standardem jsou spíše útržkovité informace k vnějším vztahům a kontaktům spolkových zemí, práce vztažené k politickým stranám či obecnějšího rázu k souvisejícím fenoménům (např. regionalizace). Za zmínku stojí dozajisté monografie Martina Koschkara z roku 2018 *Subnationale Außenbeziehungen: Mecklenburg-Vorpommern und Schleswig-Holstein im Ostseeraum*²³, která v tomto prostoru tvoří nebývale ucelenou komparativní analýzu.

Soldatos a Duchacek paradiplomacii vnímají jako všechny vnější kontakty, vztahy a aktivity necentrálních vlád s různými mezinárodními aktéry (státními i substátními aktéry, nadnárodními korporacemi, mezinárodními organizacemi apod.).²⁴ V prvních desetiletích byla paradiplomacie zaměřena na výzkum vztahu necentrálních vlád s vládami centrálními. V popředí zájmu stála snaha o nalezení odpovědi na otázku, zdali paradiplomacie podporuje (Hocking a Kincaid) nebo oslabuje (Soldatos a Duchacek) státní zahraniční politiku.

Keating v paradiplomacii spatřuje více motivací než jen politické snahy o samostatnost. Podle něj byla paradiplomacie způsobena změnami na několika úrovních – od státní úrovně přes charakter mezinárodního systému až po změny v politickém a ekonomickém vývoji regionů samotných. Důležitý faktor změn vidí současně v globalizaci a rozvoji transnacionálních platforem spolupráce, které rozmělnily rozdíly mezi domácími a vnějšími záležitostmi. Kvůli tomu došlo ke změně v rozdělení zodpovědnosti mezi státem a substátními vládami. Činnosti paradiplomacie jsou na rozdíl od činností centrální vlády dle Keatinga více specifické, konkrétněji zaměřené, často oportunistické a experimentální. Ačkoliv cílem substátních aktérů není suplovat diplomacii státu, mohou do jisté míry využívat obdobné nástroje a instituce.²⁵ K definici motivů, které aktéry vedou k aktivitám na zahraniční scéně, je využívána v základu právě typologie tří motivů (politický, kulturní, ekonomický) Michaela Keatinga formulovaná v publikacích *Paradiplomacy and Regional Networking*²⁶

²³ Koschkar, *Subnationale Außenbeziehungen: Mecklenburg-Vorpommern und Schleswig-Holstein im Ostseeraum*.

²⁴ Panayotis Soldatos, „An Explanatory Framework for the Study of Federated States as Foreign-policy Actors“, in *Federalism and International Relations: The Role of Subnational Units*, ed. Hans J. Michelmann a Panayotis Soldatos (Oxford: Clarendon Press, 1990), 34-56.

²⁵ Michael Keating, „Regions and International Affairs: Motives, Opportunities and Strategies“ *Regional & Federal* 9, č. 1. (1999), 4-12.

²⁶ Ibid.

a *Regions and international affairs: Motives, opportunities and strategies*²⁷, která bude doplněna o motiv čtvrtý (přeshraniční spolupráce) Kincaida.²⁸ Vymezení těchto motivů bude předmětem následující kapitoly věnované uchopení paradiplomacie pro účely této práce.

K současným anglicky píšícím autorům zabývajících se paradiplomaci lze zařadit například Joachima Blattera²⁹, Stéphana Paquina³⁰, Jorge Schiavona³¹, Alexandra Kuznetsova³², Rodriga Tavaresa³³ či Davida Crikemansa.³⁴ V novodobém diskurzu panuje shoda o důležitosti aktivit substátních aktérů, která v kontextu pokračující globalizace a federalizace bude narůstat. Tavares v tomto kontextu zdůrazňuje, že subnacionální aktivita a aktivismus na mezinárodní scéně ve skutečnosti rostou tempem, které daleko převyšuje tempo prováděné tradičními představiteli suverénních států.³⁵ Paquin ve svých publikacích zdůrazňuje, že paradiplomacie je rozsáhlý, intenzivní a trvalý jev, který se dotýká nejen federativních, ale i centralizovaných států. V poslední době došlo k podstatnému nárůstu federálních vlád po celém světě. Například v Evropské unii (dále EU) měly po druhé světové válce federální vlády pouze dvě země, zatímco dnes v 19 z 27 zemí EU došlo k výraznému nárůstu regionalizace a některé mají skutečné federální vlády. Od konce druhé světové války došlo k nárůstu multilateralismu a mezinárodních jednání. Multilateralismus a mezinárodní jednání se proto staly neoddelitelnou součástí globalizace. Mezinárodní zájmy substátních vlád jsou velmi různorodé. Navzdory různému stupni asymetrie státního uspořádání není výjimkou, že necentrální vlády disponují v mezinárodních iniciativách značnou volností a zdroji.³⁶

²⁷ Michael Keating, „Regions and International Affairs: Motives, Opportunities and Strategies“ *Regional & Federal* 9, č. 1. (1999).

²⁸ John Kincaid, „Scientific Background: Subtheme Paper: Foreign Relations of Sub-national Units“ *Federalism in a Changing World: Learning from Each Other*, Raoul Blindenbacher a Arnold Koller (McGill-Queen's University Press, 2003), 82.

²⁹ Joachim Blatter, „The Foreign Relations of European Regions: Competences and Strategies“ *West European Politics*, (New York: Routledge 2008).

³⁰ Stéphane Paquin, „Paradiplomacy“, in *Global Diplomacy: An Introduction to Theory and Practice*, ed. Thierry Balzacq a Frédéric Charillon (London: Palgrave, 2020), 49-61.

³¹ Jorge Schiavon, *Comparative Paradiplomacy* (Routledge: 2020).

³² Alexander Kuznetsov, *Theory and Practice of Paradiplomacy: Subnational governments in international politics*, (London and New York: Routledge, 2015).

³³ Rodrigo Tavares, *Paradiplomacy: Cities and States as Global Players*, (Oxford: Oxford University Press, 2016).

³⁴ David Crikemans, „How subnational entities try to develop their own ‘paradiplomacy’: The case of Flanders (1993-2005)“, 1. červen 2006, https://www.jura.fu-berlin.de/fachbereich/einrichtungen/oeffentliches-recht/lehrende/bolewski/dokumente/5__Para_diplomacy/Crikemans_How_subnational_entities_try_to_develop_their_own_paradiplomacy.pdf (staženo 14. května 2021).

³⁵ Tavares, *Paradiplomacy: Cities and States as Global Players*, 46.

³⁶ Paquin, „Paradiplomacy“, 49-61.

Kromě výše uvedených sekundárních zdrojů, které slouží zejména jako teoretický rámec k uchopení paradiplomacie, budou v druhé a třetí kapitole práce využity i primární zdroje. Druhá i třetí kapitola, jež tvoří hlavní části práce, budou zpracovány s pomocí primárních zdrojů. K oficiálním dokumentům, na které jsem se zaměřila, náleží mimo jiné programová prohlášení zemské vlády Saska i Bavorska, zemských ministerstev i relevantních institucí (*Bayerische Staatskanzlei, Bayerisches Staatsministerium für Wirtschaft, Landesentwicklung und Energie, Sächsische Staatskanzlei*), volební programy a stanoviska politických stran, oficiální internetové komunikace klíčových úřadů a právní dokumenty (*například Základní zákon*).

K vyhodnocení ekonomického charakteru bude analyzovány hodnoty HDP, exportu, investic, které umožní demonstrovat zaměření a strukturu bavorské a saské ekonomiky, která utváří motiv k vnějším aktivitám. V menší míře bude zastoupen kvantitativní prvek v podobě statistik. Ke zpracování této části budou využity především statistiky Spolkového statistického úřadu (*Statistisches Bundesamt/Destatis*). Pro potřeby doplnění stanovisek jednotlivých osob, které ve zvolených spolkových zemích svými postoji ovlivňovali politické dění (například bývalý bavorský ministerský předseda Edmund Stoiber v kontextu bavorsko-ruských vztahů, či bývalý saský ministerský předseda Kurt Biedenkopf ve vztazích sasko-českých) bude součástí i analýza jejich postojů v médiích.

1.2. Paradiplomacie – substátní aktéři v mezinárodním dění

Paradiplomacie je v práci aplikována ve smyslu vnímání Soldatose a Duchaceka – jako veškeré vnější kontakty, vztahy a aktivity necentrálních vlád s rozličnými mezinárodními aktéry. Většina autorů zabývajících se paradiplomacií využívá dělení motivů dle Keatinga, které bude využito i v následujícím textu. Keating aktivity substátních vlád rozlišuje podle typu jejich motivujícího cíle. Kategorizuje je funkčně a tematicky, a to na oblast politickou, ekonomickou a kulturní.³⁷

- **Kulturní** – svébytné regiony se v zahraniční prosazují díky mechanismům, které jim pomáhají chránit a posílit svoji kulturní identitu (působí na zahraniční veřejné mínění, jsou aktivní v mezinárodních organizacích, spojují se se spřízněnými, státy aj.)

³⁷ Michael Keating, „Regions and International Affairs: Motives, Opportunities and Strategies“ *Regional & Federal* 9, č. 1. (1999), 4-8.

- **Politická** – vyskytuje se především v regionech, kde žijí jazykové a národnostní menšiny. Politický motiv je spojen se snahou o zvýšení povědomí a politické váhy substátního aktéra na mezinárodní scéně, například v kontextu separatistických snah regionů. Aktéři tak mohou činit například hledáním politické podpory v zahraničí či aktivitou v nevládních organizacích. Keating považuje tento typ za nejméně častý.³⁸
- **Ekonomická** – snaha necentrálních vlád o přilákání zahraničního kapitálu a technologií pro modernizaci, které jim zajistí lepší potenciál na zahraničním trhu (hledání nových odbytišť a propagace turismu). Keating vnímá ekonomickou motivaci jako hlavní motor substátního aktérství.³⁹

Na Keatingovu typologii navázal Kincaid, který ji rozšířil o oblast přeshraniční spolupráce:

- **Přeshraniční spolupráce** – regionální vlády potřebují efektivně řešit i rutinní, ale zásadní záležitosti soužití se sousedními státy (například životní prostředí, doprava, migrace).⁴⁰

Kuznetsov v souvislosti s Keatingovou a Kincaidovou typologií motivů rozumně upozorňuje na několik významných skutečností. Za prvé, substátní vlády sledují ve svých mezinárodních aktivitách několik cílů současně, i přesto může jeden motiv být dominantnější než ostatní. Zadruhé, všechny čtyři motivy se mohou různě překrývat, a to i v různých kombinacích. Zatřetí, tyto motivy lze označit jako „ideální“ typy ve smyslu weberovského pojetí, ale v praxi nemá ani jeden region čistě ekonomický, politický nebo kulturní motiv pro své jednání. Začtvrté, podobné kroky provedené různými substátními jednotkami mohou vycházet z odlišných motivů (či odlišné kombinace motivů).⁴¹ Nicméně vzhledem k exportnímu charakteru Bavorska i Saska bude v práci v souladu s Keatingovým přesvědčením kladen důraz na motivaci ekonomického rázu. V současném diskurzu v literatuře k paradiplomacii panuje s Keatingovým názorem shoda.

1.2.1. Nástroje paradiplomatických aktivit

K určení, jakým způsobem jsou Bavorsko a Sasko ovlivňovány při vykonávání svých zahraničních aktivit, je nejprve nutné určit, jaké aktivity jsou těmito aktéry v zahraničí

³⁸ Keating, „Regions and International Affairs: Motives, Opportunities and Strategies“, 12.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Kincaid, „Scientific Background: Subtheme Paper: Foreign Relations of Sub-national Units“, 82.

⁴¹ Kuznetsov, *Theory and Practice of Paradiplomacy: Subnational governments in international politics*, 108-111.

vykonávány. Vnější vztahy navazuje celá řada nadnárodních, státních, substátních i nestátních aktérů. Tomu odpovídá i množství různých nástrojů, které tito aktéři mohou využívat. Pro zpracování diplomové práce budou vybrány čtyři, na nichž bude ilustrována odlišná míra i zaměření Bavorska a Saska. Tento krok bude zpracován na základě inspirace metodologií Kuznetsova, která kombinuje kvalitativní a kvantitativní prvek. Zvolenými sledovanými zahraničními činnostmi substátních aktérů budou následující nástroje:⁴²

- Navazování partnerství, globálních/regionálních vztahů
- Stálá zahraniční zastoupení, centra obchodu a kontaktní kanceláře
- Multilaterální spolupráce
- Oficiální zahraniční návštěvy

K důležitým nástrojům diplomacie i paradiplomacie patří samozřejmě i řada dalších – například neformální osobní či telefonické kontakty. Výše uvedené nástroje však byly vybrány v souladu s odbornou literaturou a pro dostupnost zdrojů, které na jejich základě umožní demonstrovat rozdíly mezi Bavorskem a Saskem. Ekonomický motiv reprezentuje pouze jeden faktor, který ovlivňuje subjekty vykonávající paradiplomacii. Jelikož je cílem práce podat ucelenou analýzu, budou do ní zahrnuty další faktory. Druhým zahrnutým kritériem jsou hlavní substátní zemští aktéři a síla regionální strany – na zemské úrovni Bavorska a Saska. Třetím determinantem budou výše uvedené nástroje, které ukazují, jakým způsobem jsou paradiplomatické aktivity vykonávány v praxi.

⁴² Kuznetsov, *Theory and Practice of Paradiplomacy: Subnational governments in international politics*, 113-114.

2. Případová studie: Bavorsko a Sasko v mezinárodním dění

Spolková republika Německo (dále SRN) je parlamentní demokracií. Skládá se z 16 spolkových zemí (*Bundesländer*), jedná se tedy o federativní republiku. Cesta k jednotnému státnímu útvaru vedla v případě SRN spíše historickým vývojem nežli konstruktivním principem uspořádání centrální moci s formující silou. Jednotný německý stát byl utvořen jako jeden z posledních v Evropě, a to v roce 1871.⁴³ Jednotlivé spolkové země jako členové Spolku mají omezenou státní svrchovanou moc, která jim zaručuje vlastní kompetence v oblastech vymezených Základním zákonem. Určitou vlastní zodpovědnost zemských činitelů regulují i zemské ústavy. Po znovusjednocení Německa se v roce 1991 stal novým hlavním městem Berlín. S počtem obyvatel 83,2 milionů⁴⁴ je SRN státem Evropské unie (EU) s největší populací.⁴⁵

2.1. Německý federalismus a postavení spolkových zemí

Federativní charakter státu je ustanoven v tzv. **Základním zákoně** (*ústava SRN – Grundgesetz, dále GG*).⁴⁶ Německo je demokratický, sociální spolkový stát (*Bundesstaat*).⁴⁷ Z federálního uspořádání vychází dvě hlavní roviny administrativního členění: Spolek (*ústřední, centrální, federální, spolková úroveň*) a spolkové země (*nižší, substátní, zemská úroveň*). Komunální správa je podřízena příslušným spolkovým zemím. Spolupráce mezi spolkovou a zemskou úrovní může probíhat vertikálně (spolupráce Spolku a spolkových zemí), ale i horizontálně (vzájemná spolupráce spolkových zemí).⁴⁸

Základní zákon nabyl účinnosti 23. května 1949 pro území tehdejšího německého západního státu. Přijetí GG bylo podmíněno souhlasem zemských sněmů a zástupců Spojenců, kteří po druhé světové válce měli západní část Německa pod společnou správou. Výraznou

⁴³ Arthur Gunlicks, *The Länder and German federalism* (Manchester: Manchester University Press, 2003), 39.

⁴⁴ „Bevölkerungsstand: Amtliche Einwohnerzahl Deutschlands 2021“, Destatis, https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Bevoelkerungsstand/_inhalt.html (staženo 18. prosince 2021).

⁴⁵ „EU population in 2020: almost 448 million“, Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11081093/3-10072020-AP-EN.pdf/d2f799bf-4412-05cc-a357-7b49b93615f1> (staženo 19. prosince 2021).

⁴⁶ Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“, Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

⁴⁷ Článek 20 odst. 1 GG – Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“, Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

⁴⁸ *Ibid.*, 122.

⁴⁸ *Ibid.*

většinou s ním souhlasily téměř všechny zemské sněmy. Výjimkou byl sněm Bavorska, který se obával přílišného oslabení pozice spolkových zemí. Klasický termín „ústava“ (*Verfassung*) nebyl použit, protože autoři GG považovali tento dokument za prozatímní ujednání dočasného západoněmeckého státu v očekávání, že případné znovusjednocené Německo přijme novou, řádnou ústavu.⁴⁹ K tomuto kroku spolková vláda po sjednocení nakonec nepřistoupila. Po znovusjednocení SRN 3. října 1990 se působnost GG rozšířila i na „nové“ spolkové země.⁵⁰

Nejvyšší orgán výkonné moci SRN se nazývá **Spolková vláda** (*Bundesregierung*), kterou tvoří **Spolkový kancléř** (*Bundeskanzler*) a ministři.⁵¹ Dvoukomorový parlament je zodpovědný za legislativní proces na spolkové úrovni. Součástí parlamentu je dolní komora – **Spolkový sněm** (*Bundestag*) a komora horní – **Spolková rada** (*Bundesrat*), zastupující politické zájmy jednotlivých spolkových zemí. Spolková rada má právo zákonodárné iniciativy. Kvůli nutnosti kompenzovat Maastrichtskou smlouvu spolková vláda rozšířila počet aktérů s „právem veta“ o spolkové země a Spolkovou radu, jež nově musí schválit každý další přenos suverenity na nadnárodní úroveň.⁵² S ratifikací Lisabonské smlouvy došlo navýšení kompetencí spolkových zemí, které nově disponují právem v případě podezření na porušení principu subsidiarity podat stížnost.⁵³ Maastrichtská i Lisabonská smlouva ukazují silný vliv EU na vnitrostátní ústavní řád, který v SRN vedl k posílení váhy spolkových zemí a Spolkové rady.⁵⁴ Hlavní institucí zabývající se oficiální zahraniční politikou na spolkové úrovni je **ministerstvo zahraničí** (*Auswärtiges Amt, AA*) a jeho síť německých ambasad.

V souladu s GG disponují Bavorsko i Sasko vlastními zemskými institucemi – jednokomorovým **Zemským sněmem** (*Landtag*)⁵⁵ s legislativní funkcí a pětiletým volebním obdobím⁵⁶ a **Zemskou vládou** (*Staatsregierung*) s funkcí exekutivní.

⁴⁹ Werner Reutter, *Die Deutschen Länder: Eine Einführung* (Springer VS: 2020), 17-19.

⁵⁰ Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“, Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

⁵¹ Článek 62 GG – Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“, Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

⁵² Vladimír Handl, „Vladimír Handl, Německo v čele Evropy“, in *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*, ed. Vladimír Handl (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011), 28, https://www.dokumenty-iir.cz/Knihy/Handl_Nemecko_vcele_Evropy.pdf (staženo 11. června 2021).

⁵³ Věra Jirásková, „Spolková republika Německo v procesu evropské integrace“ *Universitatis Carolinae – Iuridica* 4, (2013), 180-184, https://karolinum.cz/data/clanek/572/lurid_4_2013_12_Jiraskova.pdf (staženo 21. června 2021).

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Druhá komora bavorského zemského sněmu byla v roce 1998 zrušena.

⁵⁶ V roce 1994 došlo v Sasku k prodloužení čtyřletého volebního období na pět let. Bavorsko ke stejnému kroku přistoupilo v roce 1998.

Rozsáhlá spolupráce mezi federální a zemskou úrovní způsobuje oslabení zemských sněmů.⁵⁷ V čele zemské vlády stojí ministerský předseda (*Ministerpräsident*) odpovědný zemskému sněmu a v bavorském případě nejvýše 17 státních ministrů a státních sekretářů (*Staatssekretären*).⁵⁸ Sasko disponuje 11 ministerstvy.⁵⁹ **Ministerský předseda** má v rámci kompetencí vymezených GG právo určovat směrnici politiky své spolkové země a zastupovat ji navenek. Má právo rozhodovat o počtu státních ministrů, jejich agendě a politických cílech, které ministři mají za úkol realizovat. Na základě tzv. resortního principu (*Ressortprinzip*)⁶⁰ je výkon svěřených úkolů zodpovědností jednotlivých ministrů, díky čemuž disponují ministerstva částečnou autonomií. V Saské ústavě resortní princip explicitně není uveden, ale je dodržován.⁶¹

Počet zemských ministerstev se může měnit s přibývajícím novými tématy nebo slučováním starých témat. Ministři států mají velmi odlišné oblasti odbornosti. Ve své agendě je podporován dalším orgánem – **Státním kancléřstvím** (*Staatskanzlei*) a jeho specializovanými odděleními. V navazování vnějších vztahů má zemský premiér i určitou výhodu – na zemské úrovni neexistuje a ani nemůže existovat žádný institucionalizovaný orgán, který by oficiálně mohl fungovat jako „zemské ministerstvo zahraničí“.⁶² Díky tomu má premiér menší konkurenci, a tím pádem větší prostor pro navazování zahraničních vztahů. Nicméně stále platí, že v jeho možnostech není formálně ovlivňovat rámcovou linii zahraniční politiky určenou kancléřem. Výjimkou jsou oblasti výslovně svěřené do jeho gesce. Premiér může spolkové vládě předkládat svá stanoviska ke konkrétním krokům. Spolková vláda je ale

⁵⁷ Sven Bernhard Gareis, *Deutschlands Außen – und Sicherheitspolitik: Eine Einführung* (Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2021), 301.

⁵⁸ „Staatsregierung“, Bayrischer Landtag, <https://www.bayern.landtag.de/parlament/staatsregierung/> (staženo 12. května 2021).

⁵⁹ „The government of the Free State of Saxony“, Sachsen.de, <https://www.staatsregierung.sachsen.de/en/index.html> (staženo 13. listopadu).

⁶⁰ Článek 51 BV – Aktuální znění bavorské ústavy ke dni poslední novelizace dne 1. října 2020 „Verfassung des Freistaates Bayern in der Fassung der Bekanntmachung vom 15. Dezember 1998“, Stránky Bayern.recht.de bavorské Státní kanceláře, <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayVerf> (staženo 16. prosince 2021).

⁶¹ Wolfgang Ismayr a Klemens H. Schrenk, „Land (Freistaat) Sachsen“, Bundeszentrale für politische Bildung, <https://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/handwoerterbuch-politisches-system/202062/land-freistaat-sachsen?p=all> (staženo 19. prosince 2021).

⁶² Článek 32 odst. 1 GG – Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“, Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

nemusí zohlednit.⁶³ Na zahraniční agendě se v rámci své agendy podílí i jednotlivá ministerstva, která zodpovídají za uvedení konkrétních kroků do praxe.

Všechny spolkové země disponují vlastním ústavním řádem, na jehož základě definují své zemské zřízení. Přirozeně tak mohou činit pouze v souladu s GG, který stanovuje, že zemský ústavní řád musí odpovídat „zásadám republikánského, demokratického a sociálního právního státu ve smyslu tohoto Základního zákona“.⁶⁴ Tato zásada zajišťuje zachování GG i do budoucna, ale zároveň umožňuje spolkovým zemím v mezích zohledňovat i své specifické cíle.⁶⁵ Na základě toho vyplývá, že zemský ústavní řád dále vymezuje kompetence zemských orgánů. Vztah spolkového a zemského práva lze charakterizovat jako **subsidiární**.⁶⁶

Legislativní kompetence jsou rozděleny do tří základních skupin – spolkové, zemské a tzv. konkurující zákonodárství.⁶⁷ Bezpečnostně-politické otázky náleží zpravidla mezi výlučné kompetence Spolku (např. zahraniční záležitosti, obrana, ale i státní občanství).⁶⁸ Současně se zákonodárné kompetence řídí pravidlem, že to, co není ústavou výslovně svěřeno Spolku, spadá do pravomocí zemí. Spolkové země jsou tradičně zodpovědné za uvedení závazků plynoucích z mezinárodních smluv do praxe. Proto je v zájmu ústřední vlády zapojit je do vyjednávání už v rané fázi. Druhou podmínkou je, že mezinárodní smlouvy uzavřené zeměmi musí tematicky spadat do oblasti zákonodárných kompetencí spolkových zemí nebo kompetencí, které nejsou GG výslovně svěřeny Spolku.⁶⁹ Primární roli hraje spolkové (všenněmecké) právo, neboť zemské právo může být zrušeno právem spolkovým.⁷⁰ Spolek je garantem dodržování ústavního pořádku. Součástí kompetencí jednotlivých spolkových zemí

⁶³ Eberle a Prášil, *Zahraníční aktivita Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TBO10MZV040*, 71.

⁶⁴ Článek 28 GG – Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“, Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

⁶⁵ Rudzio, *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland*, 295.

⁶⁶ Článek 30 a 70 odst. 1 GG – Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“, Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

⁶⁷ Články 70–74 GG – Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“, Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

⁶⁸ Veselá, „Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky“, 155.

⁶⁹ Sebastian Graf von Kielmansegg, *Ratifikation völkerrechtlicher Verträge: eine rechtsvergleichende Perspektive: Deutschland* (Brüssel: Europäische Union, 2018), [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/620232/EPRS_STU\(2018\)620232_DE.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/620232/EPRS_STU(2018)620232_DE.pdf) (staženo 4. června 2021).

⁷⁰ Článek 31 GG – Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“, Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

je regionální ekonomická struktura. To znamená, že země mohou například lobbovat vysíláním delegací či poskytovat určité záruky.⁷¹

Německé státní uspořádání se vyznačuje „*Einheit in Vielfalt*“ – jednotou v rozmanitosti.⁷² V roce 1966 vydala komise D. Troegera pro přípravu finanční reformy svou závěrečnou zprávu. Na základě výsledků Troegerovy komise byl GG novelizován a německé uspořádání poprvé bylo oficiálně označeno jako „**kooperativní federalismus**“.⁷³ Pro kooperativní typ federalismu je typická vzájemná, oboustranná závislost mezi federální a zemskou rovinou. Politický proces se v tomto typu uspořádání vyznačuje vzájemnou propojeností jednotlivých rovin vládnutí. V GG je princip kooperativního federalismu uveden jako zásada zemí reflektovat zájmy spolku, respektive „věrnosti ke Spolku“⁷⁴ (*Bundestreue*) a recipročně povinnost Spolku „vstřícného vystupování k zemím“⁷⁵ (*länderfreundliches Verhalten*). Veselá upozorňuje, že některé analýzy dokonce hovoří o politickém a správním propletení (*Verflechtung*).⁷⁶ Takto silné politické a správní propojení nezůstává bez kritiky. Hlavní nedostatky jsou spatřovány v nižší efektivitě a pomalejším rozhodování, které jsou způsobeny zapojením vysokého počtu aktérů do tohoto procesu. Kooperativní princip německého federalismu nejpozději od reformy federalismu z r. 2006 nese i **prvky federalismu konkurenčního**.⁷⁷ Efektivita spolupráce jednotlivých zemí je podporována principem solidarity a zdravé konkurence napříč spolkovými zeměmi, jejímž konečným cílem je prosperita Spolku.

2.1.1. Rozdělení zahraničněpolitických kompetencí

Vykonávání zahraniční politiky náleží primárně spolkové exekutivě, která si rovněž vyhradila možnost vyjednávat a uzavírat mezinárodní smlouvy, definovat zahraničněpolitickou orientaci státu či navazovat a udržovat oficiální kontakty s vládami jiných států.⁷⁸ Nicméně GG připouští i možnost přenosu určitých zahraničněpolitických kompetencí na zemskou

⁷¹ Klaus-Jürgen Nagel, „Foreign Policy: The Case of the German Länder“, in *Foreign Policy of Constituents Units at the Beginning of 21st Century*, ed. Ferran Requejo (Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms, 2010), 130.

⁷² Werner Reutter, *Die Deutschen Länder: Eine Einführung* (Springer VS: 2020), 3-5.

⁷³ Gunlicks, *The Länder and German federalism*, 79.

⁷⁴ Christian Hillgruber a Christoph Goos, *Verfassungsprozessrecht* (Heidelberg: C. F. Müller, 2015), 180.

⁷⁵ *Ibid.*, 170.

⁷⁶ Barbora Veselá, „Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky“, in *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*, ed. Vladimír Handl (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011), 122, https://www.dokumenty-iir.cz/Knihy/Handl_Nemecko_vcele_Evropy.pdf (staženo 11. června 2021).

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ Veselá, „Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky“, 122.

úroveň.⁷⁹ Dané přenositelné zahraničněpolitické kompetence lze dle Veselé rozdělit do tří skupin – právo spolkových zemí na vyslechnutí v případě možného dotčení zvláštních „poměrů“ zemí, možnost uzavírat smlouvy se zahraničními státy za specifických podmínek a přenést své kompetence na mezinárodní organizace se souhlasem spolkové vlády.⁸⁰ Výkon státních oprávnění a plnění státních úkolů je věcí zemí, pokud GG nečiní nebo nepřipouští jinou úpravu.⁸¹

Země mají právo být vyslyšeny před uzavřením smlouvy, která se týká jejich zvláštních „poměrů“.⁸² Naplňování tohoto práva je předmětem úmluvy z Lindau z roku 1957.⁸³ Tento stručný, jednostránkový dokument dává spolkovým zemím možnost v případech, kdy by mohla být dotčena jejich práva, zapojit se v podobě tzv. Stálé smluvní komise. Dále definuje konzultační mechanismy v oblasti konkurujícího zákonodárství. Charakter úmluvy je není právně závazný, ale jedná se o „gentlemanskou dohodu“, kterou Spolek i země dodržují.⁸⁴ Země samotné pak mohou uzavírat smlouvy se zahraničními státy, pokud daná záležitost spadá do jejich výlučných kompetencí a zároveň obdrží k uzavření smlouvy schválení spolkové vlády.⁸⁵

Jednotlivé spolkové země mají právo přenést kompetence na organizace zaměřující se na příhraniční spolupráci – se souhlasem spolkové vlády.⁸⁶ Zahraničněpolitický nástroj v podobě vysílání vyslanců náleží pouze do kompetencí spolkové vlády. Regionální zástupci mohou být vysíláni pouze do organizací, které se zabývají oblastmi, jež spadají do kompetence zemských správ.⁸⁷ Přenos zemských kompetencí je míněn především pro mezistátní organizace mimo spolupráci v rámci evropského integračního procesu. Pro přenos

⁷⁹ Články 20 až 37 odst. 1 GG – Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“, Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Článek 30 GG – Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“, Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

⁸² Ibid.

⁸³ Sebastian Graf von Kielmansegg, *Ratifikation völkerrechtlicher Verträge: eine rechtsvergleichende Perspektive: Deutschland* (Brüssel: Europäische Union, 2018), [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/620232/EPRS_STU\(2018\)620232_DE.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/620232/EPRS_STU(2018)620232_DE.pdf) (staženo 4. června 2021).

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Veselá, „Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky“, 131.

⁸⁶ Článek 24 GG – Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“, Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

⁸⁷ Veselá, „Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky“, 131.

svrchovaných práv na úrovni EU slouží tzv. „evropský“ článek 23 z roku 1993, který umožnil spolkovým zemím provozovat oficiálně své bruselské kanceláře.⁸⁸

Pokud spolkové země dodržují politickou směrnicí kancléře a nezasahují přímo do výlučných kompetencí centrální úrovně, pohybují se v poměrně širokém prostoru pro vlastní působnost. Toto „vakuum“ má čistě praktické využití pro obě roviny – řadu otázek (např. přeshraniční spolupráce) je efektivnější řešit na nižší úrovni, kde dochází k vykonání daných úkolů. Spolek stále disponuje možností zrušit zemské zákonodárství, čímž si udržuje určitou kontrolu. Spolkové země ale disponují silnou možností prosazovat své zájmy i skrze Spolkovou radu a právo být vyslyšeny. Ukazuje se, že ačkoliv GG vymezuje zahraniční politiku jako výsadní kompetenci centrální úrovně, v praxi mají zemští aktéři více „manévrovacího prostoru“ pro své činnosti.

2.2. Bavorsko jako aktivní zahraniční aktér

Následující kapitola se zaměřuje na Svobodný stát Bavorsko (*Freistaat Bayern*, dále Bavorsko) a jeho aktérství na mezinárodním poli. K pochopení chování Bavorska jakožto (nejen) aktéra, který navazuje zahraniční vztahy, je nezbytné nastínit i jeho postoje a vnímání zahraničních aktivit. Dané postoje a vnímání jsou do jisté míry ovlivněny i historickým vývojem (a s ním spojenou identitou) a v neposlední řadě ekonomickými kapacitami.

Bavorsko se řadí k nejstarším státům Evropy. Kořeny bavorské státnosti sahají až do 6. století n.l. Již v 17. století navazovalo bavorské kurfiřtství kontakty s dalšími dvory ve Svaté říši římské i mimo ni. Bavorsko si svou diplomatickou nezávislost do určité míry zachovalo i po roce 1871, kdy bylo začleněno do Německé říše.⁸⁹ Po skončení války bylo Bavorsko součástí americké okupační zóny a posléze se proto stalo členem západního Německa. Teprve v tomto období mohlo obnovit své zastoupení na spolkové úrovni.⁹⁰

⁸⁸ Věra Jirásková, „Spolková republika Německo v procesu evropské integrace“ *Universitatis Carolinae – Iuridica* 4, (2013): 181, https://karolinum.cz/data/clanek/572/lurid_4_2013_12_Jiraskova.pdf (staženo 21. června 2021).

⁸⁹ Wolfgang Wittl, „Von Berlin bis Ho-Chi-Minh-Stadt: Bayern unterhält etwa 30 Repräsentanzen für die Kontaktpflege und Geschäftsanbahnungen. Ein Rundblick“, *Süddeutsche Zeitung*, 1. května 2015, <https://www.sueddeutsche.de/bayern/bayerische-vertretungen-weltweit-dahoam-1.2460303> (staženo 20. listopadu 2021).

⁹⁰ Ibid.

Zajímavostí je, že se Bavorsku, jako jedné z mála spolkových zemí, podařilo zachovat většinu svého historického území v posledních dvou stoletích bez větších teritoriálních úprav.⁹¹

Nejsilnější regionální stranou v Německu je bavorská CSU, která má také vlastní zastoupení ve Spolkovém sněmu. Na spolkové úrovni má od roku 1949 společný poslanecký klub s CDU (tzv. Unie) a současně je CSU stabilně zodpovědná až za 20 % všech hlasů odevzdaných pro křesťanské demokratické strany ve federálních volbách.⁹² Úspěch strategie CSU a její dominantní postavení regionální politické strany potvrdily i volby do zemského sněmu v roce 2018.⁹³ CSU jako koaliční partner přirozeně rozhoduje i o zahraniční politice v koaliční smlouvě. V kabinetním kole se účastní všech rezolucí, včetně těch o zahraniční politice. Může podpořit – nebo zpomalit – zahraničněpolitická rozhodnutí v Berlíně.⁹⁴

Dominantní postavení CSU lze doložit tím, že s jedinou výjimkou let 1954–1957 vždy stavěla bavorského předsedu vlády.⁹⁵ Po většinu poválečného období disponovala absolutní většinou v bavorském zemském sněmu. V několika volbách podíl hlasů pro CSU přesáhl 60 %, v roce 2003 dokonce ve volbách dosáhla dvoutřetinové většiny mandátů, což se nepodařilo žádné jiné straně v jakékoliv jiné spolkové zemi.⁹⁶ Přestože ve volbách v roce 2008 absolutní většinu těsně ztratila, již v dalších volbách roku 2013 se jí opětovně podařilo dosáhnout dostatečně vysokého výsledku, aby mohla vládnout bez koaličního partnera.

Tradiční pilíře politiky konzervativně orientované CSU utváří – konzervatismus, rodina, regionalismus, vlastenectví, právní stát a sociální solidarita – jsou platné v jisté míře do dnešní doby.⁹⁷ Bavorský regionalismus reprezentovaný heslem „Bavaria first“⁹⁸ je stále důležitým prvkem identity CSU jako masové „catch all party“⁹⁹. V průzkumu z roku 2020 souhlasilo plně 73 % Bavorů s výrokiem „Můj region má v mém srdci zvláštní postavení“. Částečně s tímto

⁹¹ Jádru hornobavorské vévodství s centrem v Mnichov zůstalo zachováno v nezměněné podobě. Největší plošné změny od té doby vyplynuly ze vstupu Svobodného státu Coburg v roce 1920 a ztráty Rýnské Falce po druhé světové válce.

„Staatsgebiet“, Bayrisches Staatsministerium des Innern, für Sport und Integration.

⁹² Ve volbách do Německého spolkového sněmu na podzim 2021 získala Unie 197 mandátů – na CSU z tohoto počtu připadá 45.

⁹³ Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 6.

⁹⁴ *Ibid.*, 9-14.

⁹⁵ V tomto období zvítězila SPD (Sociálnědemokratické strany Německa) a premiérem se stal Wilhelm Hoegner.

⁹⁶ Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 12-14.

⁹⁷ Frank Decker, „Kurz und bündig: Die CSU“, Bundeszentrale für politische Bildung, 10. října 2020, Kurz und bündig: Die CSU | Parteien in Deutschland | bpb (staženo 23. listopadu 2021).

⁹⁸ Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 12.

⁹⁹ Eberle a Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TB010MZV040*, 71.

výrokem souhlasilo dalších 15 % Bavorů.¹⁰⁰ Identita Bavorů je tedy stále relevantním tématem, čehož úspěšně využívá CSU, jež se staví do role ochránce bavorské identity. Na druhou stranu prosazuje omezení imigrace, což vnímá jako ochranu tradiční bavorské společnosti. Právě otázka migrace a azylové politiky jsou příkladem oblastí, ve kterých se Bavorsko nebojí vymezovat aktivně vůči Evropě i Spolku.¹⁰¹ V Bavorsku je regionalismus považován také za marketingový nástroj – značka „Made in Heimat“, kterou nesou místní produkty, má znamenat nejvyšší kvalitu a ukázat podporu místním výrobcům.¹⁰²

Současně strana prokázala schopnost reagovat i na turbulentní společenské změny v posledních desetiletích a přešla do svého programu i relativně nová témata jako postavení žen a životní prostředí. Aktuální stranický program přijatý roku 2016 klade větší důraz na otázky migrační politiky, globalizace, digitalizace, vnitřní bezpečnosti a posílení role státu v boji s terorismem.¹⁰³ Do značné míry je to reakce nejen na migrační krizi a současný bavorský vývoj, ale také na nárůst voličské podpory silně pravicově orientované populistické strany AfD.¹⁰⁴ AfD se sice v posledních zemských volbách v Bavorsku v roce 2018 podařilo získat 10,2 %¹⁰⁵ (první volby, kterých se zde účastnila), ale i přesto lze mluvit v celoněmeckém měřítku o relativním úspěchu CSU. Například v Durynsku v roce 2019 ve volbách do zemského sněmu AfD obdržela celých 23,4 %.¹⁰⁶ CSU je regionální politickou stranou, u níž lze očekávat, že si dominantní postavení ve své spolkové zemi udrží i v nejbližší budoucnosti.

¹⁰⁰ Klaus Boehnke, Regina Arant, Georgi Dragolov a Caroline Schnelle, *Heimatverbundenheit: Ein neuer Sozialindikator für gelungene Integration?* (Berlin: Jacobs University, 2020), 29-30, https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/veroeffentlichungen/themen/heimat-integration/heimatverbundenheit.pdf?__blob=publicationFile&v=3 (staženo 14. listopadu 2021).

¹⁰¹ dpa, „Merkel, Seehofer und die Flüchtlingspolitik – So eskalierte der Asylstreit“, *Handelsblatt*, 2. července 2018, <https://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/chronologie-merkel-seehofer-und-die-fluechtlingspolitik-so-eskalierte-der-asylstreit/22756616.html?ticket=ST-2571468-vTGdu56KQqauy4cBp6fd-ap5> (staženo 21. prosince 2021).

¹⁰² Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 18.

¹⁰³ „Die Ordnung: Das Grundsatzprogramm der Christlich-Sozialen Union“, Stranický program CSU přijatý na sjezdu strany dne 5. května 2016 v Mnichově, CSU, <http://csu-grundsatzprogramm.de/wp-content/uploads/CSU-Grundsatzprogramm-ES.pdf> (staženo 15. listopadu 2021).

¹⁰⁴ Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 7.

¹⁰⁵ „Landtagswahl 2018: Amtliches Endergebnis“, Bayerischer Landtag, <https://www.bayern.landtag.de/abgeordnete/landtagswahl-2018/das-amtliche-endergebnis/> (staženo 14. listopadu 2021).

¹⁰⁶ „Landtagswahl 2019 in Thüringen – endgültiges Ergebnis“, Wahlen im Freistaat Thüringen, <https://wahlen.thueringen.de/datenbank/wahl1/wahl.asp?wahlart=LW&wJahr=2019&zeigeErg=Land> (staženo 14. prosince 2021).

2.2.1. Bavorska ekonomika jako paradiploematický motiv

SRN má *de iure* symetrický systém federalismu, ale mezi jednotlivými spolkovými zeměmi lze v oblasti ekonomické síly pozorovat silnou asymetrii.¹⁰⁷ Díky rychlé poválečné obnově se Bavorsku podařilo rychle rozvinout tržní ekonomiku a původně především agrární zemi rychle industrializovat a modernizovat, čímž Bavorsko postupně nabylo svůj proexportní charakter. Přejchod k vysoce modernímu high-tech státu označil tehdejší spolkový prezident Roman Herzog metaforou „*Laptop a kožené kalhoty*“.¹⁰⁸ Bavorsko se řadí k nejbohatším spolkovým zemím Německa. Hrubý domácí produkt Bavorska (610,22 miliard eur) je po Severním Porýní-Vestfálsku (697,125 miliard euro) druhý nejvyšší v SRN.¹⁰⁹ Díky takto vysokému HDP Bavorsko jako samostatný region překonává i 22 ze 28 členských států EU.¹¹⁰ Podnikavě se zapojuje do globálního trhu, jak dokazuje skutečnost, že 11 ze 40 největších německých společností uvedených v německém burzovním indexu DAX má sídlo v Bavorsku.¹¹¹ Mezi společnostmi zde sídlící patří globální výrobci jako Adidas, Audi, BMW a Siemens, ale má také silnou základnu malých a středních podniků. Mnichov tak může profitovat ze silné základny proexportně orientovaných firem. Automobilový průmysl i ostatní dominantní bavorská odvětví jsou silně závislá na exportu.¹¹²

V exportu zemí SRN se řadí na třetí příčku.¹¹³ V roce 2020 hodnota exportu činila 168,2 miliard euro.¹¹⁴ Vyšší objem vykazují pouze Severní Porýní-Vestfálsko

¹⁰⁷ Roland Sturm, „The World of German Länder“ *Centre international de formation européenne*, č. 369, (březen 2013), 6, <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2013-3-page-53.html> (staženo 23. listopadu 2021).

¹⁰⁸ V německém originálu „Laptop und Lederhosen“. Kožené kalhoty jsou součástí tradičního bavorské pánského kroje. Gabriele Wolf, „Laptop und Lederhosen“, *Historisches Lexikon Bayerns*, 7. října 2012, https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Laptop_und_Lederhose (staženo 15. listopadu 2021).

¹⁰⁹ „Bruttoinlandsprodukt (BIP) in Deutschland nach Bundesländern im Jahr 2020“, Destatis, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/36889/umfrage/bruttoinlandsprodukt-nach-bundeslaendern/> (staženo 15. prosince 2021).

¹¹⁰ „Bayerns Wirtschaft: Modern und leistungsfähig“, Invest in Bavaria, <https://www.invest-in-bavaria.com/vorteil-bayern/warum-bayern> (staženo 14. prosince 2021).

¹¹¹ „DAX 40“, *Finanzen.net*, Seznam firem v německém burzovním indexu DAX ke dni 27. listopadu 2021, DAX 40 Liste | DAX Werte | DAX Aktien | finanzen.net (staženo 27. listopadu 2021).

¹¹² Zpráva bavorského ministerstva hospodářství „Der Außenhandel Bayerns 2018“, STMWI, https://www.stmwi.bayern.de/fileadmin/user_upload/stmwi/publikationen/pdf/2019-07-05_Aussenhandel_Bayerns_2018.pdf (staženo 12. prosince 2021).

¹¹³ „Exportquote im Bundesländervergleich“, Statistisches Landesamt Baden-Württemberg, https://www.statistik-bw.de/HandelDienstl/Aussenhandel/AH-XP_exportquote.jsp (staženo 21. prosince 2021).

¹¹⁴ „Nahrungs – und Genussmittel aus Bayern finden sich auf den Tischen der ganzen Welt wieder“, Bayerisches Landesamt für Statistik, 29. prosinec 2021, <https://www.statistik.bayern.de/presse/mitteilungen/2021/pm376/index.html> (staženo 22. prosince 2021).

a Bádensko-Württembersko.¹¹⁵ Základem prosperující bavorské ekonomiky je především silný automobilový průmysl, internacionalizace podnikání a dobrá demografická situace státu.¹¹⁶ Deset nejvýznamnějších exportních destinací Bavorska v roce 2020 tvořily USA, Čína, Rakousko, Francie, Itálie, Spojené království, Polsko, Nizozemsko, ČR a Švýcarsko. Objem výnosu u každého z prvních šesti států byl přes deset miliard eur za rok.¹¹⁷ Na straně importu náleželo ve stejném roce prvenství Rakousku. Následovala Čína, ČR, USA, Polsko, Itálie, Maďarsko, Nizozemsko, Francie a Spojené království. Prvních sedm zmíněných zemí dodalo do Bavorska v daném roce zboží za více než deset miliard eur. Celková roční hodnota importu dosáhla 180 miliard euro.¹¹⁸

Již tento stručný přehled výnosů bavorského zahraničního obchodu dokazuje, že si Bavorsko právem zaslouhuje označení jako silný proexportní stát, který proto přirozeně aktivně podporuje bavorské firmy v pronikání na mezinárodní trhy. Privilegované ekonomické postavení Bavorska v SRN s sebou přináší dalekosáhlé důsledky, a to nejen na zahraniční obchod, ale i na vnitrostátní politiku a vztahy s dalšími spolkovými zeměmi. Bavorsko je zemí s vyrovnaným rozpočtem, jejíž potenciál podporuje i migrace z ostatních spolkových zemí.¹¹⁹

V celoněmeckém měřítku lze očekávat pokles populace průměrně o 5,7 %, který ale bohatší země jako Bavorsko postihne méně nežli bývalé východoněmecké země, kde se očekává průměrný pokles až o 15 %.¹²⁰ Z tohoto i výše uvedených důvodů lze ve vztahu k ostatním spolkovým zemím pozorovat soutěživost. Na základě těchto předložených faktů a odborné literatury představuje největšího „konkurenta“ bohatší a „staré“ spolkové země Severní Porýní-Vestfálsko a Bádensko-Württembersko.¹²¹ Velkou výzvu pro bavorskou ekonomiku představuje i adaptace na současný trend digitalizace Průmysl 4.0.¹²² Ekonomická asymetrie a snaha prosadit se i proti ostatním spolkovým zemím funguje jako katalyzátor pro paradiploematické aktivity.

¹¹⁵ „Exportquote im Bundesländervergleich“, Statistisches Landesamt Baden-Württemberg, https://www.statistik-bw.de/HandelDienstl/Aussenhandel/AH-XP_exportquote.jsp (staženo 21. prosince 2021).

¹¹⁶ „Exporte und Importe der bayerischen Wirtschaft sanken im Jahr 2020 deutlich“, *Bayerisches Landesamt für Statistik*, 17. února 2021, <https://www.statistik.bayern.de/presse/mitteilungen/2021/pm43/index.html> (staženo 27. listopadu 2021).

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ *Ibid.*

¹¹⁹ Sturm, „The World of German Länder“, 68.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ Eberle a Prášil, *Zahraníční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TB010MZV040*, 73.

¹²² Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 8.

Hlavní nástroj pro prosazování zájmů spolkových zemí na centrální úrovni je Spolková rada. V tomto orgánu má Bavorsko nejen nejvyšší možný počet šesti zástupců, ale jeho už takto silnému hlasu pomáhá i jeho role tradičně největšího přispěvatele do federálního rozpočtu.¹²³ Silná pozice při vyjednávání a ochota Bavorska ji využít v oblasti spolkových otázek se potvrdila i v roce 2017 při vyjednávání k návrhu zavedení mýtného, jež oponovala i samotná kancléřka Merkelová. Zpoplatnění německých dálnic pro cizince mělo silnou podporu tehdejšího bavorského premiéra Seehofera. Ten se rozhodl připomenout spolkovým zemím, které se zavedením mýta nesouhlasily, že má Bavorsko v případě jejich přetrvávajícího negativního stanoviska možnost vyvodit důsledky v podobě blokování sanační pomoci ostatním zemím.¹²⁴ Pod obrovským bavorským tlakem bylo v SRN zavedení mýtného schváleno. Návrh byl nakonec zamítnut Evropským soudním dvorem.¹²⁵

2.2.2. Zakotvení zahraničních kompetencí v bavorské ústavě

Odrzem bavorské identity a svébytnosti je bavorská ústava, která byla přijata lidovým hlasováním 1. prosince 1946. Bavorská ústava (*Verfassung des Freistaates Bayern, BV*) je rozdělena do čtyř hlavních částí, obsahujících 188 článků.¹²⁶ V prvních třech člancích se Bavorsko chápe jako svobodný a lidový stát, tzn. demokracie a konečně jako právní, kulturní a sociální stát. Už roku 1946 vyjádřilo Bavorsko ochotu k budoucí integraci v rámci demokratického německého spolkového státu, který by vznikl na základě dobrovolného spojení samostatných spolkových zemí, čímž by jednotlivým substátním jednotkám byla zaručena určitá vlastní státní působnost.¹²⁷ Bavorsko se sice vnímá jako součást Spolku i EU, nicméně nad německou i evropskou identitou převažuje identita bavorská.¹²⁸

¹²³ „Daten über den Finanzkraftausgleich und die Bundesergänzungszuweisungen für das Jahr 2019 und 2020“, Destatis, 15. dubna 2021, <https://www.destatis.de/DE/Themen/Staat/Oeffentliche-Finanzen/Ausgaben-Einnahmen/Tabellen/laenderfinanzausgleich.html> (staženo 16. prosince 2021).

¹²⁴ Cerstin Gammelín a Wolfgang Wittl, „Wie Thüringen bei der Maut vor Bayern einknickte“, *Süddeutsche Zeitung*, 31. března 2017, Wie Bayern die Maut im Bundesrat durchsetzte – Politik - SZ.de (sueddeutsche.de) (staženo 27. listopadu 2021).

¹²⁵ jsi/ng, „EU court rules against autobahn tolls“, *Deutsche Welle*, 18. června 2019, <https://p.dw.com/p/3KcR4> (staženo 29. listopadu).

¹²⁶ Aktuální znění bavorské ústavy ke dni poslední novelizace dne 1. října 2020 „Verfassung des Freistaates Bayern in der Fassung der Bekanntmachung vom 15. Dezember 1998“, Stránky Bayern.recht.de bavorské Státní kanceláře, <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayVerf> (staženo 16. prosince 2021).

¹²⁷ Článek 178 BV, Aktuální znění bavorské ústavy ke dni poslední novelizace dne 1. října 2020 „Verfassung des Freistaates Bayern in der Fassung der Bekanntmachung vom 15. Dezember 1998“, Stránky Bayern.recht.de bavorské Státní kanceláře, <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayVerf> (staženo 16. prosince 2021).

¹²⁸ Miroslava Pitrová, „Komunální uspořádání v SRN – případová studie Svobodného státu Bavorsko“ *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni* 3, 2009, 275-300, http://actaff.zcu.cz/export/sites/ffacta/archives/2009/ACTA_FF_2009_3.pdf (staženo 15. prosince 2021).

Důraz na spolupráci s dalšími evropskými regiony BV klade hned ve svých prvních člancích.¹²⁹ Hlásí se k principu jednotné Evropy, která si zakládá na demokratických, právních, sociálních a federativních základech, na principech subsidiarity. V závěru BV Bavorsko vyzdvihuje své právo v rámci zemských kompetencí vymezených GG uzavírat smlouvy s mezinárodním přesahem.¹³⁰ Nicméně v praxi práva na uzavírání bilaterálních a multilaterálních smluv Bavorsko využívá poměrně zřídka. V oficiální bavorské databázi zveřejněných právních aktů od 19. století připadá na 192 uzavřených smluv pouze několik jednotek na smlouvy zahraničního rázu, jedná se především o historické bilaterální smlouvy s Rakouskem a multilaterální k oblasti Bodamského jezera.¹³¹ V praxi země v oblasti vnějších vztahů upřednostňují spíše právně nezávazné dokumenty jako jsou deklarace a společná prohlášení, které preferují i zahraniční partneři.¹³² Od roku 2013 bylo provedeno přes dvacet společných prohlášení – zejména se státy střední Evropy.¹³³

2.2.3. Zemští aktéři zahraničních vztahů Bavorska

Následující kapitola si klade za cíl na základě BV, oficiálních webových stránek relevantních bavorských institucí i odborné literatury identifikovat nejdůležitější aktéry Bavorska zabývající se navazováním vnějších vztahů a jejich možnostmi i způsobem prosazování regionálních zájmů na mezinárodní scéně. Bavorský organizační model státní správy se vyznačuje koordinací jednotlivých politik prováděných odpovědnými institucemi, tedy horizontální a volnější strukturou.¹³⁴

Jak již bylo řečeno v kapitole k postavení spolkových zemí v německém federalismu, nejvýznamnějším zemským aktérem vnějších vztahů je ministerský předseda. Ten disponuje právem určovat obecný směr politiky (*Richtlinienkompetenz*) a současně má za úkol zastupovat Bavorsko navenek.¹³⁵ Premiér také tradičně přijímá zástupce diplomatického sboru

¹²⁹ K zahraničněpolitickým kompetencím a orientaci se BV vyjadřuje v člancích 3, 47, 52, 72 a 181. Aktuální znění bavorské ústavy ke dni poslední novelizace dne 1. října 2020 „Verfassung des Freistaates Bayern in der Fassung der Bekanntmachung vom 15. Dezember 1998“, Stránky Bayern.recht.de bavorské Státní kanceláře, <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayVerf> (staženo 16. prosince 2021).

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ „Systematische Übersicht“, Bayern Recht – Bayerische Staatskanzlei, <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/ffn> (staženo 30. listopadu 2021).

¹³² Eberle a Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TBO10MZV040*, 57.

¹³³ „Systematische Übersicht“, Bayern Recht – Bayerische Staatskanzlei.

¹³⁴ Eberle a Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TBO10MZV040*, 45.

¹³⁵ Článek 47 BV, Aktuální znění bavorské ústavy ke dni poslední novelizace dne 1. října 2020 „Verfassung des Freistaates Bayern in der Fassung der Bekanntmachung vom 15. Dezember 1998“, Stránky Bayern.recht.de

z konzulárních zastoupení, stejně jako zahraniční návštěvy. Vzhledem k širokému záběru úkolů využívá ministerský předseda podpory Státní kanceláře (StK). Státní kancelář s pomocí zainteresovaných ministerstev podporuje ministerského předsedu při provádění úkolů, určování směrnic politiky, koordinuje činnosti ministerstev, připravuje jednání Rady ministrů a usnesení vlády státu, zpracovává žádosti, prohlášení a rozhodnutí předsedy vlády.¹³⁶ Protiváhu tvoří velká ministerstva, především pak Státní ministerstvo pro hospodářství, infrastrukturu, dopravu a technologie (*Bayerische Staatsministerium für Wirtschaft, Infrastruktur, Verkehr und Technologie*, StMWIVT), které dominuje nejvýznamnější agendě, tedy zahraničnímu obchodu. Parlament a politické strany hrají vedlejší roli, a to vzhledem k převážně konsenzuálnímu či technickému charakteru daných témat.¹³⁷

2.2.3.1. Bavorský premiér a Státní kancelář

Bavorští premiéři již od dob Franze Josefa Strausse (1978-1988) zastávají tradičně významnou reprezentativní roli v podobě zahraničních cest.¹³⁸ Od roku 1988 do současnosti se na pozici ministerského předsedy vystřídal celkem pět zástupců CSU – Max Streibl (1988-1993), Edmund Stoiber (1993-2007), Günther Beckstein (2007-2008), Horst Seehofer (2008-2018) a od roku 2018 nynější předseda Markus Söder. Není výjimkou, že bavorští ministerští předsedové bývají silné osobnosti, které hájí bavorskou svébytnost. Ochrana bavorské svébytnosti v jejich podání znamená kromě prosazování obchodních bavorských zájmů i snahu zabránit dalšímu přenosu zemských kompetencí na spolkovou a evropskou úroveň, jak bude ukázáno níže.

Například Max Streibl zůstává v paměti zejména díky myšlence „Evropy regionů“¹³⁹ založené na principu federalismu a subsidiarity, díky které se stal bavorský zemský sněm

bavorské Státní kanceláře, <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayVerf> (staženo 16. prosince 2021).

¹³⁶ Článek 52 BV, Aktuální znění bavorské ústavy ke dni poslední novelizace dne 1. října 2020 „Verfassung des Freistaates Bayern in der Fassung der Bekanntmachung vom 15. Dezember 1998“, Stránky Bayern.recht.de bavorské Státní kanceláře, <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayVerf> (staženo 16. prosince 2021).

¹³⁷ „Staatskanzlei: Aufgaben und Organisation“, Bayerische Staatsregierung, https://www.bayern.de/pdf/data/bayernde_38167.pdf (staženo 29. listopadu 2021).

¹³⁸ Eberle a Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TBO10MZV040*, 46.

¹³⁹ Reinhard Meier-Walser, „Bayerns "Außenpolitik" oder: Die Ministerpräsidenten des Freistaats als "Wilderer" in den Kompetenzen des Bundes“, portál nadace Hanns-Seidel-Stiftung e. V., <https://www.csu-geschichte.de/themen/detail/bayerns-aussenpolitik-oder-die-ministerpraesidenten-des-freistaats-als-wilderer-in-den-kompetenzen-des-bundes> (staženo 29. listopadu 2021).

prvním zemským sněmem navštíveným předsedou Evropské komise Jacquesem Delorse.¹⁴⁰ Jeho nástupce Edmund Stoiber, navazující na politiku svého mentora Strausse, se aktivně vydával na zahraniční cesty za účelem podpory a zajištění zahraničních trhů pro bavorské firmy. Během svého působení v úřadu navštívil mimo jiné Čínu, JAR a Latinskou Ameriku. Byl aktivní i na evropském kontinentu, kde se zaměřoval na utužování vztahů se sousedními státy a bývalými státy sovětského bloku.¹⁴¹ Během svého 15 let trvajícího působení podnikl celkem 58 oficiálních návštěv.¹⁴²

V kontrastu ke Stoiberovi i Streiblovi byl naopak Horst Seehofer nejdříve kritizován pro laxnost v zahraničních aktivitách. Ke změně jeho přístupu došlo až v roce 2012 po výslovném závazku v zemském sněmu.¹⁴³ To ukazuje, že tradičně silná role bavorského premiéra není pouze náhodným výsledkem osobnostních rysů zvolených premiérů a BV – ve skutečnosti je to očekáváno i v rámci politické kultury. V roce 2017 se vydal utužovat politické a hospodářské vztahy s Čínou¹⁴⁴, ale jeho největším úspěchem v oblasti zahraničních vztahů zůstane sblížení s Českem, které vyústilo v otevření Bavorské zastoupení v Praze (2014). Bližší spolupráci s ČR dlouhodobě bránil bavorsko-český rozkol v otázce vyhnání sudetských Němců a platnosti Benešových dekretů.¹⁴⁵ Zástupci CSU jakožto „ochránci čtvrtého kmene Bavorska – sudetských Němců“¹⁴⁶ kvůli tomuto napětí dokonce hlasovali proti přijetí ČR do EU.¹⁴⁷ Seehofer během svého působení vykonal více než 40 zahraničních cest a jeho aktivity

¹⁴⁰ Streibl dokázal pro své nápady získat předsedu komise ES Jacquese Delorse, který navštívil Bavorský zemský sněm. Návštěva proběhla v roce 1991.

Albrecht Liess, *Das schönste Amt der Welt: Die bayerischen Ministerpräsidenten von 1945 bis 1993*, (München: Generaldirektion der Staatlichen Archive Bayerns, 1999), 174, https://www.gda.bayern.de/fileadmin/user_upload/PDFs_fuer_Publikationen/Kleine_Ausstellungen/KI-Katalog-13-Ministerpraesidenten.pdf (staženo 30. listopadu 2021).

¹⁴¹ Hans Burger, „Außenpolitik der besonderen Art“, *Die Welt*, 3. ledna 1996, <https://www.welt.de/print-welt/article651398/Aussenpolitik-der-besonderen-Art.html> (staženo 27. listopadu 2021).

¹⁴² Eberle a Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TBO10MZV040*, 73.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ V kontextu návštěvy v roce 2017 oznámil plán na otevření dalšího bavorského zastoupení v Číně. „Seehofer in China: Für fairen und freien Welthandel“, oficiální webové stránky CSU, 9. května 2017, <https://www.csu.de/aktuell/meldungen/mai-2017/seehofer-in-china/> (staženo 30. listopadu 2021).

¹⁴⁵ Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 29.

¹⁴⁶ Matthias Stickler, „Sudetendeutsche Landsmannschaft“, *Historisches Lexikon Bayerns*, 12. března 2013, *Sudetendeutsche Landsmannschaft – Historisches Lexikon Bayerns* (historisches-lexikon-bayerns.de) (staženo 16. prosince 2021).

¹⁴⁷ Frank Spengler a Petr Blazek, „Tschechien und der EU-Beitritt“, *Nadace Konrada Adenauera*, 6. května 2003, <https://www.kas.de/cs/laenderberichte/detail/-/content/tschechien-und-der-eu-beitritt1> (staženo 17. prosince 2021).

se neobešly bez kritických hlasů.¹⁴⁸ Důvodem byly určité rozpory s oficiální berlínskou politikou, kdy například v roce 2016 navštívil v doprovodu Edmunda Stoibera ruského prezidenta Vladimira Putina a podporoval ukončení sankcí uvalených na Rusko v reakci na anexi Krymu. Seehofer své návštěvy Ruska vždy zdůvodňoval podporou tradičně dobrých vztahů Bavorska a Moskvy. Kontroverzi způsobily rovněž jeho návštěvy a bagatelizace demokratických deficitů Maďarska a Polska. Z pozice premiéra opakovaně pozval na návštěvu politiky vystupující vůči politice kanclérce Merkelové – maďarského premiéra Viktora Orbána či bývalého rakouského kancléře Sebastiana Kurze oponující migrační politice Berlína.¹⁴⁹

Seehoferův postoj vůči migrační otázce zatížil vztahy mezi zemskou a spolkovou vládou a také CSU a jejími tehdejšími vládními partnery CDU a SPD. Přesto se jeho počínání neobešlo bez kritické odezvy napříč politickým spektrem z tzv. „Nebenaußenpolitik“ čili z provádění vlastní paralelní zahraniční politiky v rozporu s GG.¹⁵⁰ Ve vstřícném postupu vůči Rusku a silné angažovanosti v zahraniční politice pokračuje i současný bavorský premiér Markus Söder.¹⁵¹ Söder se tématu zahraniční politiky věnuje v rámci vládních prohlášení v zemském sněmu. V květnu 2019 například podpořil rozpuštění rakouské vládní koalice kvůli populistickému charakteru Svobodné strany Rakouska.¹⁵²

Pod Státní kancelář (StK) dohlížející na pozice jednotlivých bavorských ministerstev spadá ministryně zodpovědná za evropské a vnější vztahy. Sídlí v Mnichově a v Bruselu na Zastoupení Svobodného státu Bavorsko při EU. Pod ministryní spadají klíčová „Oddělení C I – Evropská politika a mezinárodní vztahy“ a „Oddělení C II – Brusel–Zastoupení Svobodného státu Bavorsko při EU“.¹⁵³ Státní kancelář plní funkci, která by se dala přirovnat k ministerstvu zahraničních věcí, nicméně její role zůstává v rovině koordinační a podpůrné. Od roku 2021 je ve vedení StK Melanie Huml. V porovnání s politicky silně profilovanými

¹⁴⁸ mkro, „Seehofer fehlt die Lust am Reisen“, *Süddeutsche Zeitung*, 3. února 2016, <https://www.sueddeutsche.de/bayern/csu-seehofer-fehlt-die-lust-am-reisen-1.2847192> (staženo 20. prosince 2021).

¹⁴⁹ Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 26.

¹⁵⁰ Reinhard Meier-Walser, „Bayerns "Außenpolitik" oder: Die Ministerpräsidenten des Freistaats als "Wilderer" in den Kompetenzen des Bundes“, portál nadace Hanns-Seidel-Stiftung, <https://www.csu-geschichte.de/themen/detail/bayerns-aussenpolitik-oder-die-ministerpraesidenten-des-freistaats-als-wilderer-in-den-kompetenzen-des-bundes> (staženo 29. listopadu 2021).

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² „Für ein starkes und freies Europa“, Staatsregierung Bayern, prohlášení premiéra Markuse Södera před bavorským parlamentem ze dne 23. května 2019, <https://www.bayern.de/fuer-ein-starkes-und-freies-europa/?seite=5468> (staženo 30. listopadu 2021).

¹⁵³ „Organisationsplan“, aktuální organizační plán StK k 21. prosinci 2021, Bayern.de, https://www.bayern.de/wp-content/uploads/2021/12/211221_Organisationsplan.pdf (staženo 21. prosince 2021).

premiéry se Melanie Huml ani její předchůdci tak často a výrazně neprosazují. Primární úlohou ministryně pro evropské záležitosti a vnější vztahy je koordinace evropské politiky, sledování důležitých politických otázek EU a péče o vnější vztahy Bavorska.¹⁵⁴ Není výjimkou, že se ze své pozice setkává s vicepremiéry, ministry, státními sekretáři a dalšími vysokými představiteli cizích států, často i na jejich pozvání. To dokazuje, že Bavorsko se na mezinárodní scéně prosadilo a mnoha státy je přijímáno jako de facto rovný partner – kromě podpory ekonomické spolupráce i kvůli výměně informací.¹⁵⁵ StK je rovněž v pravidelném kontaktu se spolkovým ministerstvem zahraničí. Mechanismus kontaktu je obousměrný a zejména na neformální bázi.¹⁵⁶

Z hlediska roviny spolupráce EU je klíčovou účast šéfky StK ve Výboru regionů. Ministryně hájí zájmy Bavorska v rámci spolupráce v EU i v ostatních mezinárodních vztazích, prostřednictvím výkonu práv pak ve Spolkové radě a v rámci konferencí ministrů spolkových zemí SRN. Státní kancelář dohlíží na naplňování rámce evropské politiky a každodenně komunikuje se Zastoupením Bavorska v Bruselu, Praze, Québecu, Tel Avivu, Kyjevu a s africkou kanceláří v Addis Abeba, které pod kancelář spadají.¹⁵⁷

2.2.3.2. Zastoupení Bavorska v Berlíně

Zřízením Bavorského zastoupení („Bavorského velvyslanectví v Berlíně“) dne 3. října 1990, v den německého znovusjednocení, začala nová historie bavorské reprezentace v Berlíně. Bavorské velvyslanectví bylo prvním typem tohoto orgánu spolkových zemí. Za vedení „Bavorského velvyslanectví v Berlíně“¹⁵⁸ je zodpovědný šéf StK – od 2018 roku Florian Herrmann, který současně vede hlasování za Bavorsko ve Spolkové radě a zastupuje nejen zájmy Bavorska v rámci spolku, ale také v rámci EU. Mezi úkoly berlínského zastoupení patří zastupování politických zájmů Bavorska a zvýšení jeho váhy v procesu tvorby politik a v právních a správních záležitostech federace a EU. Udržuje kontakty s poslanci a zaměstnanci Spolkového sněmu i s úředníky na federálních ministerstvech, sleduje – většinou

¹⁵⁴ „Staatsministerin Melanie Huml“, Bavorská státní kancelář, představení státní ministryně Melanie Huml, <https://www.bayern.de/staatskanzlei/staatsministerin-melanie-huml/> (staženo 30. listopadu 2021).

¹⁵⁵ Europaministerin Dr. Beate Merk reist am Mittwoch, 15. Juni 2016, zu politischen Gesprächen nach Paris / Austausch über aktuelle politische und wirtschaftliche Lage in beiden Ländern, Europapolitik, Asyl – und Flüchtlingspolitik / Zusammentreffen mit Vertretern aus Regierung, Nationalversammlung und Senat / Ausbau von Forschungskoperationen – Bayerisches Landesportal (bayern.de)

¹⁵⁶ Eberle a Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TBO10MZV040*, 57.

¹⁵⁷ „Bayern in der Welt“, Bayerische Staatsregierung (<https://www.bayern.de/staatskanzlei/bayern-in-der-welt/>) (staženo 30. listopadu 2021).

¹⁵⁸ Ibid.

neveřejná – jednání ve výborech Spolkového sněmu a je kontaktní osobou pro kolegy v Mnichově o aktuálních politických iniciativách. K úkolům pobočky v Berlíně patří také příprava plenárních zasedání Spolkové rady a tisková práce v hlavním městě spolkové země. Bavorské zastoupení v Berlíně sleduje nejen politické dění v hlavním městě, ale i činnost sociálních, ekonomických a kulturních spolků.¹⁵⁹

Bavorské zastoupení je honosná a moderní budova fungující jako „výkladní síň Bavorska“.¹⁶⁰ To znamená, že je na jedné straně místem pro politickou diskusi v berlínské vládní čtvrti – setkávají se zde politici, diplomaté i novináři. Druhou stranou je pak propagace bavorské identity a tradic. Za účelem propagace bavorské *Heimat* se zde uskutečňují akce pro širokou společnost – od výstav až po koncerty. Před koronavirovou pandemií navštívilo bavorskou pobočku Státního kancléřství ročně kolem 35 000 hostů a zorganizováno bylo přibližně 800 schůzek za rok.¹⁶¹ Pracuje na něm zhruba 55 zaměstnanců.¹⁶² V roce 2020 se výdaje na „výkladní síň Bavorska“ vyšplhaly na 3,154 milionů euro.¹⁶³

2.2.3.3. Ministerstva a vládní agentury

Pozice jednotlivých ministrů jakožto vykonavatelů svěřené agendy je klíčová a vede k nutnosti udržovat rozličné zahraniční vztahy veškerých vládních resortů. Zejména se jedná o sdílení informací s dalšími vládami, neformální osobní kontakty a sdílení/výměna nápadů. Ministerští zaměstnanci zastupují bavorské zájmy např. v různých komisích i pracovních skupinách na bilaterální i multilaterální úrovni.¹⁶⁴ Neaktivněji se zahraniční agendě věnuje ministerstvo hospodářství (StMWi) a vnitra (StMI), která následují např. ministerstva životního prostředí a ochrany spotřebitele (StMUV) nebo vědy a kultury (StMWK).¹⁶⁵ Síla a autonomie jednotlivých úřadů se odvíjí velkou měrou od ministra ve vedení, respektive jeho postavení

¹⁵⁹ „Bayern in der Welt“, Bayerische Staatsregierung (<https://www.bayern.de/staatskanzlei/bayern-in-der-welt/>) (staženo 30. listopadu 2021).

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² „Bayern in Berlin“, Bayerische Staatsregierung, Bayern in Berlin – Bayerisches Landesportal (staženo 30. listopadu 2021).

¹⁶³ „Haushaltsplan 2021“, Freistaat Bayern, 8-11, https://www.stmfh.bayern.de/haushalt/staatshaushalt_2021/haushaltsplan/_Epl02.pdf (staženo 30. listopadu 2021).

¹⁶⁴ „Bayern in der Welt“, Bayerische Staatsregierung (<https://www.bayern.de/staatskanzlei/bayern-in-der-welt/>) (staženo 30. listopadu 2021).

¹⁶⁵ Eberle a Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TB010MZV040*, 47.

v rámci stranické a koaliční politiky. To dokládají rozhovory Eberleho a Prášila s respondenty z StK, kteří jako příklad uvádí nárůst autonomie StMWi v době, kdy jej vedl Martin Zeil (FDP, 2008-2013) nebo posílení StMUV pod vedením Markuse Södera (2008-2011).¹⁶⁶

Ministerstva mají k dispozici aparát, který je často obdobně rozsáhlý jako v případě StK. V případě StMWi čítá ministerský aparát zhruba 30 zaměstnanců zabývajících se zahraničními zastoupeními (s výjimkou Bruselu a Quebecu spadající pod StK) a dalších přibližně 30 zaměstnanců úzce spolupracujících s agenturou Bayern International.¹⁶⁷ Bayern International je státní organizací, jejíž stoprocentním vlastníkem je bavorský stát, resp. Státní ministerstvo hospodářství. Jde o organizaci, založenou v roce 1996, jejímž cílem je podpora zejména malých a středních firem v jejich snaze o pronikání na zahraniční trhy a přilákání zahraničních investic do Bavorska. Členy její dozorčí rady jsou i zástupci bavorských hospodářských komor a asociací.¹⁶⁸ Pod ministerstvo hospodářství, respektive Bayern International, spadají bavorské zahraniční kanceláře kromě výše uvedených spadajících pod StK.¹⁶⁹ Zaměstnanci pracují v komisích či pracovních skupinách na konkrétních opatřeních spadajících do jejich agendy, bilaterálních dohodách nebo se účastní mezinárodních konferencí.

Pod StMWi spadá i další organizace Invest in Bavaria, založená roku 1995. Hlavním cílem firmy je internacionalizace bavorských středně velkých a malých firem. Spolu s Bayern International z pověření StMWi organizuje ve spolupráci s průmyslovými a obchodními komorami (IHK) bavorský veletrh. Tato platforma patří k neúčinnějším nástrojům podpory zahraničního obchodu, zaměřuje se i na vznik a podporu nových, hůře dostupných trhů. Za dvacetiletou existenci bavorského veletrhu, se jej již zúčastnilo přes 9 000 vystavovatelů.¹⁷⁰ Součástí veletrhu jsou i zahraniční cesty bavorských aktérů – za účelem jeho propagace. Těch se účastí většinou zástupci ministerstva hospodářství a zástupci podpůrných programů "Bavorsko – Fit for Partnership" či „Key Technologies in Bavaria“, jejichž součástí jsou i databanky bavorských firem.¹⁷¹ Zhruba 50 zaměstnanců se podílí na organizaci 100 projektů

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Eberle a Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TBO10MZV040*, 48.

¹⁶⁸ „Promoting Bavaria“, Bayern International, <https://www.bayern-international.de/en/about-us> (staženo 22. prosince 2021).

¹⁶⁹ „Hospodářský profil spolkové země Svobodný stát Bavorsko“, Business Info, Informace Generálního konzulátu České republiky ke dni 6. listopadu 2014.

¹⁷⁰ „20 Jahre Bayern International – für Marktentdecker im Mittelstand“, Bayern International, oficiální brožura k dvacetiletému jubileu Bayern International, https://www.herbertz-service.de/de/veranstaltungen?file=files/herbertz/downloads/Jubilaeumsbroschuere_dt.pdf (staženo 30. listopadu 2021).

¹⁷¹ Ibid.

ročně, kterých za dobu své existence realizovali více než 2 900.¹⁷² *Key to Bavaria*, databáze komplexních informací o bavorských exportně orientovaných formách, které působí ve 22 nejvýznamnějších odvětvích, informuje také o institucích zabývajících se výzkumem a transferem technologií a rovněž o specializovaných vládních agenturách a sdruženích.¹⁷³

Ministr hospodářství, resp. jeho náměstci, jsou často vedoucími ekonomických misí, které vyjíždějí do evropských zemí i do zámoří. Například tehdejší ministryně hospodářství Ilse Aignerová podnikla ekonomickou misi v Praze. Jejím cílem byla podpora vědy a výzkumu v oblastech automobilového průmyslu, strojírenství, obnovitelných zdrojů, letectví a kosmonautiky s početnou delegací zástupců bavorských firem.¹⁷⁴

V roce 2007 začalo ministerstvo hospodářství s každoročním udílením tzv. „Exportní ceny Bavorska“ ve čtyřech kategoriích (řemesla, průmysl, obchod a služby) za mimořádný podnikatelský a inovační přístup v pronikání na nové trhy.¹⁷⁵

2.2.3.4. Zemský sněm a politické strany

Zemský sněm zastává v zahraničních vztazích spíše vedlejší roli. Důvodem jsou poměrně slabé kompetence a víceméně konsenzuální přístup politických stran i minimum sporných témat, kvůli kterým by bylo pro strany výhodné mobilizovat právě na zemské úrovni. Oddělení parlamentu pro Spolkové, evropské záležitosti a regionální vztahy zaujímá primárně podpůrnou a koordinační funkci. Odpovídá za organizaci a koordinaci práce Evropského výboru, zodpovědného za prověřování otázek subsidiarity EU a udržování celosvětových partnerství a vztahů s ostatními státy a regiony. Bavorský zemský parlament má od konce roku 2010 také styčnou kancelář v Bruselu.¹⁷⁶ Výbor dostává zprávy od StK, vypravuje vlastní zahraniční

¹⁷² „20 Jahre Bayern International – für Marktentdecker im Mittelstand“, Bayern International, oficiální brožura k dvacetiletému jubileu Bayern International, https://www.herbertz-service.de/de/veranstaltungen?file=files/herbertz/downloads/Jubilaeumsbroschuere_dt.pdf (staženo 30. listopadu 2021).

¹⁷³ „Key to Bavaria – databáze zahraničního obchodu“, Bayern International, <https://www.bayern-international.de/en/company-database/sprachversionen/cz-cesky> (staženo 1. prosince 2021).

¹⁷⁴ DTIHK Prag, „Bayerische Wirtschaftsministerin Aigner in Prag: „Europa braucht die Digitalisierung und die digitale Wirtschaft braucht Europa“, generální konzulát České republiky v Mnichově, 4. května 2017, https://www.mzv.cz/munich/de/wirtschaft_und_handel/bayerische_wirtschaftsministerin_aigner.html (staženo 15. prosince 2021).

¹⁷⁵ „Willkommen bei der Außenwirtschaft in Bayern“, Außenwirtschaft in Bayern, <https://www.aussenwirtschaft.bayern/> (staženo 1. prosince 2021).

¹⁷⁶ Bayerischer Landtag, 18. Wahlperiode: Volkshandbuch (München: Bayerischer Landtag, Landtagsamt, 2019), 16, https://www.bayern.landtag.de/fileadmin/publikationen/Volkshandbuch_Stand_2019-05-30.pdf (staženo 1. prosince 2021).

delegace či se účastní vládních delegací, vydává deklarace a pořádá společná zasedání se zahraničními delegacemi.¹⁷⁷

Parlament se stává středem pozornosti spíše zřídka.¹⁷⁸ Stabilitu a absenci většího množství konfliktních linií pomohla udržovat dlouhodobě tradiční síla CSU. Ačkoliv si CSU zachovává status nejsilnější bavorské strany i nadále, její volební zisky již nedosahují tak vysokých hodnot jako v 90. letech. Přehled níže ukazuje, že dvě z posledních tří volebních období musela CSU vládnout v koalici.

Volební období	CSU	SPD	FW	Zelení	FDP	Vládní koalice
1990-1994	54,9	26,0	-	6,4	5,2	-
1994-1998	52,8	30,0	0,1	6,1	2,8	-
1998-2003	52,9	28,7	3,7	5,7	1,7	-
2003-2008	60,7	19,6	4,0	7,7	2,6	-
2008-2013	43,4	18,6	10,2	9,4	8,0	CSU + FDP
2013-2018	47,7	20,6	9,0	8,6	3,3	-
2018-2023	37,2,	9,7	11,6	17,6	5,1	CSU + FW

Volební zisky uvedeny v procentech. Uvedeny pouze strany, které překročily uzavírací klauzuli 5 %.¹⁷⁹

Vlastní výroba na základě „Wahlergebnisse für die Wahlperioden ab 1946 und für die in den Landtag gewählten Parteien“, Bayerischer Landtag, https://www.bayern.landtag.de/fileadmin/Internet_Dokumente/Wahlergebnisse.pdf (staženo 22. prosince 2021).

To vede k živější diskusi v zemském sněmu i více sporným tématům, mezi něž v poslední době patřila například azylová politika. V roce 2016 se v parlamentu rozhořela živá debata k udělení statutu „bezpečné země pro návrat“ Kosovu, Černé Hoře a Albánii.¹⁸⁰ Proti byla SPD a Zelení. Naopak CSU návrh podporovala s vidinou odlehčení uprchlické krize, která Bavorsko zasáhla více než ostatní spolkové země. Na spolkové úrovni byl těmto státům

¹⁷⁷ Eberle a Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TBO10MZV040*, 49.

¹⁷⁸ Ibid. 48.

¹⁷⁹ Roku 1998 proběhla reforma, která vedla k prodloužení volebního období ze čtyř na pět let. „Wahlergebnisse für die Wahlperioden ab 1946 und für die in den Landtag gewählten Parteien“, Bayerischer Landtag, https://www.bayern.landtag.de/fileadmin/Internet_Dokumente/Wahlergebnisse.pdf (staženo 22. prosince 2021).

¹⁸⁰ dpa, „Wüster Streit im bayerischen Landtag“, *Frankfurter Allgemeine*, 16. července 2017, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/asylpolitik-wuester-streit-im-bayerischen-landtag-13705709.html> (staženo 2. prosince 2021).

nakonec status přidělen.¹⁸¹ Ve stejném roce rovněž šéf bavorské frakce SPD kritizoval pozvání Orbána na návštěvu zemského sněmu.¹⁸²

Pohled do koaličních smluv a předvolebních programů ukazuje, že CSU vidí zahraniční politiku jako klíčovou, nicméně v programech se nevěnuje žádným bodům, které by mohly způsobovat větší kontroverzi. Jedná se často o body typu podpora internacionalizace a konkurenceschopnosti obchodu, boj s mezinárodní kriminalitou a prohloubení mezinárodních partnerství.¹⁸³ CSU jako koaliční partner přirozeně rozhoduje i o zahraniční politice v koaliční smlouvě na spolkové úrovni. V kabinetním kole se účastní všech rezolucí, včetně těch o zahraniční politice.¹⁸⁴

2.2.4. Nástroje

V předešlé kapitole byli identifikováni hlavní bavorští zemští aktéři, jejich kompetence a kapacity. Bavorsko k zahraničním vztahům přistupuje proaktivně a se značným sebevědomím. Tomu odpovídá i profesionální a hustá síť aktérů i nástrojů, kterou si Bavorsko za posledních několik desítek let vytvořilo. Využití konkrétních vybraných nástrojů v praxi bude následovat v nadcházející části.

2.2.4.1. Multilaterální spolupráce

Mnichov se primárně soustředí na přeshraniční, regionální spolupráci (ta zahrnuje zřizování zastoupení v členských státech EU) a na globální klíčové státy. Obecné fungování institucionalizované multilaterální spolupráce probíhá opětovně na principu sdílení informací mezi všemi zainteresovanými stranami – proto zde budou stručně představeny pouze vybrané platformy spolupráce, které považují na základě rešerše za nejpodstatnější.¹⁸⁵

¹⁸¹ „Sichere Herkunftsstaaten“, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, <https://www.bamf.de/DE/Themen/AsylFluechtlingsschutz/Sonderverfahren/SichereHerkunftsstaaten/sichereherkunftsstaaten-node.html> (staženo 2. prosince 2021).

¹⁸² Michael Watzke, „Festakt im bayerischen Landtag: Parteien streiten über Besuch Orbans“, *Deutschlandfunk*, 17. listopadu 2016, <https://www.deutschlandfunk.de/festakt-im-bayerischen-landtag-parteien-streiten-ueber-100.html> (staženo 2. prosince 2021).

¹⁸³ „Landtagswahlen-Wahlprogramme“, portál nadace Hanns Seidel Stiftung e. V., Detail (csu-geschichte.de) (staženo 2. prosince 2021).

¹⁸⁴ Heinrich Maetzke, „Was Bayern so anders macht“, *Bayernkurier*, 19. září 2018, <https://www.bayernkurier.de/inland/34608-was-bayern-so-anders-macht/> (staženo 2. prosince 2021).

¹⁸⁵ „Kooperationen und Partnerschaften des Bayerischen Landtags mit anderen Parlamenten und Organisationen“, Bayerischer Landtag, <https://www.bayern.landtag.de/parlament/kooperationen/kooperationen-und-partnerschaften> (staženo 12. dubna 2021).

Dlouhodobě je Bavorsko historicky, kulturně, sociálně a ekonomicky úzce spjato s **alpským regionem** – spolupracují v rámci multilaterálních formátů, jako je například Pracovní společenství alpských zemí (Arbeitsgemeinschaft Alpenländer) či Mezinárodní konference Bodamského jezera (International Bodenseekonferenz). Mezi úkoly těchto platform patří udržování výměny názorů a informací mezi státními a kantonálními parlamenty a podpora neustálého dialogu mezi vládami, parlamenty, podniky a občanskou společností v regionu Bodamského jezera. Ve spolupráci s Mezinárodní konferencí Bodamského jezera (IBK) iniciuje a doprovází nadnárodní projekty v regionu Bodamského jezera a prostřednictvím svých členů přináší výsledky jednání vysílajícím parlamentům.¹⁸⁶

Transatlantické vztahy s USA a Kanadou tvoří základ pro pokračující dobrý rozvoj Bavorska. K jejich podpoře využívají formát Partnerství parlamentů (PdP), které spojuje členy německého, rakouského a švýcarského zemského parlamentu s jejich kolegy z amerických státních zákonodárných sborů a provinčních parlamentů Kanady. Za tímto účelem se konají vzájemné studijní cesty do USA / Kanady a Německa / Rakouska. PdP také organizuje studijní pobyty pro **Národní konferenci státních zákonodárných sborů (National Conference of State Legislatures, NCSL)**. NCSL je nejvýznamnější zastřešující organizací parlamentů států USA, ve které je organizováno cca 7 500 členů a 20 000 zaměstnanců parlamentů. Každé léto pořádá vícedenní konferenci na vysoké úrovni, které se účastní několik tisíc poslanců z USA a několik stovek zahraničních hostů. Bavorský zemský parlament je 25 let pravidelným účastníkem těchto konferencí.¹⁸⁷

Rozvojová politika znamená pro Mnichov prostředek k boji s migrační krizí, jejímž cílem je zmírnění příčin pro samotné přesídlování.¹⁸⁸ Parlament Bavorska spolupracuje především s partnerskými zeměmi a regiony v Africe, Latinské Americe a Asii.¹⁸⁹

Na globální úrovni je pak Bavorsko součástí multilaterálního politického fóra *Regional Leaders Conference*, do níž sdružilo a propojilo svá již dříve uzavřená partnerství. Jejimi členy jsou

¹⁸⁶ „Kooperationen und Partnerschaften des Bayerischen Landtags mit anderen Parlamenten und Organisationen“, Bayerischer Landtag, <https://www.bayern.landtag.de/parlament/kooperationen/kooperationen-und-partnerschaften> (staženo 12. dubna 2021).

¹⁸⁷ Ibid.

¹⁸⁸ „Entwicklungszusammenarbeit; Informationen“, BayernPortal, <https://www.freistaat.bayern/dokumente/leistung/63220963271> (staženo 14. prosince 2021).

¹⁸⁹ „Kooperationen und Partnerschaften des Bayerischen Landtags mit anderen Parlamenten und Organisationen“, Bayerischer Landtag, <https://www.bayern.landtag.de/parlament/kooperationen/kooperationen-und-partnerschaften> (staženo 12. dubna 2021).

dnes Bavorsko, Georgia (USA), Horní Rakousy (Rakousko), Québec (Kanada), Shandong (Čína), São Paulo (Brazílie) a Západní Kapsko (JAR). Skupinu spojuje zájem o vzájemné posilování obchodu a sdílení know-how v oblasti inovací, výzkumu, technologií a ochrany životního prostředí. Zástupci členských regionů se pravidelně schází každé dva roky. První zasedání v roce 2002 hostil Mnichov. Zatím poslední summit s tématem „smart region“ se konal v listopadu 2021 v Horních Rakousích.¹⁹⁰

Bilaterální dohody se týkají policejní spolupráce, životního prostředí a infrastruktury. Zvláštní význam je kladen na smlouvu s Českou republikou z roku 1991. Společné pracovní skupiny státních úředníků existují v Tyrolsku (1969), Salcburku (1971), Vorarlbersku (1972) a Horním Rakousku (1973). Bavorsko také zřídilo společné vládní komise se zahrnutím hospodářských subjektů (obecně průmyslovými a obchodními komorami) s těmito zeměmi: Srbsko 1970, Chorvatsko 1972, Slovinsko 1975, Maďarsko 1991, Slovensko 1991, Ukrajina 1991, Bulharsko 1995, Polsko 1996, Rumunsko 2000, bývalá jugoslávská republika Makedonie 2000 a město Moskva 2000. V těchto dohodách je ekonomika prvořadá a návštěvy ministra hospodářství jsou četné.¹⁹¹

Spolupráce i s dalšími státy EU tvoří přirozeně další těžiště – kromě spolupráce v orgánech EU je založena na přímých vztazích mezi zeměmi. Na úrovni EU je nutné zmínit Výbor regionů, Kongres evropských místních a regionálních samospráv a Konferenci regionálních zákonodárných shromáždění Evropské unie (CALRE). Výbor regionů (VR) je poradním orgánem institucí EU, který má právo být vyslyšen například v případě legislativních postupů a od přijetí Lisabonské smlouvy rovněž sleduje zásady dodržování subsidiarity. Kongres evropských místních a regionálních samospráv funguje jako poradní orgán Rady Evropy zastupující místní a regionální samosprávy. Jeho hlavním úkolem je posilovat dialog a spolupráci národních vlád s místními a regionálními samosprávami. CALRE se snaží o posílení práva regionů a jejich obyvatel v rámci EU například díky posílení zákonodárné moci v určitých oblastech regionálních politik.¹⁹²

¹⁹⁰ „10th Regional Leaders Summit“, Regional Leaders Summit, Regional Leaders' Summit | RLS – Working together to create opportunities (regionalleaderssummit.org) (staženo 3. prosince 2021).

¹⁹¹ Klaus-Jürgen Nagel, „Foreign Policy: The Case of the German Länder“, in *Foreign Policy of Constituents Units at the Beginning of 21st Century*, ed. Ferran Requejo (Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms, 2010), 139.

¹⁹² „Kooperationen und Partnerschaften des Bayerischen Landtags mit anderen Parlamenten und Organisationen“, Bayerischer Landtag, <https://www.bayern.landtag.de/parlament/kooperationen/kooperationen-und-partnerschaften> (staženo 12. dubna 2021).

2.2.4.2. Navazování zahraničních partnerství

S navazováním partnerství má Bavorsko dlouholeté zkušenosti – s čínskou provincií Shandong již od roku 1987. Bavorský parlament udržuje dále spolupráci a partnerství s parlamenty Kanady, Ruska, s čínskou provincií Guangdong (2004), Západním Kapskem (Jižní Afrika), São Paulem (Brazílie) a jihotyrolským zemským parlamentem (Trentino).¹⁹³

Na příkladu Québecu je patrné, že navázání partnerství slouží jako počátek pro další utužení bilaterální spolupráce. V letech 1997 až 1999 obě vlády otevřely kanceláře v partnerské zemi. O deset let později Bavorsko zřídilo v rámci Bavorské výzkumné aliance zvláštní úřad pro spolupráci s Québecem. Od té doby bylo financováno více než 600 bilaterálních projektů v oblasti politiky a správy, obchodu, vědy a techniky, vzdělávání a mládeže, ale i kultury a společnosti. Spolupráce je prohlubována i pravidelnými vzájemnými návštěvami.¹⁹⁴ Obdobné scénáře probíhaly i s Čínou a dalšími státy.¹⁹⁵ Není výjimkou, že součástí bavorské delegace jsou bavorští koordinátoři odpovědní za jednotlivé regiony, zástupci nestátního sektoru i zemští poslanci.

2.2.4.3. Zahraniční zastoupení a centra obchodu

Zřizování zahraničních zastoupení a center obchodu je účinným nástrojem pro práci přímo v cílových zemích. Kromě pěti zastoupení (Praha, Québec, Tel Aviv, Kyjev, zvláštní zastoupení u EU v Bruselu) podléhají ministerstvu hospodářství. Většinou jsou zakládána primárně za účelem podpory obchodu, investic a hospodářství jako centra pro navazování spolupráce s potenciálními investory. Starají se o jejich obchodní zájmy ve spolupráci s Invest in Bavaria. Zabývají se marketingem, managementem a do jisté míry plní funkci kontaktních center – zprostředkovávají další pomoc a kontakty přímo na partnery v Bavorsku. Komunikaci tedy zprostředkovávají obousměrně. Pražské zastoupení Bavorska má zvláštní postavení. Jeho otevření představovalo určitým zlom v bavorsko-českých vztazích, které byly historicky zatíženy otázkou sudetských Němců a Benešovými dekrety. Speciální status má i zastoupení

¹⁹³ „Kooperationen und Partnerschaften des Bayerischen Landtags mit anderen Parlamenten und Organisationen“, Bayerischer Landtag, <https://www.bayern.landtag.de/parlament/kooperationen/kooperationen-und-partnerschaften> (staženo 12. dubna 2021).

¹⁹⁴ „30 Jahre Partnerschaft Bayern-Québec“, Bayerische Forschungsallianz, <https://www.bayfor.org/de/aktuelles/newsletter-und-magazin/newsletter/ausgabe-dezember-2019/30-jahre-partnerschaft-bayern-quebec.html> (staženo 4. prosince 2021).

¹⁹⁵ Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 35.

v Québecu, jehož provoz dokonce akreditovala kanadská vláda pro svůj silný zájem o utužení kanadsko-bavorské spolupráce.¹⁹⁶

K 1. 12. 2021 bylo na bavorském území zřízeno celkem 120 cizích konzulátů. Konzuláty cizích států figurují rovněž na bázi informační a podpůrné. Kromě toho jsou platformou pro politická jednání a intenzivně spolupracují s StK při výměně informací.¹⁹⁷

Síť obchodních center a zahraničních zastoupení je provozována od roku 1995. Je skutečně globální – od sousedních států jako je Rakousko či ČR, přes Rusko, Čínu, Japonsko, Saudskou Arábii až po Jižní i Severní Ameriku. V některých státech, např. USA či Rusku, lze najít dokonce několik zastoupení.¹⁹⁸ Na základě aktivity regionálních aktérů vytvořil v roce 2008 Blatter žebříček neaktivnějších hráčů. Bavorsko získalo sedmou příčku z celkového pořadí, v SRN bylo vyhodnoceno jako první. Vysoko se umístilo i Sasko jakožto neúspěšnější zástupce „nových“ spolkových zemí, který dokonce překonal i řadu „starých“ bohatších spolkových zemí, jak ukazuje tabulka níže.¹⁹⁹

	Region	Počet
1	Valonsko	100
2	Vlámsko	93
3	Brusel	61
4	Bretaň	41
5	Skotsko	21
6	Hamburk	21
7	Bavorsko	18
8	Wales	16
9	Vídeň	15
10	Porýní-Falc	13
11	West Midlands	13
12	Hesensko	12
13	East Midlands	12
14	Alsasko	12
15	Sasko	12
16	Severní Porýní-Vestfálsko	10
17	Bádensko-Württembersko	10
18	Rhône-Alpes	10

¹⁹⁶ „30 Jahre Partnerschaft Bayern-Québec“, Bayerische Forschungsallianz, <https://www.bayfor.org/de/aktuelles/newsletter-und-magazin/newsletter/ausgabe-dezember-2019/30-jahre-partnerschaft-bayern-quebec.html> (staženo 4. prosince 2021).

¹⁹⁷ „Bayern in der Welt“, Bayerische Staatsregierung (<https://www.bayern.de/staatskanzlei/bayern-in-der-welt/>) (staženo 30. listopadu 2021).

¹⁹⁸ „Bayern in der Welt“, Bayerische Staatsregierung (<https://www.bayern.de/staatskanzlei/bayern-in-der-welt/>) (staženo 30. listopadu 2021).

¹⁹⁹ Joachim Blatter, „The Foreign Relations of European Regions: Competences and Strategies“ *West European Politics*, (New York: Routledge 2008), 476.

19	North East	10
20	Šlesvicko-Holštýnsko	9

Od roku 2008 Bavorsko svou síť zahraničních center a zastoupení výrazně rozšířilo – k prosinci 2021 bylo provozováno celkem 29 kanceláří na pěti světových kontinentech (plus zvláštní zastoupení při EU v Bruselu a africká kancelář v Addis Abebě).²⁰⁰ Přitom ještě v roce 2017 dosahovala síť 25 zastoupení, posléze bylo rozhodnuto o zřízení dalších zastoupení v Íránu, západní Číně a Jižní Koreji.²⁰¹ V květnu 2019 bylo v reakci na Brexit rozhodnuto o budoucím otevření stálého zastoupení i v Londýně.²⁰² Rychlost růstu bavorských zastoupení ukazuje schopnost Bavorska rychle a pružně reagovat na aktuální potřeby a výzvy, což není v zahraničních vztazích typickým jevem pro ostatní spolkové země.

Většina obchodních center je tvořen pouze jedním člověkem, který obvykle souběžně vykonává i další pozici v kancelářích Německých komor zahraničního obchodu (*Deutsche Auslandshandelskammern*, AHK). Hlavní náplní jejich práce jsou obchodní záležitosti. V případě potřeby se pak podílejí na organizaci delegací a pravidelně si vyměňují informace s Stk, a to oběma směry.²⁰³

2.2.4.4. Oficiální zahraniční návštěvy

Díky geografické blízkosti regionu a historickým vazbám rozvíjí Bavorsko úzké vztahy se státy střední Evropy. Týká se to především Rakouska, ČR a Maďarska. V těchto vztazích vystupuje Bavorsko pro státy regionu de facto jako rovnocenný partner.²⁰⁴ Účast vrcholných politiků hraje především zásadní roli při podpoře bavorských podnikatelů ve vztazích vůči východní Evropě a mimoevropských regionech. Naopak menší roli v západní Evropě, USA či státech Visegradské čtyřky. V těchto regionech se firmy obvykle dokáží prosadit samy.²⁰⁵ Při spolupráci se sousedy a evropskými partnery politické kontakty přispívají k řešení konkrétních

²⁰⁰ „Bayern in der Welt“, Bayerische Staatsregierung (<https://www.bayern.de/staatskanzlei/bayern-in-der-welt/>) (staženo 30. listopadu 2021).

²⁰¹ „Bayern eröffnet zwei neue Botschaften“, *Süddeutsche Zeitung*, 30. května 2017, <https://www.sueddeutsche.de/bayern/aussenpolitik-bayern-eroeffnet-zwei-neue-botschaften-1.3527426> (staženo 14. prosince 2021).

²⁰² „Für ein starkes und freies Europa“, Staatsregierung Bayern, prohlášení premiéra Markuse Södera před bavorským parlamentem ze dne 23. května 2019, <https://www.bayern.de/fuer-ein-starkes-und-freies-europa/?seite=5468> (staženo 14. prosince 2021).

²⁰³ Eberle a Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TB010MZV040*, 54.

²⁰⁴ Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 27.

²⁰⁵ Eberle a Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TB010MZV040*, 50.

problematických otázek nebo plánování společného postupu v Bruselu. Vztahy s ČR se po dlouholetém zatížení otázkou sudetských Němců podařilo dostat na historicky nejlepší úroveň. V roce 2010 poprvé navštívil Prahu bavorský premiér Horst Seehofer, což znamenalo průlom v česko-bavorských vztazích a vyústilo v užší bilaterální spolupráci, která byla „stvrzena“ otevřením Bavorského zastoupení v Praze v prosinci 2014. V politice utužování česko-bavorských vztahů pokračuje i současný premiér Söder.²⁰⁶

Bavorsko je nejdůležitějším ekonomickým partnerem Maďarska ze všech německých spolkových zemí. Vytváří zhruba třetinu německých investic v Maďarsku a je největším exportérem maďarského zboží do SRN. Bavorské společnosti investují především do automobilového odvětví, což je hnací silou maďarské ekonomiky (např. výrobní závod Audi v Gyóru). Pokud jde o politickou spolupráci, Fidesz byl partnerem CSU od 90. let a vláda Viktora Orbána s bavorskými zástupci spolupracuje v řadě oblastí včetně bezpečnosti (školení policistů), ochrana životního prostředí a digitalizace. Souběžně se konají pravidelné schůzky bavorského vládního výboru se zástupci Maďarska. Orbán byl častým hostem stranických schůzí CSU (například v letech 2014-2018), a v roce 2001 obdržel cenu Franze Josefa Strausse od Hannse Seidela Nadace, která je spojena s CSU. Vztahy se sblížily během migrační krize, kdy Orbán podporuje požadavky CSU.²⁰⁷ Součástí bavorských delegací bývají politici, ministři i zástupci bavorských firem.

2.2.5. Shrnutí

Bavorsko k vykonávání svých zahraničních aktivit přistupuje proaktivně a lze jej označit za globálně relevantního aktéra. Jeho silná regionální identita se v navazování zahraničních aktivit potkává se silnou státností a tradicí vlastních zemských diplomatických aktivit. Bavorská CSU je nejsilnější německou regionální stranou, jíž se podařilo stát se „ochráncem bavorské identity“.²⁰⁸ Současně je jedinou regionální německou stranou, u které lze očekávat, že si své postavení v nejbližší budoucnosti udrží. Od toho se odvíjí očekávání, že CSU bude kontinuálně zastupovat bavorské zájmy uvnitř SRN i v zahraničí.²⁰⁹

²⁰⁶ Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 29.

²⁰⁷ *Ibid.*, 30.

²⁰⁸ dpa, „Merkel, Seehofer und die Flüchtlingspolitik – So eskalierte der Asylstreit“, *Handelsblatt*, 2. července 2018, <https://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/chronologie-merkel-seehofer-und-die-fluechtlingspolitik-so-eskalierte-der-asylstreit/22756616.html?ticket=ST-2571468-vTGdu56KQqauy4cBp6fd-ap5> (staženo 21. prosince 2021).

²⁰⁹ Eberle a Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TB010MZV040*, 73.

Nejvýraznějším zahraničním aktérem ve spolkových zemích je premiér. Od dob Franze Josefa Strausse jezdí bavorští premiéři do zahraničí, kde se setkávají i s nejvyššími státními činiteli. Všichni Straussovi nástupci v roli nejvyššího bavorského státního činitele pokračovali ve své svébytné politice, díky čemuž byli nejednou obviněni z vykonávání „*Nebenaußenpolitik*“.²¹⁰ Důraz klade Bavorsko historicky na regionální spolupráci, nicméně jeho silná ekonomika mu v současnosti umožňuje mít i výrazně vyšší ambice globálního rázu. Minimálně ve vztahu k nejbližším regionálním partnerům vystupuje jako *de facto* rovnocenný partner. Současně je patrné, že má kapacity a odhodlání na kontinuální a pružný rozvoj své sítě zahraničních zastoupení a center obchodu, které mají pro Mnichov prioritní postavení. Silné ekonomické postavení Bavorska se promítá i ve vnitroněmeckém prostředí díky roli hlavního přispěvovatele do státního rozpočtu. To mu umožňuje využívat otázku financí k přímému prosazování svých zájmů ve Spolkové radě, jak ukázala otázka přijetí mýta.²¹¹ Mnichov se nebrání veřejně vystupovat v odklonu od oficiální berlínské linie, jak ukázal bavorský přístup otázky zrušení sankcí uvalených na Rusko či bagatelizace demokratických deficitů Maďarska a Polska.²¹²

K rozvoji ekonomické diplomacie Mnichov využívá poměrně obsáhlý a propracovaný aparát Ministerstva hospodářství a pod něj spadajících organizací Bayern International a Německé komory zahraničního obchodu (AHK).²¹³ Z toho důvodu se poměrně úspěšný v otvírání nových trhů a prohlubování stávajících kontaktů. Bavorskou atraktivitu pro zahraniční partnery demonstruje i to, že zde sídlí 120 konzulárních zastoupení.²¹⁴

²¹⁰ Reinhard Meier-Walser, „Bayerns "Außenpolitik" oder: Die Ministerpräsidenten des Freistaats als "Wilderer" in den Kompetenzen des Bundes“, portál nadace Hanns-Seidel-Stiftung, <https://www.csu-geschichte.de/themen/detail/bayerns-aussenpolitik-oder-die-ministerpraesidenten-des-freistaats-als-wilderer-in-den-kompetenzen-des-bundes> (staženo 29. listopadu 2021).

²¹¹ Cerstin Gammelín a Wolfgang Wittl, „Wie Thüringen bei der Maut vor Bayern einknickte“, *Süddeutsche Zeitung*, 31. března 2017, Wie Bayern die Maut im Bundesrat durchsetzte – Politik - SZ.de (sueddeutsche.de) (staženo 27. listopadu 2021).

²¹² Frymark, The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?, 26.

²¹³ Eberle a Prášil, *Zahraníční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TBO10MZV040*, 54.

²¹⁴ „Bayern in der Welt“, Bayerische Staatsregierung (<https://www.bayern.de/staatskanzlei/bayern-in-der-welt/>) (staženo 30. listopadu 2021).

2.3. Sasko jako aktivní zahraniční aktér

V této kapitole bude postupováno analogicky k analýze bavorské zahraniční politiky. Do popředí budou proto opětovně postaveny faktory ovlivňující tentokrát saský přístup k navazování vnějších vztahů – stručný historický vývoj, saská identita, hlavní aktéři a vybrané nástroje, kterými disponuje. Svobodný stát Sasko (*Freistaat Sachsen*) vznikl v současné podobě v den znovusjednocení SRN 3. října 1990, a to na většině svého historického území.²¹⁵

Sasko patří stejně jako Bavorsko ke spolkovým zemím, které se mohou pyšnit dlouhou historickou tradicí a vlastní státností, z nichž vychází jeho silná regionální identita. Ve studii dotazující se na identifikaci obyvatel se svou spolkovou zemí z roku 2020 souhlasilo s výrokem „Můj region má v mém srdci zvláštní postavení“ méně respondentů než v Bavorsku, přesto lze ale získané souhlasné odpovědi považovat za nadstandardní – s tímto výrokem se v Sasku plně ztotožnilo 69 % a částečně 18 % obyvatel.²¹⁶

Důkazy o existenci kmenu Sasů, od něhož je odvozeno státní označení, lze dohledat až k roku 150 př. n. l. Oficiálně je název „Sasko“ pro tento region užíván od roku 1423, kdy bylo území věnováno rodu Wettinů, díky čemuž vzniklo Saské kurfiřtství. Již ve středověku patřilo saské území k důležitým průmyslovým centrům Evropy.²¹⁷ Po skončení 2. světové války se Sasko stalo součástí sovětské okupační zóny, z níž později vznikla NDR. Dodnes připomínaným symbolem saského boje proti režimu SED se staly demonstrace v Lipsku.²¹⁸ Po pádu železné opony došlo 3. října 1990 ke znovusjednocení SRN. Tímto krokem byl saský stát znovu založen jako součást federace a mohl tak začít navazovat vnější vztahy po vzoru „starých“ spolkových zemí. Svou minulost v NDR se snaží Sasko zužitkovat v politice až do současnosti. Vnímá se jako „most“²¹⁹ mezi západem a východem, což je obrat, který lze nezdědka nalézt ve volebních programech či slyšet při vyjádřeních předních saských politiků.

Kromě obyvatel převážně německého původu žije na východě Saska národnostní menšina cca 60 000 Lužických Srbů, kteří rovněž obývají sousední Braniborsko. Lužičtí Srbové si udržují za podpory státu vlastní slovanskou kulturu včetně hornolužické srbštiny, která

²¹⁵ Rudzio, *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland*, 291

²¹⁶ Klaus Boehnke, Regina Arant, Georgi Dragolov a Caroline Schnelle, *Heimatverbundenheit: Ein neuer Sozialindikator für gelungene Integration?* (Berlin: Jacobs University, 2020), https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/veroeffentlichungen/themen/heimat-integration/heimatverbundenheit.pdf?__blob=publicationFile&v=3 (staženo 14. listopadu 2021).

²¹⁷ Peter Zimmermann, *Sachsen: Die Fakten*, (Sächsische Staatskanzlei, Kommunikation und Öffentlichkeitsarbeit, 2009), 7.

²¹⁸ Joachim Amm, *Die Parteien in Sachsen* (Dresden: Sächsische Landeszentrale für politische Bildung, 2019), 82.

²¹⁹ Jesse, Schubert a Thieme, *Politik in Sachsen*, 50.

je vyučována i v lužickosrbských školách.²²⁰ Lužickosrbská minorita se dočkala zastoupení i na nejvyšších místech saské samosprávy – bývalý saský premiér Stanislaw Tillich (2008-2013) patřil k lužickosrbské menšině. Dalším atributem saské identity jsou historicky blízké vztahy s příhraničními polskými a českými regiony.²²¹

Politická situace v Sasku není tak „jednoduchá“ jako v bavorském případě. Od roku 1990 do voleb roku 2004 lze v Sasku hovořit o nadřazenosti jedné strany – CDU. Během zemských voleb v roce 2004 zvítězila CDU vždy nadpoloviční většinou, díky čemuž mohla vládnout bez koaličního partnera. Po volbách roku 2004 se Sasko posunulo k pro Německo typickému modelu koaličního vládnutí. Zásadní rozdíl oproti Bavorsku spočívá ve významu CDU pro saskou identitu. Dominance CDU zde nemá kořeny v historické podpoře saské identity nebo v zakotvení v určitém sociálním prostředí. Spojení se naopak utvořilo až v souvislosti s osobou bývalého kancléře Helmuta Kohla, který stranu úspěšně propagoval jako hlavní motor znovusjednocení SRN.²²² Tento styl propagace CDU po něm převzal první saský premiér Kurt Biedenkopf. Strana sama sebe prezentuje jako „Saská unie“ (*Sächsische Union*). Tím se snaží podporovat své propojení se saskou identitou. Vůči Spolku se vyhraňuje způsobem, který je do určité míry obdobný k bavorské CSU.²²³

Obdobně jako CSU tvoří základ programu „Saské unie“ křesťansko-sociální a liberální hodnoty. Podporuje sociální tržní hospodářství, plnou zaměstnanost, stabilní a dostatečný hospodářský růst i tradiční model manželství mezi mužem a ženou. Současně v reakci na společenský vývoj přejala i témata udržitelného růstu či postavení žen. Opírá se o své konzervativní kořeny, což se projevuje například odmítáním stejnopohlavních svazků.²²⁴ V novém tisíciletí podpora saské CDU dlouhodobě klesá.²²⁵ Nicméně relevance CDU v praxi zahraničních vztahů význam má, a to především jako strana, ze které pochází saští zemští premiéři.

²²⁰ Zimmermann, *Sachsen: Die Fakten*, 11.

²²¹ *Ibid.*, 35.

²²² *Ibid.*, 24.

²²³ Eberle a Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*, 5.

²²⁴ To dokazují volební programy saské CDU. „Wahlprogramme der CDU Sachsen“, Nadace Konrada Adenauera, <https://www.kas.de/en/web/geschichte-der-cdu/wahlprogramme-des-cdu-landesverbands-sachsen> (staženo 22. prosince 2021).

²²⁵ „Wahlergebnisse und Fraktionsstärken nach den Landtagswahlen von 1990 bis 2019“, Sächsischer Landtag, https://www.landtag.sachsen.de/dokumente/Wahlergebnisse_und_Fraktionsstaerken_1990_2019.pdf (staženo 17. prosince 2021).

Joachim Amm v kontextu politické kultury Sasů připomíná, že je pro ně typická slabší afinita k politickým stranám nežli v ostatních spolkových zemích. Kvůli tomu v Sasku zpravidla nebývá vysoká volební účast. Tato nízká afinita k politickým stranám je doprovázena náchylností k populismu (až pravicovému populismu). Saské obyvatelstvo se nebrání využití demonstrací jako ukázky své nespokojenosti s politickým směřováním – příkladem jsou demonstrace v Lipsku 1989 i vysoká účast na demonstraci radikálního hnutí proti islamizaci PEGIDy v Drážďanech 2014. Protestní chování Sasů bývá v literatuře spojováno se silnou zemskou identitou, svébytností a hrdostí. To souvisí i s nárůstem voličské základny Alternativy pro Německo (*Alternative für Deutschland*, AfD), jíž se podařilo vyplnit určitou mezeru ve spektru pravicových stran.²²⁶ To dokazují výsledky zemských voleb z roku 2019, kde byla na saské poměry vysoká volební účast 66,5 % (v roce 2014 49,2 %). AfD navíc získala 27,5 % hlasů, zejména díky schopnosti zmobilizovat nevoliče.²²⁷ Další prostor politickým stranám bude věnován v části zabývající se vlivem politických stran na zahraniční agendu.

2.3.1. Saská ekonomika jako paradiplomatičtý motiv

Na rozdíl od očekávání po znovusjednocení SRN východoněmecké země ekonomicky nedohánějí západoněmecké země do takové míry, aby nepotřebovaly federální a unijní dotace.²²⁸ V případě Saska však lze hovořit o tom, že je premiantem mezi novými spolkovými zeměmi, protože od roku 1991 je nárůst saského HDP v celoněmeckém kontextu nadprůměrný. Saské HDP v roce 2020 činilo 128,1 miliard euro, čímž se řadilo na osmé místo v SRN a na první příčku v rámci nových spolkových zemí.²²⁹ Pozitivní růst se týká i saského exportu. Ten od roku 1991 vzrostl více než čtrnáctkrát a má tak jedno z nejvyšších temp růstu ze všech spolkových zemí a absolutně nejvyšší ze všech „nových“ spolkových zemí, jak ukazuje graf níže. Pokles v posledních dvou letech je způsoben pandemií covid-19.²³⁰

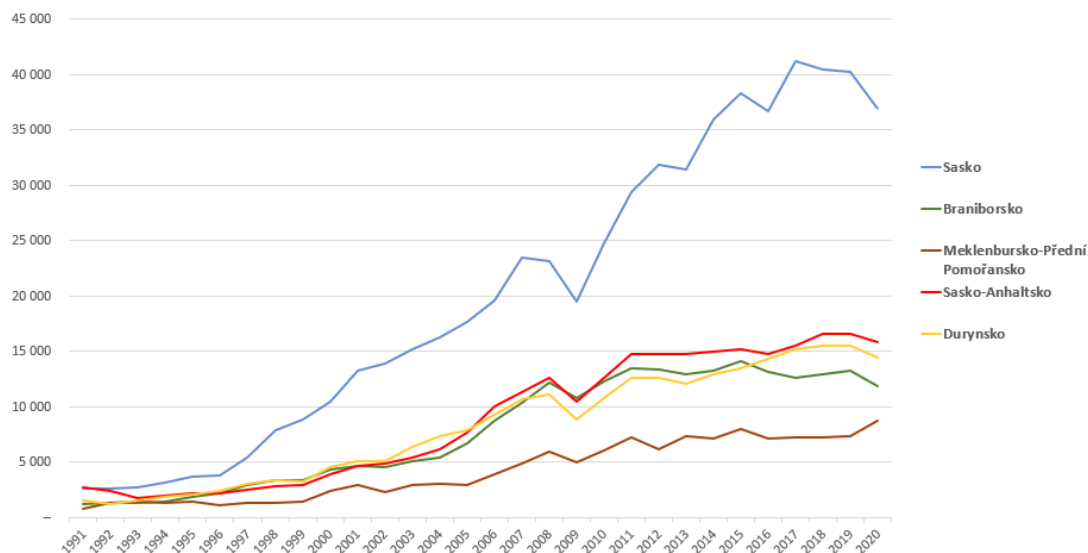
²²⁶ Joachim Amm, *Die Parteien in Sachsen* (Dresden: Sächsische Landeszentrale für politische Bildung, 2019, 83.

²²⁷ <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/323543/umfrage/waehlerwanderung-von-und-zu-der-afd-bei-der-landtagswahl-in-sachsen/> (staženo 15. prosince 2021).

²²⁸ Sturm, „The World of German Länder“, 16.

²²⁹ Bruttoinlandsprodukt (BIP) in Deutschland nach Bundesländern im Jahr 2020“, Destatis, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/36889/umfrage/bruttoinlandsprodukt-nach-bundeslaendern/> (staženo 15. prosince 2021).

²³⁰ „Außenhandel nach Bundesländern (Exporte)“, Statistisches Bundesamt“, 1. listopadu 2021, [ausfuhr-bundeslaender-ab1970.pdf](https://www.destatis.de/DE/Presse/Pressemitteilungen/2021/11/P11-19-2021-11.pdf?__blob=publicationFile) (staženo 12. 12. 2021).

Vývoj exportu "nových" spolkových zemí od roku 1991 (bez Berlína)

Vlastní výroba na základě zprávy Spolkového statistického úřadu „Außenhandel nach Bundesländern (Exporte)“, Statistisches Bundesamt“, 1. listopadu 2021, ausfuhr-bundeslaender-ab1970.pdf (staženo 12. 12. 2021).

Sasko se mezi východoněmeckými spolkovými zeměmi i díky svým ekonomickým výkonům považuje za určitou „vzorovou zemi“ (*Musterland*). Hodnota vývozu v Sasku dosáhla v roce 2020 celkového obrátu 36,8 milionu eur, dovoz dosáhl obrátu 26,6 milionu.²³¹ V Evropě náleží Sasku prvenství v mikroelektronických clusterech. V SRN je druhé nejdynamičtější v inovacích a výdajích na výzkum a vývoj.²³² Hlavními exportními partnery v roce 2020 byly Čína, USA, Velká Británie, ČR, Polsko, Francie, Itálie, Španělsko, Rakousko. Hlavními importními partnery byly ČR, USA, Polsko, Čína, Nizozemsko, Maďarsko, Rakousko, Itálie. Většina dovozu pochází z členských zemí EU, z toho přes čtvrtinu tvoří podíl nejvýznamnějšího dovozního partnera Saska – Česká republika.²³³ Podíl exportu na saském HDP od roku 2010 vzrostl zhruba o 50 % a v současnosti vytváří 29 % saského HDP.²³⁴

Mezi sektory s nejvyšším obrátem patří automobilový průmysl, strojírenství, sektor elektroniky a zejména mikroelektroniky. Motorem saského průmyslu jsou větší města jako již zmíněné Lipsko či Drážďany, kde se úspěšně od 90. let usídlují giganti jako Volkswagen, BMW nebo Porsche. Díky tomu si Sasko vysloužilo označení „Země automobilů“. V současné době

²³¹ „Außenhandel“, Sachsen.de, <https://www.statistik.sachsen.de/html/aussenhandel.html> (staženo 14. prosince 2021).

²³² Ibid.

²³³ Ibid.

²³⁴ „Standort Sachsen im Vergleich mit anderen Regionen 2020“, Staatsministerium für Wirtschaft, Arbeit und Verkehr, 10, <https://publikationen.sachsen.de/bdb/artikel/36666> (staženo 14. prosince 2021).

se rovněž hovoří o tzv. „Silikonovém Sasku“²³⁵ („*Silicon Saxony*“), čímž je myšlena oblast mezi Drážďanami a Freibergem, která je v Evropě vedoucím clusterem v oboru mikroelektroniky.²³⁶

Automobilový průmysl i mikroelektronika i další hlavní odvětví saského průmyslu jsou značně závislá na exportu. Označení Saska jakožto proexportně orientovaného regionu je tedy doajista oprávněné. Také se tímto potvrzují závěry odborné literatury o významu ekonomického motivu pro saské zahraniční vztahy. Velký problém pro saskou ekonomiku i ostatní sféry představuje odliv zejména mladých a vzdělaných obyvatel, kteří míří i do atraktivnějších „starých“ spolkových zemí. Z východoněmeckých spolkových zemí sice Sasko dle odhadů bude čelit nejnižšímu poklesu, nicméně stále se jedná o problém s dalekosáhlými důsledky nejen na ekonomiku, ale i na sociální a další sféry.²³⁷

Ke stavu saského zemského aparátu byla v roce 2015 vydána evaluační zpráva personální komise, která demografickou situaci a nárůst internacionalizace ekonomiky²³⁸ uvedla jako faktory ohrožující i kapacity zaměstnanců zemských institucí.²³⁹ Významným impulsem pro prosazování saských regionálních zájmů a konkurenceschopnosti představovalo kromě demografického deficitu i rozšíření EU v roce 2004, a s tím spojené snížení dotací z evropských strukturálních fondů. Dané téma vyzdvihovaly volební programy CDU již od poloviny 90. let.

2.3.2. Zakotvení zahraničních kompetencí v saské ústavě

Saskou ústavu (*Verfassung des Freistaates Sachsen, dále SV*) přijal zemský sněm 26. května 1992 a platnosti nabyla v červnu téhož roku. Skládá se z 11 oddílů a celkem 122 článků.²⁴⁰ Zahraniční politice a evropskému integračnímu procesu není v saské ústavě dán takový prostor jako v případě Bavorska. Místo toho se již v preambuli zrcadlí historická zkušenost s diktaturou a jejím odmítnutím pro saskou budoucnost. Explicitně se zahraniční orientaci země věnuje

²³⁵ „MIKRO! - Mikroelektronik / IKT“, Standort Sachsen WFS, <https://standort-sachsen.de/de/branchen/mikroelektronik-ikt> (staženo 14. prosince 2021).

²³⁶ Ibid.

²³⁷ Sturm, „The World of German Länder“, 53.

²³⁸ Vyšší míra internacionalizace s sebou přináší i větší byrokratickou zátěž – například legislativního rázu.

²³⁹ „Abschlussbericht: Kommission zur umfassenden Evaluation der Aufgaben, Personal – und Sachausstattung“, Freistaat Sachsen, Závěrečná zpráva komise k evaluaci úkolů, personálního a věcného vybavení, http://www.gdv-sachsen.de/Downloads/Bericht_Personalkommission_Drs_6_5473.pdf (staženo 15. prosince 2021).

²⁴⁰ Aktuální znění saské ústavy ke dni poslední novelizace dne 11. června 2013 „Verfassung des Freistaates Sachsen“, REVOSax, <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/3975-Verfassung> (staženo 17. prosince 2021).

pouze jeden článek, který vyjadřuje saské odhodlání rozvíjet regionální, sousedské vztahy a podporovat společný růst Evropy.²⁴¹

2.3.3. Zemští aktéři zahraničních vztahů Saska

Pozdější přístup Saska k navazování zahraničních vztahů a propagace svých zájmů na mezinárodní scéně má i své výhody. V době, kdy Sasko s tímto typem aktivit začínalo, již „staré“ spolkové země disponovaly poměrně propracovaným organizačním a institucionalizovaným systémem. V následující kapitole bude patrná základní podoba s bavorským aparátem.

2.3.3.1. Saský premiér a Státní kancelář

Kompetence zastupovat Sasko navenek a určovat obecnou směrnici politiky činí i ze saského premiéra pomyslnou hlavu saské diplomacie, a tím i klíčového aktéra. Od znovusjednocení SRN se v čele saské exekutivy vystřídali čtyři příslušníci CDU: Kurt Biedenkopf (1990-2002), Georg Milbrandt (2002-2008), Stanislaw Tillich (2008-2017) a Michael Kretschmer (současný premiér od roku 2017).

Nedávno zesnulému Biedenkopfovi se na počátku 90. let díky politice zaměřené na podporu podnikání a vyrovnané rozpočtové politiky podařilo nasměrovat do Saska řadu lukrativních investorů. Přilákal giganty jako Porsche a BMW do Lipska či sklárny VW do Drážďan. Politické úspěchy Biedenkopfovi dokonce vysloužily přezdívku „Král Kurt“.²⁴² To umožnilo Sasku postupně nabývat dominantního ekonomického postavení mezi bývalými východoněmeckými zeměmi.²⁴³ Docílení rychlého překonání „starých“ spolkových zemí nebylo kvůli saské transformaci z centrálně plánovaného hospodářství reálné, nicméně CDU mohla až do roku 2004 udržovat kontinuitu svého politického směřování bez potřeby koaličního partnera. Biedenkopfovi jako historicky prvnímu saskému premiérovi připadlo jednoleté rotační předsednictví Spolkové rady v období 1999-2000. Pozice předsedy Spolkové rady je převážně reprezentativní, ale umožňuje se zviditelnit a přitahovat pozornost k vybraným

²⁴¹ Článek 12 SV, Aktuální znění saské ústavy ke dni poslední novelizace dne 11. června 2013 „Verfassung des Freistaates Sachsen“, REVOsax, <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/3975-Verfassung> (staženo 17. prosince 2021).

²⁴² Wolfgang Tischner a Stefan Marx, „Geschichte der CDU“, Nadace Konrada Adenauera, <https://www.kas.de/en/web/geschichte-der-cdu/biogram-detail/-/content/kurt-biedenkopf-v1> (staženo 15. prosince 2021).

²⁴³ Zimmermann, *Sachsen: Die Fakten*, 43-45.

tématům. Díky tomu se podílel například na prohloubení rusko-německých vztahů.²⁴⁴ V roce 1998 jako jediný ministerský předseda hlasoval ve Spolkové radě proti tehdejšímu návrhu na zavedení eura kvůli absenci právního závazku ke snižování dluhové zátěže silně zadlužených členských států EU.²⁴⁵

V saské ústavě deklarovaný důraz na regionální spolupráci s ČR a Polskem se promítl i do přístupu saských premiérů ke vzájemným vztahům. Bývalí premiéři Milbrandt, Biedenkopf i Tillich si dávali záležet na jejich bezproblémovém průběhu. Polsko i ČR tvořily pravidelně cíle jejich zahraničních cest a ve veřejném prostoru se snažili moderovat i případná citlivá témata. Proaktivně usilovali o rozvoj spolupráce v době, kdy Praha spolkové země spíše ignorovala. V kontextu sasko-českých vztahů potlačovali např. vyhnání Němců, Benešovy dekrety, otázky přeshraniční kriminality či odlišné názory obou stran na budoucnost Labe²⁴⁶. Díky tomu byly sasko-české vztahy dlouhodobě na lepší úrovni nežli bavorsko-české. Tillich oproti svým předchůdcům měl díky svému lužickosrbskému původu nespornou výhodu – znalostí češtiny. Biedenkopfa i Tillicha lze označit za výrazné osobnosti. Tillichovi připadlo v roce 2015/16 jednoleté rotační předsednictví Spolkové rady. Svou pozici využil především ve smířlivém duchu. V kontextu Brexitu připomínal, že Velká Británie zůstává stále důležitým evropským partnerem. Větší pozornost ale věnoval východní politice. Ze své pozice předsedy užíval k východním státům tradiční saský přístup „stavění mostů“²⁴⁷ mezi východem a západem. Vyzdvihoval nutnost respektovat „vlastní cestu“ zemí střední i východní Evropy, a to i v oblasti přístupu států Visegradské čtyřky vůči migrační politice.²⁴⁸

Kromě období, kdy saští premiéři předsedají Spolkové radě, nejezdí na zahraniční cesty tak často, jak je zvykem v Bavorsku. Letmý pohled na termíny a schůzky současného premiéra Kretschmera ukazuje, že za rok vykoná zhruba deset zahraničních cest. U většiny z nich je cílem stát střední Evropy – především ČR a Polsko. Současně se ukazuje, že není výjimkou, že se saský premiér sejde s regionálními zástupci či velvyslanci. Nebývá však zvykem,

²⁴⁴ „Deutsch-Russische Freundschaftsgruppe“, Bundesrat, <https://www.bundesrat.de/DE/bundesrat/interparl/dt-russ/dt-russ-node.html> (staženo 14. prosince 2021).

²⁴⁵ Jesse, Schubert a Thieme, *Politik in Sachsen*, 238.

²⁴⁶ Eberle a Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*, 40.

²⁴⁷ dpa, „Tillich will in Ungarn „Brücken bauen“, *Dresdner Neueste Nachrichten*, 23. listopadu 2016, [://www.dnn.de/Region/Mitteldeutschland/Tillich-will-in-Ungarn-Bruecken-bauen](https://www.dnn.de/Region/Mitteldeutschland/Tillich-will-in-Ungarn-Bruecken-bauen) (staženo 16. prosince 2021).

²⁴⁸ *Ibid.*

že by jako bavorský premiér mohl očekávat osobní schůzku s premiérem či prezidenty.²⁴⁹ Eberle a Handl ve své analýze z roku 2016 uvádějí, že u saských ministerských předsedů nelze očekávat, že se budou pokoušet provozovat „paralelní diplomacii“, kterou prosluli bavorští premiéři.²⁵⁰ Ačkoliv je dané tvrzení stále platné, současný premiér Kretschmer vůči Rusku vystupuje sebevědoměji nežli jeho předchůdci. Během své návštěvy Ruska telefonoval s prezidentem Putinem a probírali i témata, která již ve veřejném prostoru aktivně a jasně komunikoval Spolek, tedy sankce vůči Rusku a kauzu zástupce ruské opozice vůči Putinově politice Alexeje Navalného. Tento krok jako nevhodný označila celá řada německých politiků, mimo jiné i tehdejší německý ministr zahraniční Heiko Maas, bývalá předsedkyně CDU Annegret Kramp-Karrenbauer a členové saské vládní koalice ze strany FDP i zelených.²⁵¹ V médiích rezonoval i rozpor Kretschmerova kroku vůči tradičnímu důrazu na přeshraniční spolupráci – ČR v té době v reakci na výbuch muničního skladu ve Vrbětích vyhostila ruské diplomaty.²⁵²

Saská StK slouží identickému účelu jako bavorská. V jejím čele stojí dnes Oliver Schenk, který současně vykonává funkci Saského státního ministra pro spolkové záležitosti a média a je i členem Spolkové rady. Agenda zahraničních vztahů je v saské StK soustředěna v Oddělení 3 – Mezinárodní vztahy, média a protokol, a to především v Referátu 31a (záležitosti EU) a 31b (Mezinárodní vztahy).²⁵³ Pod správu Referátu 31b jsou zde pak zařazeny kontaktní kanceláře Svobodného státu v Praze a Vratislavi. Zahraničním vztahům a záležitostem EU se věnuje cca 40 zaměstnanců, tedy zhruba pětina všech zaměstnanců StK.²⁵⁴ Rovněž zodpovídá za saské zastoupení v Berlíně.²⁵⁵ Zajišťuje udržování zahraničních vztahů,

²⁴⁹ Přehled veškerých oficiálních veřejných akcí premiéra Kretschmera. Česko a Polsko jsou pravidelnými destinacemi, tím se nevymyká jeho předchůdcům. „Termine“, sachsen.de, <https://www.ministerpraesident.sachsen.de/termine-5837.html> (staženo 23. prosince 2021).

²⁵⁰ Eberle a Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*, 50.

²⁵¹ hba/dpa, „Kretschmer telefoniert mit Putin – und weist Sorgen von Maas Zurück“, *Spiegel*, 24. května 2021, <https://www.spiegel.de/ausland/michael-kretschmer-telefoniert-mit-wladimir-putin-und-weist-sorgen-von-heiko-maas-zurueck-a-5d75d3e3-e233-4de4-a8dc-645212f86a64> (staženo 18. prosince 2021).

²⁵² Daniel Brössler, „Fehlendes Gespür für Unrecht“, *Süddeutsche Zeitung*, 27. dubna 2021, <https://www.sueddeutsche.de/meinung/sachsen-russland-michael-kretschmer-1.5276621?reduced=true> (staženo 15. prosince 2021).

²⁵³ Organizační plán saské Státní kanceláře. „Amtliches Organigramm der Staatskanzlei“, Sachsen.de, <https://www.sk.sachsen.de/organisation/index.jsp> (staženo 15. prosince 2021).

²⁵⁴ Lorenz Riese a Astrid Lorenz, „Brauchen wir Europa? Sachsen in der EU“, 2018, Sächsische Landeszentrale für politische Bildung, https://www.slpb.de/fileadmin/media/Publikationen/Ebooks/Lorenz_Riese_-_Brauchen_wir_Europa.pdf (staženo 18. prosince 2021).

²⁵⁵ „Beschluss der Sächsischen Staatsregierung über die Abgrenzung der Geschäftsbereiche der Staatsministerien“, REVOsax, <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/19347#roml> (staženo 17. prosince 2021).

organizuje zahraniční cesty premiéra, koordinuje práci ministerstev a chod mezivládních pracovních skupin. Oliver Schenk je tedy ze své pozice jakýmsi průvodcem procesu udržování a navazování zahraničních vztahů. Role StK je důležitější v regionech, kde doposud nebyly vybudovány resortní kontakty – především mimo Evropu. Vztah StK k jednotlivým ministerstvům je volný kvůli slabé politické koordinaci zahraničních vztahů.²⁵⁶

2.3.3.2. Zastoupení Saska v Berlíně

Zastoupení Saska v Berlíně bylo otevřeno až v roce 2000. K jeho vedení byl zplnomocněn státní tajemník – od roku 2019 Conrad Clemens, který vede i hlasování Saska ve Spolkové radě. Oficiálně je přímo podřízen šefovi saské StK, ale platí neformální domluva, že se v praxi zodpovídá přímo saskému premiérovi. Tento typ modelu vedení zastoupení zplnomocněncem je v SRN saským unikátem.²⁵⁷

Činnosti saského zastoupení či „Saského domu“ v Berlíně jsou jako v případě Bavorska především dvojího typu – sledování, lobbying a koordinace saských zájmů na federální úrovni a reprezentace Saska. Státní tajemník a jeho tým mají za úkol sledovat dění na spolkové úrovni, identifikovat veškeré procesy a legislativní iniciativy zasahující do saských zájmů sledovat aktivity berlínské vlády. Spolupodílí se na legislativním procesu ve Spolkové radě, kde se proto účastní pravidelně plenárních zasedání a schůzek výborů. Oprávnění zástupci Saského domu na těchto typech zasedání mohou prezentovat saské zájmy. Tím pomáhají Sasku zůstat v obraze berlínské politiky. Jejich následným úkolem je posléze předat informace dále – úzce spolupracují se členy saského kabinetu, kolegy z StK a saskými ministerstvy. Komunikace těchto aktérů probíhá obousměrně. V případě konání jednání v budově Saského domu rovněž poskytuje technické zázemí a reprezentativní prostředí.²⁵⁸

Saský dům v Berlíně rovněž působí jako saská „výkladní síň“. Je místem setkávání politiků, zástupců byznysu, kultury a médií, kteří jsou zváni na panelové diskuse, parlamentní večery a výstavy či koncerty saských umělců.²⁵⁹ Rozdíly mezi jednotlivými zemskými zastoupeními při spolku obvykle nespočívají v přidělených úkolech, ale spíše v jejich organizaci, finanční podpoře, a tím pádem i personálním obsazení.²⁶⁰ V roce 2019 činily výdaje

²⁵⁶ Eberle a Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*, 40.

²⁵⁷ Jesse, Schubert a Thieme, *Politik in Sachsen*, 240.

²⁵⁸ „Sachsen in Berlin“, Sachsen.de, <https://www.landesvertretung.sachsen.de/sachsen-in-berlin-10168.html> (staženo 18. prosince 2021).

²⁵⁹ Ibid.

²⁶⁰ Jesse, Schubert a Thieme, *Politik in Sachsen*, 240.

na provoz saského zastoupení v Berlíně 2,411 milionů euro (bavorské výdaje byly ve stejném období o zhruba 900 tisíc euro vyšší).²⁶¹ Kromě snahy o snížení výdajů ovlivnilo personální obsazení Saského domu i čistě pragmatické rozhodnutí – blízkost Berlína k Drážďanům. V současnosti je v saském zastoupení při spolku zaměstnáno 24 osob, což je nejméně ze všech zemských zastoupení. Výhodou řízení saského zastoupení je, že v době, kdy se některé spolkové země uchylují ke sdílení svých prostorů a vybavení, Sasko si zachovává svou soběstačnost.²⁶²

2.3.3.3. Ministerstva a vládní agentury

V saském případě rovněž platí pravidlo odpovědnosti jednotlivých ministrů za provádění konkrétních politických opatření, které spadají do jejich gesce.²⁶³ StK sice jejich aktivity pomáhá koordinovat na zemské úrovni, nicméně jednotlivé resorty následně zodpovídají za provádění jim svěřených oblastí v praxi. Již letmý pohled do organizačních struktur státních ministerstev ukazuje míru jejich zapojení do vnějších aktivit. Některým resortům postačuje provozovat jeden referát, pod který spadají kompetence vyžadující zahraniční spolupráci. Jiná naopak disponují až několika odděleními, pod něž spadají specializované referáty k dílčím oblastem (nejčastěji rozdělení na sekci EU a vnější vztahy). Ve všech případech však platí, že zahraniční spolupráce je institucionalizovaná a volně horizontálně koordinovaná.²⁶⁴

Obdobně jako v Bavorsku lze i v saském případě za nejaktivnější ministerstvo označit Státní ministerstvo hospodářství, práce a dopravy (SMWA), které má na starost internacionalizaci obchodu. Zahraniční agendě se na ministerstvu věnuje pod Referátem 32 – Außenwirtschaft, Ansiedlungen, Messen zhruba 9 zaměstnanců.²⁶⁵ To je ve srovnání s bavorským ministerstvem zahraničí, kde se podpoře zahraničního obchodu věnuje přibližně 60 zaměstnanců, velký rozdíl.²⁶⁶

SMWA předsedá platformě Außenwirtschaftsinitiative Sachsen (AWIS), sdružující hlavní aktéry zemské úrovně i nestátního sektoru z oblasti zahraničního obchodu. AWIS lze

²⁶¹ „Haushaltplan 2019/2020“, Staatskanzlei Freistaat Sachsen, 74-76, https://www.finanzen.sachsen.de/download/EP02_DHH_2019_2020.pdf (staženo 19. prosince 2021).

²⁶² Jesse, Schubert a Thieme, *Politik in Sachsen*, 242.

²⁶³ Článek 63, odst. 2 SV, Aktuální znění saské ústavy ke dni poslední novelizace dne 11. června 2013 „Verfassung des Freistaates Sachsen“, REVOSax, <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/3975-Verfassung> (staženo 17. prosince 2021).

²⁶⁴ Eberle a Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*, 62.

²⁶⁵ *Ibid.*, 61.

²⁶⁶ Eberle a Prášil, *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TB010MZV040*, 48.

označit za hlavní nástroj ke koordinaci ekonomické diplomacie Saska – funguje jako propojení státních i nestátních aktérů. Státní zájmy na této platformě zastupuje i Státní kancelář, Státní ministerstvo životního prostředí a zemědělství (SMUL) a Státní ministerstvo sociálních věcí a společenské soudržnosti (SMS). Nestátní sektor pak zastupují hospodářské komory a svazy jednotlivých průmyslových odvětví. Strategickým orgánem AWIS je plénum. Operativní úkoly jsou plněny ve stálých pracovních skupinách, které v případě potřeby doplňují dočasné pracovní skupiny. Pracovní skupiny mají na starost konkrétní teritorium (Čína) či typ akcí – pravidelné zahraniční i místní veletrhy.²⁶⁷

Na platformě AWIS vzniká strategický dokument, který definuje hlavní rámec a směr saské hospodářské zahraniční politiky. V současnosti je platný koncepční rámec z roku 2018 s názvem „Budoucnost: Hospodářství, práce a doprava“. Hlavním cílem je pokračující podpora internacionalizace saského obchodu, jelikož saské exportní kvóty jsou stále pod celoněmeckým průměrem. Nové koncepční strategie bývají vydávány každé čtyři roky a jejich výsledky bývají evaluovány externími experty.²⁶⁸

Pod Státní ministerstvo financí spadá servisní organizace Wirtschaftsförderung Sachsen (WFS). Stoprocentním vlastníkem WFS je stát, který tuto organizaci založil již v roce 1991. WFS má tři klíčové úlohy – propagace Saska jako vhodného obchodního partnera, komplexní poradenství potencionálním partnerům a podpora saských firem v expanzi na zahraniční trhy. WFS se zaměřuje na klíčová saská odvětví (mobilita, mikroelektronika apod.) a zaměstnává celkem 52 spolupracovníků. V roce 2018 uspořádala přes tisíc akcí na podporu tuzemských firem.²⁶⁹ WFS jako státní organizace zastupuje své zájmy i na platformě AWIS.²⁷⁰

Evropská sekce byla do roku 2019 (s výjimkou let 2009-2014) vedena pod Státní kanceláří. V současnosti došlo k rozhodnutí o jejím přiřazení pod správu Státního ministerstva spravedlnosti o demokracii, evropské záležitosti a rovnoprávnost (SMJusDEG). Tím došlo k prohloubení kompetencí ministerstva v oblasti evropské politiky, které je nově zodpovědné za otázky EU, koordinaci evropské politiky zemské vlády a zastupování saských zájmů ve Výboru regionů. Současně pod něj spadají i regionální vztahy a styčné zahraniční kanceláře

²⁶⁷ Eberle a Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*, 59.

²⁶⁸ „Außenwirtschaftsstrategie des Freistaates Sachsen“, Staatsministerium für Wirtschaft, Arbeit und Verkehr, https://www.aussenwirtschaft.sachsen.de/download/AW-Strategie2_.pdf (staženo 19. prosince 2021).

²⁶⁹ „About us“, Business Saxony, <https://business-saxony.com/en/service/about-us> (staženo 19. prosince 2021).

²⁷⁰ „Außenwirtschaftsstrategie des Freistaates Sachsen“, Staatsministerium für Wirtschaft, Arbeit und Verkehr, https://www.aussenwirtschaft.sachsen.de/download/AW-Strategie2_.pdf (staženo 19. prosince 2021).

Saska ve Vratislavi, Bruselu a Praze.²⁷¹ Role současné ministryně *SMJusDEG* Katji Meier je jistou obdobou bavorské státní ministryně pro evropské záležitosti Melanie Huml.

2.3.3.4. Zemský sněm a politické strany

Role saského zemského sněmu je obdobně jako v bavorském případě upozaděna kvůli silné pozici premiéra a vládního aparátu. Důvodem jsou poměrně slabé kompetence a víceméně konsenzuální přístup politických stran i minimum sporných témat. Na rozdíl od Bavorska neexistuje v saském parlamentu výlučné oddělení pro přeshraniční politiku, kontakty s partnerskými regiony a směrnice EU. Tato agenda náleží Výboru pro ústavu, právo, demokracii, Evropu a rovnoprávnost. Členy tohoto výboru jsou zástupci vládnoucí koalice i opozice. Jednotliví členové zemského parlamentu a poslaneckých klubů také udržují množství neoficiálních a meziparlamentních vztahů.²⁷² Kromě toho je zemský parlament zapojen i do dalších úrovní přeshraniční spolupráce, jak bude ukázáno v kapitole nástrojů.

Do voleb roku 2004 vládla CDU, jejíž volební programy se od 90. let zaměřovaly především na prohloubení přeshraniční spolupráce a podporu zahraničního obchodu. Objevovala se instrumentální témata jako čerpání z fondů EU, ochrana vnějších hranic a výstavba lepší infrastruktury (Labe jako dopravní tepna). CDU i ostatní větší strany podporovaly rozšíření EU o další státy střední a východní Evropy. Přistoupení Polska a ČR k EU znamenalo pro Sasko další rozměr sousedské spolupráce, nicméně i omezení čerpání unijních dotací. Téma podpory rozvoje saské ekonomiky proto na přelomu tisíciletí nabírá na významu.²⁷³

Po volbách roku 2004 se Sasko přiblížilo typickému modelu německého koaličního vládnutí:

Volební období	CDU	SPD	PDS/(Linke)	Zelení	FDP	NPD	AfD	Vládní koalice
1990-1994	53,8	19,1	10,7	5,6	5,3	-	-	-
1994-1999	58,1	16,6	16,5	-	-	-	-	-
1999-2004	56,9	10,7	22,2	-	-	-	-	-
2004-2009	41,1	9,8	23,6	5,1	5,9	9,2	-	CDU, SPD

²⁷¹ „Beschluss der Sächsischen Staatsregierung über die Abgrenzung der Geschäftsbereiche der Staatsministerien“, REVOSax, <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/19347#roml> (staženo 17. prosince 2021).

²⁷² „Sachsen in Europa“, Sächsischer Landtag, Sachsen in Europa – Der Sächsische Landtag (staženo 17. prosince 2021).

²⁷³ To dokazují volební programy saské CDU. „Wahlprogramme der CDU Sachsen“, Nadace Konrada Adenauera, <https://www.kas.de/en/web/geschichte-der-cdu/wahlprogramme-des-cdu-landesverbands-sachsen> (staženo 22. prosince 2021).

2009-2014	40,2	10,4	20,6	6,4	10,0	5,6	-	CDU, FDP
2014-2019	39,4	12,4	18,9	5,7	-		9,7	CDU, SPD
2019-	32,1	7,7	10,4	8,6	-		27,5	CDU, zelení, SPD

*Volební zisky uvedeny v procentech. Zobrazeny pouze strany, které překročily uzavírací klauzuli 5 %.

Zdroj: Vlastní výroba na základě údajů saského parlamentu. „Wahlergebnisse und Fraktionsstärken nach den Landtagswahlen von 1990 bis 2019“, Sächsischer Landtag, https://www.landtag.sachsen.de/dokumente/Wahlergebnisse_und_Fraktionsstaerken_1990_2019.pdf (staženo 17. prosince 2021).

Nicméně ani odklon od dominance CDU nepřinesl v oblasti zahraničních vztahů žádnou výraznější konfliktní linii. Dělicí linii vznikla až s nástupem uprchlická krize, významu azylové politiky a vzestupem AfD. Levicové strany Die Linke a zelení nesouhlasí s konzervativním postojem CDU, který dominuje také celoněmecké debatě. Tato debata zůstává především otázkou vnitřní politiky, která saské substátní aktivity více neovlivňuje.²⁷⁴ Zvláštní postavení zaujímá AfD, která je v současnosti v opozici. Voliči AfD důvěřují, že dokáže nejlépe vyřešit azylovou politiku.²⁷⁵

2.3.4. Nástroje

Předchozí kapitola sloužila k identifikaci hlavních saských aktérů, jejich způsobu spolupráce a postavení v navazování zahraničních vztahů. Následující část se bude zabývat vybranými nástroji pro vykonávání zahraničních aktivit. Z důvodu následné komparace bude následovat představení stejných nástrojů, které byly uvedeny již v případě Bavorska.

2.3.4.1. Multilaterální spolupráce

Nejvýznamnější saskou multilaterální spolupráci zemského sněmu mimo rovinu EU představují iniciativy Fórum pro střední a východní Evropu (*Parlamentarisches Forum Mittel – und Osteuropa*) a Fórum střední Evropa při Saském zemském sněmu (*Forum Mitteleuropa beim Sächsischen Landtag*). Fórum pro střední Evropu při Saském sněmu založil v roce 2011 předseda Saského zemského sněmu Matthias Röbler. Drážďanské prohlášení, na jehož myšlenkách fórum vzniklo, si klade za cíl propojit středoevropské země a umožnit jim dialog v otázkách politické a kulturní identity, jíž se odlišují od západní Evropy. Členskými státy jsou Sasko, Maďarsko, ČR, Polsko, Slovensko a Rakousko. Konferenci fóra s názvem „Domov

²⁷⁴ Eberle a Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*, 43.

²⁷⁵ „Umfrage zu Parteikompetenzen in Sachsen 2019“, Statista Research Department, <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/312995/umfrage/umfrage-zu-partekompetenzen-in-sachsen/> (staženo 17. prosince 2021).

střední Evropa: Tváře, biografie, identity“²⁷⁶ roku 2013 hostil Valdštejnský palác v Praze. Za ČR se jej zúčastnil tehdejší předseda Senátu Parlamentu České republiky – Milan Štěch a ministr zahraničí Karel Schwarzenberg. Fórum odpovídá saské myšlence širší střední Evropy, a tím pádem blízké spolupráce s vyššími politickými zástupci.²⁷⁷

Záběr Fóra pro střední a východní Evropu je teritoriálně i obsahově větší – výměna vzájemných informací, politické otázky zejména hospodářského rázu, vědy a techniky. Iniciativa vznikla v roce 2010 a do té doby se pravidelně konají setkání v členských státech, kde si členské státy vyměňují vzájemně informace.²⁷⁸

Jednotliví členové saského parlamentu a poslanecké kluby také udržují velké množství neoficiálních a neoficiálních meziparlamentních vztahů. Kromě toho je zemský parlament zapojen i do dalších úrovní přeshraniční spolupráce.²⁷⁹ Na transatlantické rovině se Sasko podílí na formátu Partnerství parlamentů (PdP). Na úrovni EU Sasko spolupracuje například jako Bavorsko ve Výboru regionů, Kongresu evropských místních a regionálních samospráv a v Konferenci regionálních zákonodárných shromáždění Evropské unie (CALRE). V Bruselu provozuje vlastní kancelář již od roku 1991.²⁸⁰

2.3.4.2. Navazování zahraničních partnerství

Spolu se saskou vládou navázal zemský parlament od roku 1990 mezinárodní vztahy s více než třiceti státy. Z toho hlubší regionálních partnerství Sasko uzavřelo osm. Jednotlivá partnerství se odlišující intenzitou spolupráce, přičemž i zde je patrný důraz na sousední regiony. Sasko udržuje regionální partnerství s Dolnoslezským vojvodstvím (1999/2000) a vojvodstvím Lubušským (2002/2008). Spolupráce s Dolnoslezským vojvodstvím zahrnuje i spolupráci v oblasti kultury a životního prostředí, např. k ochraně Pücklerova krajinářského parku Muskau, který je na seznamu světového dědictví UNESCO. Vztahy s Polskem jsou utužovány i díky širší německo-polské iniciativě Oderské partnerství, v rámci, níž se schází zástupci spolkových zemí a vojvodství na společné hranici.²⁸¹

²⁷⁶ „Konference: Domov střední Evropa: Tváře, biografie, identity“, oficiální brožura ke konferenci Fóra střední Evropa při Saském zemském sněmu, Sächsischer Landtag, 28. června 2013.

²⁷⁷ Ibid.

²⁷⁸ Eberle a Handl, *Zahraniční aktivity Sasko na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*, 42-43.

²⁷⁹ „Sachsen und Europa“, Sächsischer Landtag, <https://www.landtag.sachsen.de/de/landtag/sachsen-europa/index.cshtml> (staženo 18. prosince 2021).

²⁸⁰ Ibid.

²⁸¹ „Regionale Zusammenarbeit“, Sachsen.de, <https://www.internationales.sachsen.de/regionale-zusammenarbeit-3929.html> (staženo 19. prosince 2021).

Na sasko-české hranici byla navázána regionální partnerství s krajem Karlovy Vary (2002), Libereckým (2006) a Ústecký krajem (2007, 2013). Obsahem těchto druhů spolupráce je především regionální rozvoj – ochrana kulturních památek, lepší infrastruktura a životní prostředí. Pro přeshraniční partnerství je spolupráce utužována pracovními skupinami, které se pravidelně schází kvůli sdílení informací.²⁸² Sasko vnímá středoevropský region v širším měřítku. Jejich představa přesahuje i do Rakouska, Maďarska, Slovenska a severní Itálie.²⁸³ Kromě regionální spolupráce s bezprostředně sousedícími regiony uzavřelo Sasko partnerství s těmito regiony – Slovensko (1992/2001), Maďarsko (1993) a Bretaň (1995/2005). V popředí spolupráce stojí opětovně hospodářská, kulturní a vzdělávací témata.²⁸⁴

Ve 21. století Drážďany začaly uzavírat svá první mimoevropská partnerství – s kanadskou provincií Albertou (2002) a čínskou provincií Hubei (2007). Se zaměřením především na byznys, vědu a kulturu pak probíhá volnější spolupráce bez uzavření dohod o spolupráci například s Francií, Velkou Británií, Ruskem, Japonskem, Izraelem, Nizozemskem a Jižní Koreou. Zde se jedná především o jednotlivé mezivládní projekty.²⁸⁵

2.3.4.3. Zahraniční zastoupení

Partnerství s ČR a Polskem zpečetilo Sasko otevřením kontaktních kanceláří v Praze a Vratislavi. Další kancelář provozuje v Bruselu. Kontaktní kanceláře působí přímo v lokalitě obdobným účelům jako Saský dům v Berlíně – jako „výkladní síň“. Jejich primárním cílem je propagace saských zájmů a kultury. Získávají kontakty, prohlubují a zprostředkovávají další kontakt na saské firmy. Pražská kontaktní kancelář Saska byla otevřena v roce 2012, tedy o dva roky dříve nežli Bavorské zastoupení. Saské vztahy nebyly zatíženy otázkou sudetských Němců natolik, aby to byla taková překážka k jejímu otevření.

Obdobně jako bavorská Bayern International provozuje své zahraniční obchodní kanceláře i WFS. Zahraniční síť WFS se nemůže pyšnit takovým rozsahem jako bavorská – zasahuje pouze do dvou kontinentů. Přirozeně zahrnuje středoevropské státy, partnery provozuje své zahraniční kanceláře v Rusku, Polsku, Slovensku, ČR, Maďarsku, Číně, Japonsku a Vietnamu. Zaměstnanci působící v konkrétních zemích se účastní a pomáhají

²⁸² Ibid.

²⁸³ Eberle a Handl, *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*, 32.

²⁸⁴ Ibid., 49.

²⁸⁵ „Regionale Zusammenarbeit“, Sachsen.de, <https://www.internationales.sachsen.de/regionale-zusammenarbeit-3929.html> (staženo 19. prosince 2021).

zahraničním delegacím, propagují saské zájmy pořádáním workshopů a speciálních akcí, navazují a udržují kontakty, provádějí průzkumy trhu, díky čemuž poskytují informaci o trhu. Opět se jedná o spíše volně organizovanou síť, založenou hlavně na osobních neformálních kontaktech.²⁸⁶

2.3.4.4. Oficiální zahraniční návštěvy

Jak již bylo ukázáno v kapitole k aktérům, premiéři Saska se neuchylují k využívání zahraničních cest jakožto nástroje pro navazování vnějších vztahů v takové míře jako je typické v Bavorsku. Častější je setkání s velvyslanci a dalšími zástupci přímo v Drážďanech či berlínském zastoupení. Kretschmer své vnímání shrnul stručně: „Mé místo je v Sasku“.²⁸⁷ Kretschmer se vydává na zahraniční cesty ve srovnání s jeho předchůdci méně²⁸⁸. Po volebním úspěchu saské AfD odborníci považovali za jeden z klíčových důvodů pro její úspěch určité odtržení CDU od saských obyvatel. Rétorika Kretschmera se zdá odpovídající tomu, že se snaží saským obyvatelům opětovně přiblížit – i tím, že vyráží méně do zahraničí a zaměřuje se spíše na občanské akce přímo v Drážďanech.²⁸⁹

Tomu odpovídá pohled do přehledu plánovaných akcí – ročně se jedná o jednotky zahraničních cest. Opětovně mají převážně obvykle regionální charakter – zástupci Saska pravidelně navštěvují Polsko i ČR, kde je kladen důraz i na konzultace k přeshraničním otázkám, kulturní i ekonomická spolupráce (například budoucnost Labe). Kretschmer i jeho předchůdci jezdí do zahraničí zejména kvůli propagaci ekonomické spolupráce v oblastech inovací a vědy. Důraz na tyto oblasti je větší při méně obvyklých mimoevropských cestách. Takovým příkladem mohou být cesty do Maroka, Číny, USA, Japonska, Vietnamu a na Ukrajinu. V případě Ukrajiny i Vietnamu se promítá demografická situace Saska – sám Kretschmer prohlásil, že by chtěl přilákat z těchto lokalit vzdělané zahraniční pracovní síly.²⁹⁰ Součástí zahraničních delegací bývají rovněž i zástupci ministerstev a saských firem. Konstantou zahraničních delegací je i Rusko – Kretschmer podporuje dialog vedoucí

²⁸⁶ „Our International Representatives“, Business Saxony WFS, <https://business-saxony.com/en/buyers/our-service/our-international-representatives> (staženo 14. prosince 2021).

²⁸⁷ dpa, „Was Kretschmer von Auslandsreisen hält“, *Sächsische.de*, 12. ledna 2020, <https://www.saechsische.de/was-kretschmer-von-auslandsreisen-haelt-5160212.html> (staženo 20. prosince 2021).

²⁸⁸ „Termine“, *sachsen.de*, <https://www.ministerpraesident.sachsen.de/termine-5837.html> (staženo 23. prosince 2021).

²⁸⁹ dpa, „Was Kretschmer von Auslandsreisen hält“, *Sächsische.de*, 12. ledna 2020, <https://www.saechsische.de/was-kretschmer-von-auslandsreisen-haelt-5160212.html> (staženo 20. prosince 2021).

²⁹⁰ *Ibid.*

k ukončení sankcí a výstavbu plynovodu Nord Stream 2.²⁹¹ Telefonát s Putinem představuje výjimku – obvykle se saský premiér setkává spíše s lokálními a regionálními zástupci.

2.3.5. Shrnutí

Sasko získalo přístup k možnosti navazovat své vnější vztahy až po znovusjednocení Německa. Hybnou silou navazování zahraničních vztahů je i v saském případě nejsilnější regionální strana – CDU přezdívaná „Saská unie“, respektive premiér, který se až doposud z této strany vždy etabloval. Saský premiér určuje hlavní směrnici saské politiky a zastupuje Sasko navenek. Již v saské ústavě je kladen důraz na přeshraniční spolupráci, která je v saském vnímání motorem regionálního rozvoje. Tomu odpovídají i pravidelné zahraniční cesty saského premiéra – Polsko i Česko navštěvuje každý rok.²⁹² V rámci myšlenky širšího pojetí střední Evropy usiluje o prohloubení vztahů s Maďarskem, Itálií a Rakouskem. Saský premiér vykonává pouze několik jednotek zahraničních cest ročně. V případě cest mimo evropské státy je jejich hlavním účelem prohloubení obchodní spolupráce v oblasti vědy a výzkumu či lákání zahraničních odborných zaměstnanců.

Saská identita odkazující se k dlouhé historii saského státního útvaru, teritoriu a občanské svébytnosti není s CDU svázána tak silně jako v případě CSU. Základním důvodem pro dominantní postavení CDU je postava bývalého německého kancléře Helmuta Kohla. Ovšem poslední zemské volby z roku 2019 ukazují, že s nárůstem podpory voličů AfD se zvyšuje dlouhodobý pokles voličské podpory CDU. Pro Sasy je typická určitá inklinace k „revoltě“ vůči politickým stranám, které nesplňují jejich očekávání, která v kombinaci s inklinací k populismu dává AfD výhodu.²⁹³ Tím se otevírá otázka o budoucím směřování saské politické scény i ve vztahu vnějším aktivitám.

Sasko je stát závislý na exportu. Kromě významné role premiéra hraje tedy klíčovou roli i ministerstvo hospodářství, pod jehož gesci ekonomická diplomacie spadá. Katalyzátorem pro ekonomickou diplomacie Saska byla rovněž transformace ze sociálně tržního hospodářství, neuspokojivá demografická situace a potřeba snížení závislosti na unijní dotacích a federální

²⁹¹ mrc/dpa, „Leipziger Delegation sagt Teilnahme an Russlandreise von Kretschmer ab“, 20. dubna 2021, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/sachsen-leipzig-will-nicht-mit-michael-kretschmer-nach-russland-reisen-a-c04e6b63-76ee-41f0-8454-459ae46d3e56> (staženo 15. prosince 2021).

²⁹² dpa, „Was Kretschmer von Auslandsreisen hält“, *Sächsische.de*, 12. ledna 2020, <https://www.saechsische.de/was-kretschmer-von-auslandsreisen-haelt-5160212.html> (staženo 20. prosince 2021).

²⁹³ Joachim Amm, *Die Parteien in Sachsen* (Dresden: Sächsische Landeszentrale für politische Bildung, 2019, 82.

podpoře.²⁹⁴ Nejdůležitějšími obchodními partnery jsou Čína, USA, sousední ČR a Polsko.²⁹⁵ K propagaci Saska jakožto vhodného ekonomického partnera je využívána i platforma sdružující státní i nestátní aktéry AWIS a servisní organizace WFS, která mimo jiné vede zahraniční saské kanceláře.²⁹⁶ Ačkoliv Sasko disponuje v celoněmeckém průměru nižší hodnotou indikátorů hospodářského růstu a průměrným zastoupením ve Spolkové radě, obdobně jako Bavorsko sleduje vlastní východoevropskou politiku.²⁹⁷ To odpovídá jejímu sebevnímání jakožto „mostu mezi západem a východem“.²⁹⁸

3. Komparace zahraničních vztahů Bavorska a Saska

V úvodu diplomové práce byla stanovena dílčí výzkumná otázka: „*Proč a v čem se liší determinanty, které Bavorsko a Sasko ovlivňují při vykonávání zahraničních aktivit?*“. Prvním sledovaným hlediskem byla **síla regionálních stran a hlavní substátní aktéři**. Bavorsko i Sasko pojí dlouhá tradice vlastní státnosti, kulturních specifik i regionální hrdosti, které se přirozeně politické strany snaží využít, aby si zajistily co nejširší elektorát. Síla regionálních stran ovlivňuje kontinuitu politického směřování. V případě bavorské CSU se podařilo straně spojit úspěšně svůj politický profil s Bavorskou identitou, která se po své jediné historické prohře s SPD proměnila úspěšně v masovou stranu.²⁹⁹ K prohloubení jejího regionálního úspěchu pomohl premiér Franz Josef Strauss, silná osobnost obhajující bavorskou svébytnost v zahraničí i Německu. Hesla „*Bavaria First*“ a podpora kultury bavorské *Heimat* v kontextu aktuálních výzev jako je například azylová politika, umožnily CSU stát se jedinou regionální politickou stranou, která má i do budoucna potenciál udržet svůj silný lokální profil. Díky tomu může udržovat i kontinuitu své politiky, právě i v navazování vnějších vztahů. CDU neboli Saskou unií nepojí tak silné pouto se saskou identitou.³⁰⁰

Spojení CDU a saského obyvatelstva vzniklo až v kontextu osobnosti bývalého kancléře Helmuta Kohla, který hlasitě podporoval znovusjednocení SRN. Sasko jako tradiční průmyslová oblast historicky směřovalo spíše k sociálním stranám, je známé svou inklinací

²⁹⁴ Zimmermann, *Sachsen: Die Fakten*, 43-45.

²⁹⁵ „Außenhandel“, Sachsen.de, <https://www.statistik.sachsen.de/html/aussenhandel.html> (staženo 14. prosince 2021).

²⁹⁶ „Außenwirtschaftsstrategie des Freistaates Sachsen“, Staatsministerium für Wirtschaft, Arbeit und Verkehr, https://www.aussenwirtschaft.sachsen.de/download/AW-Strategie2_.pdf (staženo 19. prosince 2021).

²⁹⁷ dpa, „Tillich will in Ungarn „Brücken bauen“, *Dresdner Neueste Nachrichten*, 23. listopadu 2016, [://www.dnn.de/Region/Mitteldeutschland/Tillich-will-in-Ungarn-Bruecken-bauen](https://www.dnn.de/Region/Mitteldeutschland/Tillich-will-in-Ungarn-Bruecken-bauen) (staženo 16. prosince 2021).

²⁹⁸ Jesse, Schubert a Thieme, *Politik in Sachsen*, 50.

²⁹⁹ Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 12.

³⁰⁰ Zimmermann, *Sachsen: Die Fakten*, 11.

k populistickým stranám a protestním potenciálem. Ve vztahu Sasko-CDU se tedy nejedná o historicky silné regionální propojení.³⁰¹ Poslední volby do saského zemského sněmu ukazují, že se na pomyslný vrchol saské státní správy prodírá AfD. V případě, že by se na něj AfD skutečně dostala, nelze očekávat odklon v důrazu na přeshraniční spolupráci, ale například v kontextu azylové politiky lze očekávat nárůst konfliktních linií. Navzdory odlišnému propojení s regionální identitou postavení stran nereprezentuje v případě Bavorska a Saska výrazně se odlišující faktor pro výkon zahraničních aktivit. Obě strany spojuje obdobný programový základ, styl komunikace vůči federální úrovni i přístup vůči východoněmecké politice a snaze zabránit dalšímu přenosu kompetencí na federální úroveň či EU. V Sasku lze však očekávat v bližší budoucnosti nárůst konfliktních linií vlivem AfD. Naopak kontinuitu politiky CSU lze očekávat i nadále.

Z CDU i CSU se od znovusjednocení Německa do současnosti etablovali všichni **hlavní aktéři zahraničních vztahů na zemské úrovni – premiéři**. Bavorští ministerští předsedové bývají silné osobnosti vystupující sebevědomě – občasně i v rozporu s berlínskou linií.³⁰² Ochrana bavorské svébytnosti v jejich podání znamená kromě lobbingu ve prospěch bavorského hospodářství i snahu zabránit dalšímu přenosu zemských kompetencí na spolkovou a evropskou úroveň.³⁰³ S tím se ztotožňuje rovněž Sasko. Bavorská CSU se díky svému spojení s CDU na spolkové úrovni podílí na přípravě koaliční smlouvy. Bavorsko je současně největším přispěvatelem do federálního rozpočtu, což mu umožňuje v případě potřeby využít téma financí k prosazení svých zájmů.³⁰⁴ Díky vysokému počtu obyvatel navíc disponuje šesti hlasy ve Spolkové radě. Saská unie je přímou odnoží CDU, která na federální úrovni patří s SPD k nejsilnějším stranám. V kontextu východní politiky Sasko i Bavorsko spojuje jistá „neposlušnost“ vůči berlínské linii. Ta je přece jen o něco výraznější v Bavorsku, díky níž byl již nejméně jeden bavorský premiér kritizován za „Nebenaussenpolitik“.³⁰⁵ Pro Bavorsko i Sasko hrají

³⁰¹ Joachim Amm, *Die Parteien in Sachsen* (Dresden: Sächsische Landeszentrale für politische Bildung), 2019, 80-83.

³⁰² Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 26.

³⁰³ Reinhard Meier-Walser, „Bayerns "Außenpolitik" oder: Die Ministerpräsidenten des Freistaats als "Wilderer" in den Kompetenzen des Bundes“, portál nadace Hanns-Seidel-Stiftung e. V., <https://www.csu-geschichte.de/themen/detail/bayerns-aussenpolitik-oder-die-ministerpraesidenten-des-freistaats-als-wilderer-in-den-kompetenzen-des-bundes> (staženo 29. listopadu 2021).

³⁰⁴ Cerstin Gammelín a Wolfgang Wittl, „Wie Thüringen bei der Maut vor Bayern einknickte“, *Süddeutsche Zeitung*, 31. března 2017, Wie Bayern die Maut im Bundesrat durchsetzte – Politik - SZ.de ([sueddeutsche.de](https://www.sueddeutsche.de)) (staženo 27. listopadu 2021).

³⁰⁵ Reinhard Meier-Walser, „Bayerns "Außenpolitik" oder: Die Ministerpräsidenten des Freistaats als "Wilderer" in den Kompetenzen des Bundes“, portál nadace Hanns-Seidel-Stiftung, <https://www.csu-geschichte.de/themen/detail/bayerns-aussenpolitik-oder-die-ministerpraesidenten-des-freistaats-als-wilderer-in-den-kompetenzen-des-bundes> (staženo 29. listopadu 2021).

důležitou roli vztahy k Rusku, ve kterých se snaží o moderaci.³⁰⁶ Obdobný postoj lze sledovat i vůči Maďarsku a Polsku. Výrazný rozdíl donedávna představovala spolupráce s ČR. Na příkladu spolupráce s ČR se ukazuje jako správné tvrzení, že jeden krok může být ovlivňován více druhy motivací. Ačkoliv v bavorsko-českých vztazích existuje přirozená motivace přeshraniční i ekonomická, prohloubení vztahů na přátelskou úroveň dlouhodobě bránila motivace kulturní – Benešovy dekrety a bavorský patronát nad skupinou sudetských Němců. Bavorský premiér může očekávat přijetí i pozvání od nejvyšších zahraničních státních činitelů, kancléřů a ministrů. Pro Saského ministerského předsedu představuje standard spíše setkání s regionálními a lokálními zástupci. Premiéra podporuje při výkonu svěřených povinností Státní kancelář, jednotlivá ministerstva a jim podléhající organizace věnující se zahraničnímu obchodu. V případě Bavorska lze hovořit o propracovanějším systému, ve kterém je zapojeno výrazně více zaměstnanců.

Bavorští premiéři jezdí pravidelně na zahraniční cesty i mimo EU. Díky bavorské přitažlivosti mohou očekávat i setkání s nejvyššími státními zástupci. Sasko již ve své ústavě deklaruje zaměření na přeshraniční regionální spolupráci, čemuž odpovídají tradiční destinace saských delegací.³⁰⁷ Potvrdila se premisa o dominanci ekonomického motivu. Oba premiéři jsou v **ekonomické diplomacii** podporováni svou StK, jejíž role ale zpravidla nebývá tak výrazná. Pod zástupce StK spadají zemská zastoupení v Bruselu a při Spolku. Bavorsko i Sasko jsou silně proexportně orientované státy, které se pomocí internacionalizace snaží podpořit hlavně střední a menší podniky. Ekonomická spolupráce vyžaduje angažovanost zemských ministerstev pro hospodářství, které využívají další platformy pro efektivní spolupráci. V případě Saska se jedná o platformu sdružující relevantní hospodářské aktéry AWIS a WFS. V Bavorském případě se jedná o Bayern International a AHK. WFS a AHK provozují zahraniční zemské obchodní kanceláře. Ačkoliv platí Sasko za „vzorovou novou“³⁰⁸ spolkovou zemi, ekonomické dispozice mu neumožňují vytvořit globální síť zahraničních kanceláří. Součástí jeho ekonomického charakteru není pouze proexportní charakter, ale i demografická situace a snaha o celkový rozvoj regionu Sasko-Česko-Polsko. Sasko zažilo zejména v 90. letech masivní odliv obyvatelstva, který ve výrazně menším rozsahu pokračuje

³⁰⁶ dpa, „Tillich will in Ungarn „Brücken bauen“, Dresdner Neueste Nachrichten, 23. listopadu 2016, [://www.dnn.de/Region/Mitteldeutschland/Tillich-will-in-Ungarn-Bruecken-bauen](http://www.dnn.de/Region/Mitteldeutschland/Tillich-will-in-Ungarn-Bruecken-bauen) (staženo 16. prosince 2021).

³⁰⁷ „Sachsen in Europa“, Sächsischer Landtag, Sachsen in Europa – Der Sächsische Landtag (staženo 17. prosince 2021).

³⁰⁸ Eberle a Handl, *Zahraníční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*, 12.

i v současnosti.³⁰⁹ To se projevuje tím, že ve své zahraniční orientaci klade důraz i na lákání zahraničních odborníků – například z Ukrajiny či Vietnamu.³¹⁰ Součástí saského ekonomického motivu je potřeba nahradit finanční prostředky z unijních dotací a federálního rozpočtu – respektive snaha o docílení vyrovnaného státního rozpočtu. WFS disponuje výrazně menší finanční a personální kapacitou, tedy i sítí.³¹¹ Sasko v zahraničních vztazích oprávněně nedisponuje tak sebejistým vystupováním.

Mnichov se může pyšnit vyrovnaným rozpočtem a hodnotou HDP vyšší, nežli má 22 členských států EU.³¹² V Bavorsku sídlí 11 ze 40 největších německých firem burzovního žebříčku DAX.³¹³ Nejdůležitějšími bavorskými i saskými obchodními partnery (v odlišném pořadí) jsou Čína, USA, Velká Británie a státy střední Evropy. V praxi jsou hlavní odlišnosti mezi oběma spolkovými zeměmi v rozsahu a přitažlivost spolupráce. Bavorsko je nadregionální hráč, který disponuje dostatečnými kapacitami na zajišťování téměř 30 zahraničních zastoupení na pěti světových kontinentech. Dokáže pružně reagovat na aktuální výzvy – například Brexit. Plán na otevření dalšího zastoupení v Londýně byl deklarován již v roce 2019.³¹⁴ Mimo úroveň EU je Bavorsko výrazně aktivnější v bilaterální spolupráci a prohlubování zahraničních partnerství i mimo evropský kontinent. Bilaterální spolupráce i mimo evropský kontinent obvykle slouží jako „odrazový můstek“ pro další společné projekty.³¹⁵ Bavorsko exceluje v dalším utužování vztahů – návštěvami, společnými projekty v oblastech výzkumu, vzdělání i dalších. Sasko se soustředí na středoevropské státy, kde klade důraz na udržování sousedských vztahů a usiluje o rozvoj společného středoevropského regionu.³¹⁶ Ve vztazích k ostatním státům a regionům v dalším prohlubování spolupráce není natolik úspěšná. Jeho síť zahraničních zastoupení zasahuje do dvou kontinentů,

³⁰⁹ „Standort Sachsen im Vergleich mit anderen Regionen 2020“, Staatsministerium für Wirtschaft, Arbeit und Verkehr, <https://publikationen.sachsen.de/bdb/artikel/36666> (staženo 14. prosince 2021).

³¹⁰ dpa, „Was Kretschmer von Auslandsreisen hält“, *Sächsische.de*, 12. ledna 2020, <https://www.saechsische.de/was-kretschmer-von-auslandsreisen-haelt-5160212.html> (staženo 20. prosince 2021).

³¹¹ „About us“, Business Saxony, <https://business-saxony.com/en/service/about-us> (staženo 19. prosince 2021).

³¹² „Bayerns Wirtschaft: Modern und leistungsfähig“, Invest in Bavaria, <https://www.invest-in-bavaria.com/vorteil-bayern/warum-bayern> (staženo 14. prosince 2021).

³¹³ „DAX 40“, *Finanzen.net*, Seznam firem v německém burzovním indexu DAX ke dni 27. listopadu 2021, DAX 40 Liste | DAX Werte | DAX Aktien | finanzen.net (staženo 27. listopadu 2021).

³¹⁴ „Für ein starkes und freies Europa“, Staatsregierung Bayern, prohlášení premiéra Markuse Södera před bavorským parlamentem ze dne 23. května 2019, <https://www.bayern.de/fuer-ein-starkes-und-freies-europa/?seite=5468> (staženo 14. prosince 2021).

³¹⁵ Příkladem je spolupráce s Québecem. Frymark, *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?*, 35.

³¹⁶ „Regionale Zusammenarbeit“, Sachsen.de, <https://www.internationales.sachsen.de/regionale-zusammenarbeit-3929.html> (staženo 19. prosince 2021).

a ačkoliv je patrná snaha o její rozšiřování, ve srovnání s Bavorskem je patrné, že nedisponuje takovými kapacitami, aby se i saská síť stala v nejbližší době globální.

Závěr

Proces globalizace, regionalizace a evropské integrace usnadnily nástup paradipломatických aktivit. V globalizovaném světě je patrný souběh mnoha veřejných a soukromých aktérů, kterým se otevřel prostor pro působnost na mezinárodním poli. Ačkoliv se v takovém případě nejedná o klasickou diplomacii, kterou vykonávají plně suverénní státy, zasluhují si i paradipломatičtí aktéři pozornost odborné a širší veřejnosti. Jejich aktivity výrazně proměňují dynamiku mezinárodního dění a posouvají hranice našeho chápání tradičního mezinárodního systému. Cílem diplomové práce byla analýza právě takových dvou substátních aktérů – Bavorska a Saska; dvou spolkových zemí, které se pohybují díky své příslušnosti k jednomu státnímu celku v identických normativních mantinelech a v obdobném historicko-kulturním prostředí.

Výchozím předpokladem pro analýzu byla existence rozdílů v zahraničních vztazích Bavorska a Saska. Za účelem verifikace dané hypotézy byly paradipломatické aktivity analyzovány na základě tří vybraných faktorů: ekonomického motivu, hlavních substátních zemských aktérů/síly regionální strany a využití vybraných nástrojů pro vykonávání zahraničních vztahů. První výzkumná otázka byla zaměřena na identifikaci determinantů, které ovlivňují Bavorsko a Sasko při vykonávání zahraničních aktivit. Prvním představeným hlediskem byl normativní rámec a limity, které spolkovým zemím ukládá. Bylo dokázáno, že v případě, kdy jednotlivé spolkové země respektují politickou směrnicí kancléře a nezasahují přímo do výlučných kompetencí centrální úrovně, pohybují se v poměrně širokém prostoru pro vlastní působnost. Bavorsko i Sasko se kvůli tomu se musely uchýlit k vytvoření alternativních strategií, jak své regionální zájmy prosazovat. Pro Bavorsko i Sasko platí, že využívají častěji právně nezávazných nástrojů jako jsou společná prohlášení. Vzhledem k tomu, že tento široký prostor pro vlastní aktivity vychází primárně ze Základního zákona, lze předpokládat, že obdobným způsobem budou své vnější aktivity vykonávat i ostatní spolkové země.

V průběhu práce bylo ověřeno, že u všech zvolených faktorů lze nalézt nuance ovlivňující podobu vnějších aktivit Bavorska a Saska. To umožnilo nalézt odpověď na výzkumnou otázku stanovenou v úvodní části, která se tázala na to, jakým způsobem a v čem jsou ovlivňovány Bavorsko a Sasko při vykonávání svých zahraničních aktivit a na rozdíly mezi oběma zeměmi. Hlavní rozdíly mezi Bavorskem a Saskem představují historický vývoj, ekonomický potenciál, identifikace s regionálními stranami, které ovlivňují Mnichov i Drážďany v jejich mezinárodní přitažlivosti a sebevědomí. Bavorsko má díky své příslušnosti

k původnímu západoněmeckému státu již bohaté zkušenosti s navazováním zahraničních aktivit, což je patrné i na profesionální a rozsáhlé síti zahraničních zastoupení a center obchodu. Síť bavorských zahraničních kanceláří lze bez nadsázky označit jako globální. V průběhu práce se potvrdila premisa, že pro Bavorsko i Sasko jako silně proexportně orientované země představuje ekonomický motiv hlavní důvod k navazování vnějších vztahů. Platí, že hlavním zdrojem bavorského sebevědomí je ekonomická síla, která je atraktivní pro současné i potencionální partnery. To se zrcadlí i ve vnitroněmecké politice, kde Mnichov veřejně artikuluje své zemské zájmy přímo skrze Spolkovou radu či osobu premiéra, a to i v případě, že se odklání od berlínské politiky. V případě Saska je ekonomický motiv více ovlivněn snahou o lákání zahraničních odborných pracovníků a potřebou nahradit unijní dotace i federální podporu. Bavorští zemští aktéři tradičně vystupují v regionálních vztazích vůči střeoevropským státům jako *de facto* rovnocenní partneři a jejich atraktivita je patrná i v globálním měřítku. Díky úspěšné dominantní roli CSU lze očekávat kontinuitu daného vývoje. Sasko je naopak spíše regionální hráč, který nedisponuje takovými ekonomickými a demografickými kapacitami, aby mohl vstupovat do globálního dění. Jeho primárním zaměřením je rozvoj přeshraničních vztahů a rozvoj spolupráce se střeoevropskými státy. Zde se potvrzuje význam Kincaidova motivu přeshraniční spolupráce, který je v saském chápání nezbytnou součástí vnějších styků. Dominantní postavení saské CDU je v současnosti ohroženo vzestupem AfD, což může vést ke změně kontinuity saské politiky – i vůči přístupu k vnějším vztahům. Politická motivace ve smyslu separatistických tendencí není pro Bavorsko ani Sasko tématem na pořadu dne. V jejich vnímání jsou veškeré zahraniční aktivity jakýmsi doplněním hlavní směrnice zahraniční politiky ústřední roviny.

Federativní uspořádání Německa díky rozdělení kompetencí dopřává všem svým substátním jednotkám jedinečnou příležitost k uchopení aktivní role v zahraničních vztazích. Na základě zjištění práce lze usuzovat, že všechny spolkové země disponují vhodným legislativním prostředím k aktivnímu prosazování svých regionálních zájmů v mezinárodním prostředí. V případě zejména „starých“ bohatších zemí je pravděpodobné, že budou vystupovat sebevědoměji a současně budou mít větší kapacity reagovat na aktuální výzvy a prosazovat své zájmy ve větším, globálním měřítku, stejně jako Bavorsko. Naopak v případě chudších „nových“ spolkových zemí lze předpokládat, že ekonomická asymetrie ovlivňuje plošně složení ekonomického motivu – bude zde hrát větší roli neuspokojivá demografická situace a nutnost zvyšovat finanční nezávislost. To se pravděpodobně projeví regionálním zaměřením vnějších aktivit. Vzhledem k tomu, že se pohybují v obdobném normativním rámci a měli možnost se

inspirovat západoněmeckým modelem, bude aparát v menší či větší míře odpovídat bavorskému a saskému modelu.

Následným krokem ve zkoumání německé paradiplomacie by mohla být komparace věnovaná substátním aktérům na úrovni měst, která je také v rozkvětu.

Summary

The process of globalization, regionalization and European integration has facilitated the onset of paradiplomatic activities. In a globalized world, there is a clear concurrence of many public and private actors who have opened up space for international action. Although this is not a classic diplomacy carried out by fully sovereign states, paradiplomatic actors also deserve the attention of the professional and general public. Their activities significantly change the dynamics of international events and push the boundaries of our understanding of the traditional international system. The aim of this diploma thesis was to analyze just two such sub-state actors - Bavaria and Saxony. Two federal states which, due to their affiliation to a single state unit, move in identical normative boundaries and in a similar historical and cultural environment.

The initial precondition for the analysis was the existence of differences in the foreign relations of Bavaria and Saxony. In order to verify the hypothesis, paradiplomatic activities were analyzed on the basis of three selected factors: the economic motive, main sub-state actors / forces of the regional party and the use of selected tools for the implementation of foreign relations. The first research question focused on the identification of determinants that affect Bavaria and Saxony in carrying out their foreign activities. The first aspect introduced was the normative framework and limits it imposes on these federal states. It has been proven that when individual federal states respect the Chancellor's political guidelines and do not directly interfere with the exclusive competences of the central level, they move within a relatively wide area of their own competence. Both Bavaria and Saxony have had to resort to alternative strategies to pursue their regional interests. Both Bavaria and Saxony are more likely to use non-legally binding instruments such as joint declarations. Given that this wide scope for one's own activities is based primarily on the Basic Law, it can be assumed that the other federal states will carry out their external activities in a similar way.

During the work it was verified that for all selected factors it is possible to find nuances influencing the form of external activities of Bavaria and Saxony. This made it possible to find an answer to the research question set out in the introductory part, which asked how Bavaria

and Saxony are affected in the way they carry out their foreign activities and how the differences between the two states are affected. The main differences between Bavaria and Saxony represent their historical development, economic potential, identification with regional parties that influence both Munich and Dresden in their international appeal and self-confidence. Thanks to its affiliation with the original West German state, Bavaria already has extensive experience in establishing foreign activities, which is evident in the professional and extensive network of foreign representations and trade centers. The network of Bavarian foreign offices can be described without exaggeration as global. During the work, the premise was confirmed that for Bavaria and Saxony as strongly pro-export-oriented countries, the economic motive is the main reason for establishing external relations. It is true that the main source of Bavarian confidence is its economic power, which is attractive to both current and potential partners. This is also reflected in intra-German politics, where Munich publicly articulates its provincial interests directly through the Federal Council or the Prime Minister, even if it deviates from Berlin politics. In the case of Saxony, the economic motive is more influenced by the effort to attract foreign professionals and the need to replace EU subsidies and federal support. Bavarian state actors have traditionally acted as de facto equal partners in regional relations with Central European states, and their attractiveness is also evident on a global scale. Thanks to the successful dominant role of the CSU, the continuity of the given development can be expected. Saxony, on the other hand, is more of a regional player who does not have the economic and demographic capacity to enter global affairs. Its primary focus is the development of cross-border relations and the development of cooperation with Central European countries. This confirms the importance of Kincaid's motive for cross-border cooperation, which in Saxony's understanding is an essential part of external relations. The dominant position of the Saxon CDU is currently threatened by the rise of the AfD, which may lead to a change in the continuity of Saxon policy - even towards the approach to external relations. Political motivation in the sense of separatist tendencies is not a topic on the agenda for Bavaria or Saxony. In their perception, all foreign activities are a kind of supplement to the main foreign policy directive of the central level.

Thanks to the division of competencies, the federal structure of Germany gives all its sub-state units a unique opportunity to take an active role in foreign relations. Based on the findings of the work, it can be concluded that all federal states have a suitable legislative environment to actively promote their regional interests in the international environment. In the case of the "old" richer countries in particular, they are more likely to act more confidently and

at the same time have a greater capacity to respond to current challenges and advance their interests on a larger, global scale, as is Bavaria. Conversely, in the case of the poorer “new” states, economic asymmetry can be assumed to affect the overall composition of the economic motive — the unsatisfactory demographic situation and the need to increase financial independence will play a greater role. This is likely to be reflected in the regional focus of external activities. Given that they operate within a similar normative framework and have had the opportunity to be inspired by the West German model, the apparatus will more or less correspond to the Bavarian and Saxon models.

A subsequent step in the study of German paradiplomacy could be a comparison devoted to sub-state actors at the urban level, which is also on the rise.

Seznam použitých pramenů a literatury

Monografie

Amm, Joachim. *Die Parteien in Sachsen*. Dresden: Sächsische Landeszentrale für politische Bildung, 2019.

Frymark, Kamil. *The Free State of Bavaria: The End of the CSU's Sovereign Duchy?* Warsaw: Ośrodek Studiów Wschodnich, 2019.

http://aei.pitt.edu/100376/1/Studies_77_State-of-Bavaria_net_0.pdf (staženo 4. prosince 2021).

Gareis, Sven Bernhard. *Deutschlands Außen – und Sicherheitspolitik: Eine Einführung*. Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2021.

Gunlicks, Arthur. *The Länder and German federalism*. Manchester: Manchester University Press, 2003.

Koschkar, Martin. *Subnationale Außenbeziehungen: Mecklenburg-Vorpommern und Schleswig-Holstein im Ostseeraum*. Wiesbaden: Springer VS, 2017.

Kuznetsov, Alexander. *Theory and Practice of Paradiplomacy: Subnational governments in international politics*. London and New York: Routledge, 2015.

Liess, Albrecht. *Das schönste Amt der Welt: Die bayerischen Ministerpräsidenten von 1945 bis 1993*. München: Generaldirektion der Staatlichen Archive Bayerns, 1999, https://www.gda.bayern.de/fileadmin/user_upload/PDFs_fuer_Publikationen/Kleine_Ausstellungen/K1-Katalog-13-Ministerpraesidenten.pdf (staženo 30. listopadu 2021).

Reutter Werner. *Die Deutschen Länder: Eine Einführung*. Springer VS, 2020.

Rudzio, Wolfgang. *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland*. Wiesbaden: Springer VS, 2019.

Schiavon, Jorge, *Comparative Paradiplomacy*. Routledge, 2020.

Tavares, Rodrigo. *Paradiplomacy: Cities and States as Global Players*. Oxford: Oxford University Press, 2016.

Zimmermann, Peter. *Sachsen: Die Fakten*. Sächsische Staatskanzlei, 2009.

Sborníky

Arant, Regina, Klaus Boehnke, Georgi Dragolov a Caroline Schnelle.

Heimatverbundenheit: Ein neuer Sozialindikator für gelungene Integration? Berlin: Jacobs University, 2020,

https://www.bmi.bund.de/SharedDocs/downloads/DE/veroeffentlichungen/themen/heimat-integration/heimatverbundenheit.pdf?__blob=publicationFile&v=3 (staženo 14. listopadu 2021).

Goos, Christoph a Christian Hillgruber. *Verfassungsprozessrecht*. Heidelberg: C. F. Müller, 2015.

Jesse, Eckhard, Thomas Schubert a Tom Thieme. *Politik in Sachsen*. Wiesbaden: Springer VS, 2014.

Kapitola či jiná část v knize

Handl, Vladimír. „Vladimír Handl, Německo v čele Evropy“, in *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*, ed. Vladimír Handl (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011), 28, https://www.dokumenty-iir.cz/Knihy/Handl_Nemecko_vcele_Evropy.pdf (staženo 11. června 2021).

Paquin, Stéphane. „Paradiplomacy“, in *Global Diplomacy: An Introduction to Theory and Practice*, ed. Thierry Balzacq a Frédéric Charillon (London: Palgrave, 2020), 49-61.

Veselá, Barbora. „Normativní a institucionální rámec tvorby německé zahraniční politiky“, in *Německo v čele Evropy? SRN jako civilní mocnost a hegemon eurozóny*, ed. Vladimír Handl (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011), 119–166, https://www.dokumenty-iir.cz/Knihy/Handl_Nemecko_vcele_Evropy.pdf (staženo 11. června 2021).

Duchacek, Ivo. „Perforated Sovereignties: Towards a Typology of a New Actors in International Relations“, in *Federalism and International Relations: The Role of Subnational Units*, ed. Hans J. Michelmann a Panayotis Soldatos (Oxford: Oxford University Press, 1990), 1-34.

Soldatos, Panayotis. „An Explanatory Framework for the Study of Federated States as Foreign-policy Actors“. *Federalism and International Relations: The Role of Subnational Units*, ed. Hans J. Michelmann a Panayotis Soldatos (Oxford: Oxford University Press, 1990), 34-56.

Klaus-Jürgen Nagel, „Foreign Policy: The Case of the German Länder“, *Foreign Policy of Constituents Units at the Beginning of 21st Century*, ed. Ferran Requejo (Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms, 2010), 130.

John Kincaid, „Scientific Background: Subtheme Paper: Foreign Relations of sub-national Units“, *Federalism in a Changing World: Learning from Each Other*, Raoul Blindenbacher a Arnold Koller (McGill-Queen's University Press, 2003), 74-96.

Výzkumné zprávy

Drulák, Petr, Lucie Königová a Petr Kratochvíl. *Podíl obecních a krajských samospráv na zahraniční politice ČR: Zpráva z výzkumného projektu MZV ČR RB 7/10/03*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004), 17-23,
http://www.mzv.cz/file/16390/RB_7_10_03.doc, (staženo 14. 4. 2021).

Eberle, Jakub a Jan Prášil. *Zahraniční aktivity Bavorska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR TB010MZV040*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2013.

Eberle, Jakub a Vladimír Handl. *Zahraniční aktivity Saska na bilaterální, regionální a evropské úrovni: Výzkumná zpráva projektu TAČR BETA TB940MZV005*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2016.

Články v odborném periodiku

Keating, Michael. „Regions and International Affairs: Motives, Opportunities and Strategies“. in *Regional & Federal* 9, č. 1. (1999): 1-16.

Blatter, Joachim. „The Foreign Relations of European Regions: Competences and Strategies“. *West European Politics*, (2008): 464-490.

Dostál, Vít a Vít Hloušek. „Jak zkoumat českou krajskou paradiplomacii? Koncepty, modely a aplikace na případ Jihomoravského kraje“. *Středoevropské politické studie* 16, č. 4 (2004), <https://doi.org/10.5817/CEPSR.2014.4.312>, (staženo 14. 4. 2021).

Hocking, Brian. „Bridging Boundaries: Creating Linkages. Non-Central Governments and Multilayered Policy Environments“. *Welt Trends*, č. 11 (1995), 4, <https://dnb.info/121748504X/34> (staženo 14. 4. 2021).

Jirásková, Věra. „Spolková republika Německo v procesu evropské integrace“. *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica* 4, (2013): 175-200, https://karolinum.cz/data/clanek/572/Iurid_4_2013_12_Jiraskova.pdf (staženo 21. června 2021).

Sturm, Roland. „The World of German Länder“. *Centre international de formation européenne*, č. 369, (březen 2013): 53-70, <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2013-3-page-53.html> (staženo 23. listopadu 2021).

Pitrová, Miroslava. „Komunální uspořádání v SRN – případová studie Svobodného státu Bavorsko“. *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni* 3, (2009): 275-300, http://actaff.zcu.cz/export/sites/ffacta/archives/2009/ACTA_FF_2009_3.pdf (staženo 15. prosince 2021).

Webové zdroje

„Amtliches Organigramm der Staatskanzlei“. Sachsen.de.

<https://www.sk.sachsen.de/organisation/index.jsp> (staženo 15. prosince 2021).

„Der Freistaat“, Bayerische Staatsregierung, <https://www.bayern.de/der-freistaat/> (staženo 2. prosince 2021).

„Statistisches Bundesamt“. Online. https://www.destatis.de/DE/Home/_inhalt.html.

Aktuální znění Základního zákona ke dni poslední novelizace 29. října 2020 čerpáno ze Spolkového úřadu pro soudnictví. „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“. Bundesamt für Justiz, <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (staženo 14. června 2021).

Außenwirtschaft in Bayern. „Willkommen bei der Außenwirtschaft in Bayern“. <https://www.aussenwirtschaft.bayern/> (staženo 1. prosince 2021).

Bavorská státní kancelář. „Staatsministerin Melanie Huml“. představení státní ministryně Melanie Huml. <https://www.bayern.de/staatskanzlei/staatsministerin-melanie-huml/> (staženo 30. listopadu 2021).

Bayerische Forschungsallianz. „30 Jahre Partnerschaft Bayern-Québec“. <https://www.bayfor.org/de/aktuelles/newsletter-und-magazin/newsletter/ausgabe-dezember-2019/30-jahre-partnerschaft-bayern-quebec.html> (staženo 4. prosince 2021).

Bayerische Staatsregierung. „Bayern in Berlin“. Bayern in Berlin – Bayerisches Landesportal (staženo 30. listopadu 2021).

Bayerische Staatsregierung. „Bayern in der Welt“. (<https://www.bayern.de/staatskanzlei/bayern-in-der-welt/> (staženo 30. listopadu 2021).

Bayerische Staatsregierung. „Staatskanzlei: Aufgaben und Organisation“. https://www.bayern.de/pdf/data/bayernde_38167.pdf (staženo 29. listopadu 2021).

Bayerischer Landtag. „Kooperationen und Partnerschaften des Bayerischen Landtags mit anderen Parlamenten und Organisationen“. <https://www.bayern.landtag.de/parlament/kooperationen/kooperationen-und-partnerschaften> (staženo 12. dubna 2021).

Bayerischer Landtag. „Landtagswahl 2018: Amtliches Endergebnis“. <https://www.bayern.landtag.de/abgeordnete/landtagswahl-2018/das-amtliche-endergebnis/> (staženo 14. listopadu 2021).

Bayerischer Landtag. „Wahlergebnisse für die Wahlperioden ab 1946 und für die in den Landtag gewählten Parteien“. https://www.bayern.landtag.de/fileadmin/Internet_Dokumente/Wahlergebnisse.pdf (staženo 22. prosince 2021).

Bayerisches Landesamt für Statistik. „Exporte und Importe der bayerischen Wirtschaft sanken im Jahr 2020 deutlich“. 17. února 2021,
<https://www.statistik.bayern.de/presse/mitteilungen/2021/pm43/index.html> (staženo 27. listopadu 2021).

Bayerisches Landesamt für Statistik. „Nahrungs – und Genussmittel aus Bayern finden sich auf den Tischen der ganzen Welt wieder“. 29. prosinec 2021,.
<https://www.statistik.bayern.de/presse/mitteilungen/2021/pm376/index.html> (staženo 22. prosince 2021).

Bayern International. „20 Jahre Bayern International – für Marktentdecker im Mittelstand“. oficiální brožura ke dvacetiletému jubileu Bayern International.
https://www.herbertz-service.de/de/veranstaltungen?file=files/herbertz/downloads/Jubilaebroschuere_dt.pdf (staženo 30. listopadu 2021).

Bayern International. „Key to Bavaria – databáze zahraničního obchodu“.
<https://www.bayern-international.de/en/company-database/sprachversionen/cz-cesky> (staženo 1. prosince 2021).

Bayern International. „Promoting Bavaria“. <https://www.bayern-international.de/en/about-us> (staženo 22. prosince 2021).

Bayern Recht – Bayerische Staatskanzlei. „Systematische Übersicht“.
<https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/ffn> (staženo 30. listopadu 2021).

Bayern.de. „Organisationsplan“. aktuální organizační plán StK k 21. prosinci 2021.
https://www.bayern.de/wp-content/uploads/2021/12/211221_Organisationsplan.pdf (staženo 21. prosince 2021).

BayernPortal. „Entwicklungszusammenarbeit; Informationen“.
<https://www.freistaat.bayern/dokumente/leistung/63220963271> (staženo 14. prosince 2021).

Bayrische Staatsregierung. „Bayern in Berlin“.
<https://www.bayern.de/staatskanzlei/bayern-in-berlin/> (staženo 6. července 2021).

Bayrischer Landtag. „Staatsregierung“.
<https://www.bayern.landtag.de/parlament/staatsregierung/> (staženo 12. 5. 2021).

Bayrisches Staatsministerium des Innern, für Sport und Integration. „Staatsgebiet“. <https://www.stmi.bayern.de/suv/bayern/gebiet/index.php> (staženo 22. června 2021).

Blazek, Petr a Frank Spengler. „Tschechien und der EU-Beitritt“. Nadace Konrada Adenauera. 6. května 2003. <https://www.kas.de/cs/laenderberichte/detail/-/content/tschechien-und-der-eu-beitritt1> (staženo 17. prosince 2021).

Bundesamt für Justiz. „Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland“. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/620232/EPRS_STU\(2018\)620232_DE.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/620232/EPRS_STU(2018)620232_DE.pdf)

Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. „Sichere Herkunftsstaaten“. <https://www.bamf.de/DE/Themen/AsylFluechtlingsschutz/Sonderverfahren/SichereHerkunftsstaaten/sichereherkunftsstaaten-node.html> (staženo 2. prosince 2021).

Bundesrat. „Deutsch-Russische Freundschaftsgruppe“. <https://www.bundesrat.de/DE/bundesrat/interparl/dt-russ/dt-russ-node.html> (staženo 14. prosince 2021).

Business Info. „Hospodářský profil spolkové země Svobodný stát Bavorsko“. Informace Generálního konzulátu České republiky ke dni 6. listopadu 2014. <https://www.businessinfo.cz/clanky/profil-spolkova-svobodny-stat-bavorsko/> (staženo 6. července 2021).

Bussines Saxony WFS. „Our International Representatives“. <https://business-saxony.com/en/buyers/our-service/our-international-representatives> (staženo 14. prosince 2021).

CSU. „Die Ordnung: Das Grundsatzprogramm der Christlich-Sozialen Union“. Stranický program CSU přijatý na sjezdu strany dne 5. května 2016 v Mnichově. <http://csu-grundsatzprogramm.de/wp-content/uploads/CSU-Grundsatzprogramm-ES.pdf> (staženo 15. listopadu 2021).

CSU. „Seehofer in China: Für fairen und freien Welthandel“. 9. května 2017. <https://www.csu.de/aktuell/meldungen/mai-2017/seehofer-in-china/> (staženo 30. listopadu 2021).

David Crikemans, „How subnational entities try to develop their own ‘paradiplomacy’:

Decker, Frank. „Kurz und bündig: Die CSU“. Bundeszentrale für politische Bildung. 10. října 2020. Kurz und bündig: Die CSU | Parteien in Deutschland | bpb (staženo 23. listopadu 2021).

Destatis. „Bevölkerungsstand: Amtliche Einwohnerzahl Deutschlands 2021“. https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Bevoelkerungsstand/_inhalt.html (staženo 18. prosince 2021).
Destatis. „Bruttoinlandsprodukt (BIP) in Deutschland nach Bundesländern im Jahr 2020“. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/36889/umfrage/bruttoinlandsprodukt-nach-bundeslaendern/> (staženo 15. prosince 2021).

Destatis. „Daten über den Finanzkraftausgleich und die Bundesergänzungszuweisungen für das Jahr 2019 und 2020“. 15. dubna 2021. <https://www.destatis.de/DE/Themen/Staat/Oeffentliche-Finanzen/Ausgaben-Einnahmen/Tabellen/laenderfinanzausgleich.html> (staženo 16. prosince 2021).

DTIHK Prag. „Bayerische Wirtschaftsministerin Aigner in Prag: „Europa braucht die Digitalisierung und die digitale Wirtschaft braucht Europa“. generální konzulát České republiky v Mnichově, 4. května 2017. https://www.mzv.cz/munich/de/wirtschaft_und_handel/bayerische_wirtschaftsministerin_aigner.html (staženo 15. prosince 2021).

Eurostat. „EU population in 2020: almost 448 million“. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11081093/3-10072020-AP-EN.pdf/d2f799bf-4412-05cc-a357-7b49b93615f1> (staženo 19. prosince 2021).

Finanzen.net. „DAX 40“. Seznam firem v německém burzovním indexu DAX ke dni 27. listopadu 2021. DAX 40 Liste | DAX Werte | DAX Aktien | finanzen.net (staženo 27. listopadu 2021).

Freistaat Bayern. „Haushaltsplan 2021“. https://www.stmfh.bayern.de/haushalt/staatshaushalt_2021/haushaltsplan/_Epl02.pdf (staženo 30. listopadu 2021).

Freistaat Sachsen. „Abschlussbericht: Kommission zur umfassenden Evaluation der Aufgaben, Personal – und Sachausstattung“. Závěrečná zpráva komise k evaluaci úkolů, personálního a věcného vybavení. <http://www.gdv->

sachsen.de/Downloads/Bericht_Personalkommission_Drs_6_5473.pdf (staženo 15. prosince 2021).

Graf von Kielmansegg, Sebastian. „Ratifikation völkerrechtlicher Verträge: eine rechtsvergleichende Perspektive: Deutschland“. Brüssel: Europäische Union, 2018, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/620232/EPRS_STU\(2018\)620232_DE.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/620232/EPRS_STU(2018)620232_DE.pdf) (staženo 4. června 2021).

Ismayr, Wolfgang a Klemens H. Schrenk. „Land (Freistaat) Sachsen“, Bundeszentrale für politische Bildung. <https://www.bpb.de/nachschlagen/lexika/handwoerterbuch-politisches-system/202062/land-freistaat-sachsen?p=all> (staženo 19. prosince 2021).

Lorenz, Astrid a Lorenz Riese. „Brauchen wir Europa? Sachsen in der EU“. (Dresden/Leipzig: Sächsische Landeszentrale für politische Bildung, 2018) https://www.slpb.de/fileadmin/media/Publikationen/Ebooks/Lorenz_Riese_-_Brauchen_wir_Europa.pdf (staženo 18. prosince 2021).

Marx, Stefan a Wolfgang Tischner. „Geschichte der CDU“. Nadace Konrada Adenauera. <https://www.kas.de/en/web/geschichte-der-cdu/biogram-detail/-/content/kurt-biedenkopf-v1> (staženo 15. prosince 2021).

Meier-Walser, Reinhard. „Bayerns "Außenpolitik" oder: Die Ministerpräsidenten des Freistaats als "Wilderer" in den Kompetenzen des Bundes“. Nadace Hanns-Seidel-Stiftung e. V. <https://www.csu-geschichte.de/themen/detail/bayerns-aussenpolitik-oder-die-ministerpraesidenten-des-freistaats-als-wilderer-in-den-kompetenzen-des-bundes> (staženo 29. listopadu 2021).

Nadace Hanns Seidel Stiftung e. V. „Landtagswahlen-Wahlprogramme“. Detail ([csu-geschichte.de](https://www.csu-geschichte.de)) (staženo 2. prosince 2021).

Nadace Konrada Adenauera. „Wahlprogramme der CDU Sachsen“. <https://www.kas.de/en/web/geschichte-der-cdu/wahlprogramme-des-cdu-landesverbands-sachsen> (staženo 22. prosince 2021).

Niedermayer, Oskar a Thomas Poguntke. „Christlich-Soziale Union in Bayern e.V.“. Bundeszentrale für politische Bildung. 2. října 2021. <https://www.bpb.de/politik/wahlen/wer-steht-zur-wahl/bundestagswahl-2021/338934/csu>, (staženo 12. listopadu 2021).

Regional Leaders Summit. „10th Regional Leaders Summit“. Regional Leaders' Summit | RLS – Working together to create opportunities (regionalleaderssummit.org) (staženo 3. prosince 2021).

REVOSax. „Beschluss der Sächsischen Staatsregierung über die Abgrenzung der Geschäftsbereiche der Staatsministerien“.

<https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/19347#romI> (staženo 17. prosince 2021).

Sachsen.de. „Außenhandel“. <https://www.statistik.sachsen.de/html/aussenhandel.html> (staženo 14. prosince 2021).

Sachsen.de. „Termine“. <https://www.ministerpraesident.sachsen.de/termine-5837.html> (staženo 23. prosince 2021).

Sächsischer Landtag. „Wahlergebnisse und Fraktionsstärken nach den Landtagswahlen von 1990 bis 2019“.

https://www.landtag.sachsen.de/dokumente/Wahlergebnisse_und_Fraktionsstaerken_1990_2019.pdf (staženo 17. prosince 2021).

Sächsischer Landtag. „Konference: Domov střední Evropa: Tváře, biografie, identity“. oficiální brožura ke konferenci Fóra střední Evropa při Saském zemském sněmu. 28. června 2013. <https://adoc.pub/konferencedomov-stedni-evropa-tvae-biografie-identity.html> (staženo 20. prosince 2021).

Sächsischer Landtag. „Sachsen und Europa“.

<https://www.landtag.sachsen.de/de/landtag/sachsen-europa/index.cshtml> (staženo 18. prosince 2021).

Staatsministerium für Wirtschaft, Arbeit und Verkehr. „Standort Sachsen im Vergleich mit anderen Regionen 2020“. <https://publikationen.sachsen.de/bdb/artikel/36666> (staženo 14. prosince 2021).

Staatsregierung Bayern. „Für ein starkes und freies Europa“. prohlášení premiéra Markuse Södera před bavorským parlamentem ze dne 23. května 2019.

<https://www.bayern.de/fuer-ein-starkes-und-freies-europa/?seite=5468> (staženo 30. listopadu 2021).

Standort Sachsen WFS. „Industriestandort“. <https://standort-sachsen.de/de/standort/wirtschaft/industrie> (staženo 14. prosince 2021).

Standort Sachsen WFS. „MIKRO! - Mikroelektronik / IKT“. <https://standort-sachsen.de/de/branchen/mikroelektronik-ikt> (staženo 14. prosince 2021).

Statista Research Department. „Fläche Der Deutschen Bundesländer 2020“. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/154868/umfrage/flaeche-der-deutschen-bundeslaender/> (staženo 13. dubna 2021).

Statista Research Department. „Statistiken zu Sachsen“. <https://de.statista.com/themen/2331/sachsen/> (staženo 12. prosince 2021).

Statista Research Department. „Umfrage zu Parteikompetenzen in Sachsen 2019“. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/312995/umfrage/umfrage-zu-partekompetenzen-in-sachsen/> (staženo 17. prosince 2021).

Statista Research Department. „Wählerwanderung von und zu der AfD bei der Landtagswahl in Sachsen 2019“. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/323543/umfrage/waehlerwanderung-von-und-zu-der-afd-bei-der-landtagswahl-in-sachsen/> (staženo 15. prosince 2021).

Statistisches Landesamt Baden-Württemberg. „Exportquote im Bundesländervergleich“. https://www.statistik-bw.de/HandelDienstl/Aussenhandel/AH-XP_exportquote.jsp (staženo 21. prosince 2021).

Stickler, Matthias. „Sudetendeutsche Landsmannschaft“. Historisches Lexikon Bayerns, 12. března 2013. Sudetendeutsche Landsmannschaft – Historisches Lexikon Bayerns (historisches-lexikon-bayerns.de) (staženo 16. prosince 2021).

STMWI. „Auslandsrepräsentanzen“. <https://www.stmwi.bayern.de/wirtschaft/internationalisierung/auslandsrepraesentanzen/> (staženo 12. prosince 2021).

STMWI. „Der Außenhandel Bayerns 2018“. https://www.stmwi.bayern.de/fileadmin/user_upload/stmwi/publikationen/pdf/2019-07-05_Aussenhandel_Bayerns_2018.pdf (staženo 12. prosince 2021).

Stránky Bayern.recht.de bavorské Státní kanceláře. „Verfassung des Freistaates Bayern in der Fassung der Bekanntmachung vom 15. Dezember 1998“. Ústava svobodného státu Bavorsko. <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/ffn> (staženo 16. prosince 2021).

Suhr, Frauke. „38 Prozent der Deutschen sind gläubig“. Statista.

<https://de.statista.com/infografik/24308/anteil-der-befragten-in-deutschland-die-sich-als-glaeubig-bezeichnen/> (staženo 12. listopadu 2021).

The case of Flanders (1993-2005)“, 1. červen 2006, [https://www.jura.fu-](https://www.jura.fu-berlin.de/fachbereich/einrichtungen/oeffentliches-recht/lehrende/bolewskiw/dokumente/5__Para_diplomacy/Criekemans_How_subnational_entities_try_to_develop_their_own_paradiplomacy.pdf)

[berlin.de/fachbereich/einrichtungen/oeffentliches-recht/lehrende/bolewskiw/dokumente/5__Para_diplomacy/Criekemans_How_subnational_entities_try_to_develop_their_own_paradiplomacy.pdf](https://www.jura.fu-berlin.de/fachbereich/einrichtungen/oeffentliches-recht/lehrende/bolewskiw/dokumente/5__Para_diplomacy/Criekemans_How_subnational_entities_try_to_develop_their_own_paradiplomacy.pdf) (staženo 14. května 2021).

Wahlen im Freistaat Thüringen. „Landtagswahl 2019 in Thüringen – endgültiges Ergebnis“.

<https://wahlen.thueringen.de/datenbank/wahl1/wahl.asp?wahlart=LW&wJahr=2019&zeigeErg=Land> (staženo 14. prosince 2021).

Wolf, Gabriele. „Laptop und Lederhosen“. Historisches Lexikon Bayerns. 7. října 2012, https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Laptop_und_Lederhose (staženo 15. listopadu 2021).

Novinové články

„Bayern eröffnet zwei neue Botschaften“. *Süddeutsche Zeitung*, 30. května 2017,

<https://www.sueddeutsche.de/bayern/aussenpolitik-bayern-eroeffnet-zwei-neue-botschaften-1.3527426> (staženo 14. prosince 2021).

Brössler, Daniel. „Fehlendes Gespür für Unrecht“. *Süddeutsche Zeitung*. 27. dubna 2021.

<https://www.sueddeutsche.de/meinung/sachsen-russland-michael-kretschmer-1.5276621?reduced=true> (staženo 15. prosince 2021).

Burger, Hans. „Außenpolitik der besonderen Art“. *Die Welt*. 3. ledna 1996.

<https://www.welt.de/print-welt/article651398/Aussenpolitik-der-besonderen-Art.html> (staženo 27. listopadu 2021).

dpa. „Merkel, Seehofer und die Flüchtlingspolitik – So eskalierte der Asylstreit“.

Handelsblatt, 2. července 2018,

<https://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/chronologie-merkel-seehofer-und-die-fluechtlingspolitik-so-eskalierte-der-asylstreit/22756616.html?ticket=ST-2571468-vTGdu56KQquy4cBp6fd-ap5> (staženo 21. prosince 2021).

dpa. „Tillich will in Ungarn „Brücken bauen“. *Dresdner Neueste Nachrichten*, 23. listopadu 2016, [://www.dnn.de/Region/Mitteldeutschland/Tillich-will-in-Ungarn-Bruecken-bauen](http://www.dnn.de/Region/Mitteldeutschland/Tillich-will-in-Ungarn-Bruecken-bauen) (staženo 16. prosince 2021).

dpa. „Wüster Streit im bayerischen Landtag“. *Frankfurter Allgemeine*, 16. července 2017, <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/asylpolitik-wuester-streit-im-bayerischen-landtag-13705709.html> (staženo 2. prosince 2021).

Gammel, Cerstin a Wolfgang Wittl. „Wie Thüringen bei der Maut vor Bayern einknickte“. *Süddeutsche Zeitung*, 31. března 2017, Wie Bayern die Maut im Bundesrat durchsetzte – Politik - SZ.de (sueddeutsche.de) (staženo 27. listopadu 2021).

jsi/ng. „EU court rules against autobahn tolls“. *Deutsche Welle*, 18. června 2019, <https://p.dw.com/p/3KcR4> (staženo 29. listopadu 2021).

Maetzke, Heinrich. „Was Bayern so anders macht“. *Bayernkurier*, 19. září 2018, <https://www.bayernkurier.de/inland/34608-was-bayern-so-anders-macht/> (staženo 2. prosince 2021).

mkro. „Seehofer fehlt die Lust am Reisen“. *Süddeutsche Zeitung*, 3. února 2016, <https://www.sueddeutsche.de/bayern/csu-seehofer-fehlt-die-lust-am-reisen-1.2847192> (staženo 20. prosince 2021).

mrc/dpa. „Leipziger Delegation sagt Teilnahme an Russlandreise von Kretschmer ab“. *Spiegel*, 20. dubna 2021, <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/sachsen-leipzig-will-nicht-mit-michael-kretschmer-nach-russland-reisen-a-c04e6b63-76ee-41f0-8454-459ae46d3e56> (staženo 15. prosince 2021).

Watzke, Michael. „Festakt im bayerischen Landtag: Parteien streiten über Besuch Orbans“. *Deutschlandfunk*, 17. listopadu 2016, <https://www.deutschlandfunk.de/festakt-im-bayerischen-landtag-parteien-streiten-ueber-100.html> (staženo 2. prosince 2021).

Wittl, Wolfgang. „Von Berlin bis Ho-Chi-Minh-Stadt: Bayern unterhält etwa 30 Repräsentanzen für die Kontaktpflege und Geschäftsanbahnungen. Ein Rundblick“. *Süddeutsche Zeitung*, 1. května 2015, <https://www.sueddeutsche.de/bayern/bayerische-vertretungen-weltweit-dahoam-1.2460303> (staženo 20. listopadu 2021).